

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**PRIMERJAVA ZAPOSLENOSTI,
BREZPOSELNOSTI IN POLITIKE
ZAPOSLOVANJA MED OBČINO IN REGIJO:
PRIMER IDRIJE IN GORIŠKE REGIJE**

Kristina Velikonja

Ljubljana, junij 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

**PRIMERJAVA ZAPOSLENOSTI,
BREZPOSELNOSTI IN POLITIKE
ZAPOSLOVANJA MED OBČINO IN REGIJO:
PRIMER IDRIJE IN GORIŠKE REGIJE**

Kandidatka: Kristina Velikonja
Številka indeksa: 04031210

Mentor: dr. Janez Malačič

Ljubljana, junij 2009

POVZETEK

V diplomskem delu je obravnavana brezposelnost, zaposlenost in politika zaposlovanja ter primerjava med občino in regijo, natančneje Goriško statistično regijo in občino Idrijo. Glede na teritorialno razdelitev spada občina Idrija v Goriško statistično regijo, glede na delitev Zavoda za zaposlovanje RS, pa spada v območje Ljubljane. Območje občine Idrija je v preteklosti temeljilo predvsem na izkoriščanju in pridobivanju živega srebra v idrijskem rudniku, ki je dajal delo in kruh številnim generacijam in odločal o vsem pomembnem v Idriji in okolici. Goriška statistična regija ima najvišji indeks staranja, izobrazbeno strukturo prebivalstva pod slovenskim povprečjem po drugi strani pa ima dober gospodarski položaj, kjer še posebej izstopa nizka stopnja brezposelnosti.

Ključne besede: Goriška statistična regija, občina Idrija, brezposelnost, struktura brezposelnih, zaposlenost, zaposlovanje tujcev, politika zaposlovanja, ukrepi aktivne politike zaposlovanja.

SUMMARY

The final thesis discusses unemployment, employment and employment policy. Paper deals examination of the comparison between the municipality and the region, specifically Goriška statistical region and municipality Idrija. When we talk about the territorial distribution the municipality Idrija ranks in the Goriška region, according to the division of Employment Minister, however, falls within the area of Ljubljana. The area of Idrija in the past was based mainly on the exploitation and extraction of mercury in Idrija's mine, which give work and bread for many generations, and decide on all important in Idrija and its surroundings. Goriška statistical region has the highest aging index, the educational structure of the population below the national average on the other hand, has a good economic situation, where a particularly low rate of exit of unemployment.

Key words: Goriška statistical region, municipality of Idrija, unemployment, the structure of unemployment, employment, employment of foreigners and employment policy, measures of active employment policy.

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
1 UVOD	1
2 OBČINA IDRIJA IN GORIŠKA STATISTIČNA REGIJA	2
2.1 SPLOŠEN OPIS REGIJE	2
2.2 DELITEV PO SUBREGIJAH	5
2.3 OBČINA IDRIJA	7
2.4 ZNAČILNOSTI PREBIVALSTVA V GORIŠKI REGIJI IN OBČINI IDRIJA	8
2.4.1 Skupno število prebivalstva	8
2.4.2 Gostota poselitve	9
2.4.3 Starostna struktura prebivalstva	9
2.4.4 Koeficient odvisnosti prebivalstva	10
2.4.5 Naravno gibanje prebivalstva	10
2.4.6 Selitveno gibanje prebivalstva	10
3 TRG DELA	11
3.1 TRG DELA V PRETEKLOSTI	11
3.2 TRG DELA DANES	12
3.3 OPREDELITEV POMEMBNIH KATEGORIJ NA TRGU DELA	13
4 ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST V REGIJI IN OBČINI	16
4.1 POJEM REGIONALNE ZAPOSLENOSTI	16
4.2 ZAPOSLENOST PREBIVALSTVA	16
4.2.1 Gibanje zaposlenosti v Sloveniji od leta 2000 do 2007	16
4.2.2 Gibanje zaposlenosti v Goriški regiji in občini Idrija	17
4.3 BREZPOSELNOST	19
4.4 METODI MERJENJA BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI	19
4.4.1 Anketna brezposelnost	19
4.4.2 Registrirana brezposelnost	20
4.5 VRSTE BREZPOSELNOSTI	21
4.5.1 Frikcijska brezposelnost	21
4.5.2 Strukturna brezposelnost	21
4.5.3 Ciklična brezposelnost	22
4.5.4 Prikrita (latentna) brezposelnost	22
4.6 BREZPOSELNOST V SLOVENIJI	22
4.6.1 Pregled brezposelnosti v Goriški regiji od leta 2000 do 2007	23
4.6.2 Brezposelnost v Občini Idrija: primerjava z Goriško regijo	23

4.7	STRUKTURA BREZPOSELNIH _____	24
4.7.1	Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb _____	25
4.7.2	Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb _____	26
4.7.3	Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih _____	28
4.7.4	Struktura registrirano brezposelnih oseb po dobi trajanja brezposelnosti _____	30
4.8	ZAPOSLOVANJE TUJCEV _____	31
5	POLITIKA ZAPOSLOVANJA V REGIJI IN OBČINI _____	34
5.1	AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA _____	34
5.1.1	Nastanek aktivne politike zaposlovanja v svetu _____	35
5.1.2	Nastanek aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji _____	36
5.2	SKUPINE UKREPOV AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA _____	37
5.2.1	Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve _____	37
5.2.2	Usposabljanje in izobraževanje _____	39
5.2.3	Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja _____	40
5.2.4	Programi za povečanje socialne vključenosti _____	40
5.3	REGIONALNA RAZVOJNA STRATEGIJA _____	41
5.4	SWOT ANALIZA ZA GORIŠKO REGIJO _____	42
5.5	REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM _____	44
5.5.1	Znanje za razvoj in podjetnost _____	45
5.5.2	Inovativnost v gospodarstvu _____	46
5.5.3	Odličnost v turizmu _____	48
5.5.4	Celostni razvoj podeželja _____	49
5.5.5	Trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost regije _____	50
6	ZAKLJUČEK _____	51
	LITERATURA _____	53
	VIRI _____	55
	PRILOGE _____	57
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA _____	66

1 UVOD

Razvitost posamezne regije je ključnega pomena za gospodarsko rast v Sloveniji. Goriška statistična regija se je, do pred kratkim, lahko pohvalila z visokim BDP na prebivalca v državi ter nizko brezposelnostjo, kar je pomenilo, da uspešno izkorišča razvojne potenciale in rabo virov. Prebivalce občine Idrija je nekdanj pričakala varna zaposlitev v domačem kraju, kjer je delovalo in še danes deluje nekaj velikih delodajalcev iz sektorja kovinsko-predelovalne industrije. Kvalitetna delovna mesta pa so bila na razpolago tistim, ki so se nadalje izobraževali. Občina Idrija ter vsa Goriška statistična regija, se v času pisanja moje diplomske naloge spopada s perečim problemom, ki pa je prisoten po vsej državi in gospodarstvu po celem svetu.

Čeprav je bila Goriška statistična regija tista, ki se je do nedavnega lahko pohvalila z najnižjo brezposelnostjo v državi, poskuša sedaj omiliti vplive krize in se bojuje z ohranjanjem čim večjega števila delovnih mest.

Brezposelnost, ki je bila v Sloveniji do konca osemdesetih let redek pojav, je dobila po osamosvojitvi nove razsežnosti. Postala je pereč problem naše ekonomije in del našega vsakdanjika. Za reševanje problemov brezposelnosti se vse bolj zatekamo k programom aktivne politike zaposlovanja, ki jih v tem delu tudi podrobno obravnavam. Kljub vsemu pa je brezposelnost v Sloveniji v povprečju kar precej nižja od povprečja EU.

Namen mojega diplomskega dela je primerjati stanje občine Idrija z Goriško statistično regijo, v kateri se občina nahaja. Diplomsko delo poleg uvoda in sklepa obsega še štiri poglavja.

V drugem poglavju se osredotočim predvsem na predstavitev Goriške statistične regije, vseh štirih subregij, ki jo sestavljajo ter občine Idrija. V njem opišem stanje s področja človeških virov ter predstavim demografska in gospodarska stanja.

V tretjem poglavju se osredotočim na trg dela, kjer predstavim stanje na trgu dela v Sloveniji ter opredelim pojme, ki se vsebinsko nanašajo na to poglavje.

Četrto poglavje je namenjeno zaposlenosti in brezposelnosti: v uvodu najprej teoretično, nato pa z analizo zaposlenosti in brezposelnosti v Goriški statistični regiji, katere podatke primerjam z občino Idrija. Predstavim in analiziram še strukturo brezposelnih in zaposlovanje tujcev na že omenjenem območju.

Peto poglavje je namenjeno politiki zaposlovanja. Osredotočim se predvsem na aktivno politiko zaposlovanja; najprej opišem njen nastanek in funkcijo, kasneje pa še podrobneje programe, ki so se izvajali v njenem okviru v Goriški statistični regiji. V tem istem poglavju predstavim še regionalno razvojno strategijo, prikažem SWOT analizo regije in predstavim regionalni razvojni program, ki ga regija s pomočjo države že izvaja.

2 OBČINA IDRIJA IN GORIŠKA STATISTIČNA REGIJA

2.1 SPLOŠEN OPIS REGIJE

Goriška statistična regija ali Severna Primorska leži na zahodnem delu Slovenije, tik ob italijanski meji, v porečju reke Soče med Julijskimi Alpami in Vipavsko dolino. Na zahodu meji na Videmsko in Goriško pokrajino (Italijo), na vzhodu na Osrednjeslovensko, na jugu na Obalno-kraško ter na severu na Gorenjsko regijo. Skupaj z naštetimi slovenskimi regijami tvori kohezijsko regijo Zahodna Slovenija. Upravno je regija razdeljena na 13 občin: Ajdovščina, Bovec, Brda, Cerklje, Idrija, Kanal, Kobarid, Miren-Kostanjevica, Nova Gorica, Renče-Vogrsko, Šempeter-Vrtojba, Tolmin in Vipava.

Značilna za Severno Primorsko je raznolika zgodovinska, kulturna in naravna dediščina, pestra geografsko-geološka sestava, spremenljive razmere za kmetovanje in razlike v gospodarski razvitosti. Če jo primerjamo z drugimi regijami v Sloveniji opazimo, da ima največ zaščitenih objektov naravne dediščine, 47,1 % površin je vključenih v območje Nature 2000¹, alpski svet Zgornjega Posočja pa je del Triglavskega narodnega parka. Ker so v tem delu Slovenije gorati Julijci in predalpski hribovi, globoke grabe in ozke doline, je celoten severni del regije težko prehodan in prometno slabo povezan v smeri proti Osrednji Sloveniji, Gorenjski, Vipavski dolini in Italiji (Regionalni razvojni program Severne Primorske 2007-2013).

Goriška regija meri 2.326 km² ali 11,5 % površine Slovenije in je po velikosti četrta regija v državi. Na območju regije je na dan 31.12.2007 živel 120.329 prebivalcev. Je redko poseljena (konec leta 2007 je bila gostota poseljenosti 52 prebivalcev na km²) razen Nove Gorice z okolico (Slovenske regije v številkah, 2009, str. 56). Število prebivalcev pada in v večini naselij, posebno hribovskih vaseh, nezadržno upada. Delež prebivalcev, mlajših od 14 let, se v regiji hitro zmanjšuje (14,7 % leta 2007), delež starejših od 64 let pa se povečuje (17,9 %). Goriška statistična regija ima najvišji indeks staranja prebivalstva med vsemi slovenskimi regijami in je znašal 141,6 leta 2007. Pričakovano trajanje življenja² ob rojstvu znaša 77,6 let, kar regijo uvršča na drugo mesto, takoj za Osrednjeslovensko regijo.

Turizem je ocenjen kot pomembna perspektivna gospodarska panoga regije, ki posredno in neposredno vključuje številne druge dejavnosti in se povezuje z njimi. Turizem se šteje kot eden od najbolj primernih dejavnikov regionalnega razvoja. Trenutno je najrazvitejši turistični produkt regije igralništvo, obstajajo pa še drugi, za razvoj turizma primerni potenciali, kot so naravno okolje in dediščina, ki pa so še premalo izkoriščeni. Turistični razvoj mora spodbujati dejavnosti lokalnega prebivalstva v smislu povezovanja, kakovosti, promocije in trženja lokalnih

¹ Natura 2000 je »evropsko omrežje posebnih varstvenih območij«, katere so določile države članice Evropske unije. Cilj Nature 2000 je ohranitev naravne dediščine za prihodnje rodove (Natura 2000).

² Predstavlja povprečno število let življenja, ki ga novorojeni otrok lahko pričakuje ob predpostavki, da bo od leta opazovanja dalje umrljivost po starosti ostala nespremenjena (Statistični urad RS).

produktov. Strateški cilj razvoja turizma je pospeševati odličnost v turizmu, s tem dvigniti kakovost turistične ponudbe, zagotoviti večjo zasedenost turističnih kapacitet čez celo leto ter zgraditi prepoznavno identiteto regije.

Gospodarsko razvitost regije ocenjujemo z ustvarjenim bruto domačim proizvodom (BDP), ki kaže rezultate ekonomske aktivnosti dosežene v regiji v določenem obdobju. Pri oceni pa se uporablja tudi BDP na prebivalca, ki omogoča medsebojno primerjavo regij. Goriška regija prispeva k slovenskemu BDP le 6 %, a se po ustvarjenem BDP na prebivalca uvršča na tretje mesto takoj za Osrednjeslovensko in Obalno-kraško regijo. Stopnja brezposelnosti se znižuje in je najnižja med vsemi regijami. V strukturi brezposelnih prevladujejo starejše osebe in ženske. Nadpovprečen je tudi delež brezposelnih z visoko izobrazbo, kar kaže na pomanjkanje zahtevnejših delovnih mest. Poleg Južne Primorske in Zasavja beleži Goriška regija največje dnevne migracije delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji.

Tabela 1: Nekateri podatki po občinah Goriške statistične regije leta 2007

občine	Površina (km ²)	Prebivalci (število)	Gostota (št.preb./km ²)	Indeks staranja prebivalstva ³
Ajdovščina	245	18.705	76	106,2
Vipava	107	5.422	50	101,4
Idrija	294	11.989	41	121,5
Cerkno	132	5.005	38	120,9
Nova Gorica	280	32.193	115	139,8
Renče-Vogrsko	30	4.272	145	145,9
Šempeter-Vrtojba	15	6.446	433	138,7
Kanal	147	6.007	41	167,2
Miren-Kostanjevica	63	4.869	78	147,7
Brda	72	5.749	80	143,3
Tolmin	382	11.951	31	151,1
Kobarid	193	4.409	23	175,2
Bovec	367	3.312	9	182,0
Goriška regija	2.327	119.945	52	141,6
SLOVENIJA	20.273	2.019.406	100	115,1

Vir: Slovenske občine v številkah, 2009; Slovenske regije v številkah, 2009

Izobraženost prebivalstva regije je pod slovenskim povprečjem. To je seveda odraz tega, da je velik delež vseh zaposlenih, zaposlenih v industriji. Spodbudni so podatki, da delež dijakov in študentov v celotnem prebivalstvu regije narašča. Nezadovoljiva je izkoriščenost človeških potencialov v regiji in to kljub temu, da se delež delovno sposobnega prebivalstva v regiji v zadnjih petih letih ni bistveno spremenil. Krepi se strukturno neskladje med povpraševanjem in ponudbo na trgu dela. Mladi po

³ Indeks staranja izračunamo tako, da število prebivalcev starejših od 60 let delimo s številom mladih do 20 in količnik pomnožimo s 100.

končanem šolanju zaradi boljših zaposlitvenih možnosti ostajajo v večjih centrih in se ne vračajo v regijo. K temu med drugim pripomore tudi dejstvo, da v regiji upada število novozgrajenih stanovanj. Na področju izobraževanja in usposabljanja se vzpostavljajo različne izobraževalne institucije, ki postopoma uvajajo višješolske in visokošolske programe, vendar večina le-teh ni razvitih v regijah. V letu 2006 je Politehnika pridobila status četrte slovenske univerze.

Stopnja zaposlenosti (delež zaposlenih v starosti med 15 in 64 let) je bila v letu 2007 61,6 %, stopnja registrirane brezposelnosti pa 4,9 %. To še vedno pomeni najnižjo stopnjo brezposelnosti med vsemi regijami. Višji od slovenskega povprečja je le delež brezposelnih z najvišjo izobrazbo, kar kaže na pomanjkanje zahtevnejših delovnih mest. To se kaže v visokih dnevnikih migracijah in odlivu delovne sile, posebno izobraženega kadra, iz regije.

Na območju Goriške statistične regije posluje nekaj čez 200 gospodarskih družb. Mnoge med njimi uspešno konkurirajo na evropskem trgu. Več kot polovica jih je registriranih v Novogoriški subregiji. 27 % registriranih gospodarskih družb deluje v industrijskih dejavnostih, 71 % v storitvenih dejavnostih in 2 % v kmetijskih dejavnostih. Gospodarstvo Goriške statistične regije je najbolj odvisno od velikih podjetij, saj je v njih zaposlenih 52 % delovno aktivnega prebivalstva, ki ustvarijo 56 % prihodkov regije. 94 % gospodarskih družb je majhnih, 3 % velikih in 3 % srednje velikih. Največ družb je registriranih na področju trgovine, popravil motornih vozil, na področju nepremičnin, najema in poslovnih storitev. Družbe ustvarijo največ prihodkov v predelovalnih dejavnostih in trgovini.

Gospodarske družbe v Goriški statistični regiji so imele v letu 2007 v povprečju 11,7 zaposlenih delavcev, kar je za 0,7 zaposlenega manj kot v letu 2006. Je pa še vedno nad slovenskim povprečjem, saj je imela Goriška statistična regija v letu 2007 za 1,5 zaposlenega več od slovenskega povprečja.

Dober pokazatelj življenjske ravni prebivalcev določene regije so povprečne plače, saj so v večini primerov edini vir dohodka prebivalstva. Povprečna bruto plača na zaposlenega v regiji je za 0,4 % nižja od slovenskega povprečja. Upoštevajoč cene življenjskih potrebščin, se plače v primerjavi s prejšnjim letom niso realno povečale, njihova rast pa je bila v regiji počasnejša kot povprečno v državi. Pričakuje se, da bo prihodnja rast industrijskih dejavnosti v regiji kvalitativna, predvsem v smislu inovativnega tehnološkega razvoja, hitre rasti učinkovitosti in konkurenčnosti podjetniškega sektorja ter povečanja sposobnosti gospodarskih subjektov, da hitro reagirajo na zahteve globalnega trga in spremembe v tehnologiji. Ugodna strateška, transportna in obmejna lega Goriški statistični regiji odpira velike možnosti tudi v razvoju storitvenih dejavnosti (Regije 2008, 2008, str. 84).

Problemi gospodarstva regije ostajajo majhna inovativnost tako v gospodarstvu kot tudi sicer, počasen razvoj turističnega gospodarstva in nepovezana turistična ponudba, pomanjkanje ugodnega kapitala za začetne investicije, nepovezovanje in nesodelovanje institucij ter beg možganov.

2.2 DELITEV PO SUBREGIJAH

Goriška statistična regija se deli na štiri subregije, ki se pokrivajo z delitvijo na upravne enote Tolmin, Idrija, Nova Gorica in Ajdovščina.

▪ **Zgornje Posočje** (občine Bovec, Kobarid in Tolmin) se razprostira na severnem delu Goriške regije. Leta 1869 je živel na območju Posočja 33.072 prebivalcev, leta 1948 pa samo še 24.602. Ob popisu leta 1991 je bilo zabeleženih 20.975 prebivalcev, leta 2002 pa le še 19.808 prebivalcev. V zadnjih sto letih se je torej znatno zmanjšalo število prebivalstva (za približno 40 %) in se še vedno zmanjšuje, tako da jih je bilo leta 2007 še manj, 19.672 (glej Tabelo 1). V zadnjem letu nas na zmanjševanje števila prebivalstva opozarjajo tudi podatki o naravnem prirastu.

Podjetništvo v Posočju je slabše razvito kot v Goriški statistični regiji in Sloveniji zato potrebuje spodbude in razvoj. Obstaja majhno število majhnih in srednjih podjetij (kovinsko predelovalna industrija, predelava plastike, lesno predelovalna industrija), v primerjavi s širšo regijo in Slovenijo pa ima nižjo dodano vrednost na zaposlenega ter majhno število zahtevnejših delovnih mest, posledica česar je odliv mladega in izobraženega kadra drugam. Slabo je razvita tudi sama podjetniška miselnost, saj podjetniki začetniki težko najdejo ustrezne prostore za svoje delovanje pod ugodnimi pogoji. Skoraj polovica registriranih podjetij v Posočju se nahaja v okolici Tolmina, število podjetij pa je najmanjše v občini Bovec, kjer prevladujejo storitvena podjetja na področju turizma.

Prenizka izobrazbena struktura prebivalstva je eden ključnih problemov regije, saj predstavlja oviro za njen razvoj. S tem problemom je vezan tudi problem »bega možganov« - mladi po končanem izobraževanju v veliki meri ostajajo v centrih, kjer so se šolali, ter tako posredno prispevajo ne samo k nizki izobrazbeni strukturi prebivalstva, ampak tudi k slabšanju starostne strukture. K temu pripomore dejstvo, da ni dovolj delovnih mest za mlade diplomante, vendar pa predvsem zaradi rabe gospodarstva kadrov tehničnega profila, mladi pa se povečini odločajo za družboslovne študije. V Posočju pa ne primanjkuje le visoko izobraženega prebivalstva temveč tudi kadra nižje izobrazbene ravni (npr. na področju turizma). Glede na razvojne možnosti in usmeritve primanjkuje tistih s srednjo šolo in višješolsko ravni izobrazbe. (Medved, 2007, str. 25-27).

▪ **Idrijsko-Cerkljansko** območje leži na vzhodu Goriške statistične regije (občini Idrija in Cerklje). Največjo naseljenost v tem območju beležijo v začetku prejšnjega stoletja, ki pa se je zmanjšala v obeh vojnah in med njima in to kar za 20 %. Na tej ravni ostaja vse do danes, konec leta 2007 je štela 16.994 prebivalcev. Več kot polovica območja je označena kot demografsko ogroženo in gorsko-višinsko. Po demografskih podatkih lahko ugotovimo, da je delež starega prebivalstva na tem območju nadpovprečno visok, saj imata obe občini indeks staranja nad 100. Območje je redko poseljeno, tj. okrog 40 prebivalcev na km² (glej Tabelo 1), kar je precej nižje od slovenskega povprečja. Izobrazbena struktura na tem območju je slaba, saj se visokokvalificirana delovna sila izseljuje v druge centre, predvsem v Ljubljano. Število delovnih mest od leta 1992 v obeh občinah upada, saj imata obe občini manj

delovnih mest kot je aktivnega prebivalstva, kar je neugodno za razvoj lokalnih skupnosti.

V občini Cerklje se izkazuje monocentrična razporeditev delovnih mest v ozko usmerjeno in specializirano gospodarstvo predvsem znotraj racionalne izrabe obstoječih gospodarskih con in njihovih širitev. Na področju elektrogospodarstva so možnosti izgradnje malih elektrarn. Turizem in gostinstvo zaradi naravnih kvalitet Cerkljanskega, bogate kulturne dediščine in ohranjenosti okolja z vidika kulturne in arhitekturne krajine postopoma pridobiva pomembnejšo vlogo v občini in regiji.

Idrijsko-Cerkljansko področje je tako kot Zgornje Posočje prometno odrezano od centralne Slovenije, pa tudi od Gorenjske in Italije. Glavna prometna povezava, magistralna cesta »Keltika«, ne predstavlja sodobne cestne povezave na avtocestni križ s sosednjimi občinami in regijami. Predvidena je navezava cestnih povezav čezmejnega pomena na omrežje daljinskih cest.

V obeh občinah tako po prihodkih kot po številu zaposlenih izstopajo velika podjetja, med katerimi velik delež k rezultatom prispevajo trije največji gospodarski sistemi (Skupina Kolektor Idrija, Skupina Rotomatika Spodnja Idrija in podjetje Eta Cerklje), ki vsi delujejo v okviru predelovalne dejavnosti. Z njimi je povezanih precej malih in srednjih podjetij in zato je pomen predelovalnih dejavnosti v Idrijsko-Cerkljanski regiji še večji.

- **Nova Gorica z okolico** leži na zahodu Goriške regije (občine: Brda, Kanal, Miren-Kostanjevica, Renče-Vogrsko, Šempeter-Vrtojba in mestna občina Nova Gorica). Nova Gorica s Šempetrom in Vrtojbo je poselitveno in zaposlitveno jedro Goriške regije. Število prebivalcev je bilo na dan 31.12.2007 59.536, poseljenost pa 98 oseb na km² (glej Tabela 1). Nadpovprečno poselitev prebivalcev na km² najdemo samo v mestni občini Nova Gorica in občini Šempeter-Vrtojba. Število prebivalcev na tem območju pa že od leta 1995 upada, kar nakazuje na selitve mladih v večja mesta po Sloveniji in zmanjševanje rojstev v celotni regiji. Nova Gorica je danes središče Mestne občine Nova Gorica.

Je obmejno mesto z novo urbano in moderno arhitekturo, zgrajeno po razmejitvi z Italijo od leta 1947 naprej. Kot Mestna občina Nova Gorica se je prvič pojavila leta 1952. Nova Gorica je danes upravno, gospodarsko, izobraževalno, kulturno, športno, zdravstveno in prometno središče Posočja, Vipavske doline, Trnovske planote ter večjega dela Krasa. Mesto je uveljavljeno kot mednarodno igralniško središče in zabavišče z vrhunsko ponudbo. Osnovne in srednje šole, mednarodna visoka šola Politehnika ter druge izobraževalne ustanove dajejo mestu pečat mladosti in bogato kulturno življenje.

- **Zgornja Vipavska dolina** pa leži na jugu Goriške statistične regije (občini Vipava in Ajdovščina). Konec leta 2007 je na tem območju živel 24.127 prebivalcev. Tudi na tem območju je v primerjavi s Slovenijo nekoliko nižja gostota prebivalstva (okrog 69 prebivalcev na km²). Izobrazba na tem območju je glede na povprečje v celotni regiji pod povprečjem, predvsem na področju visoke in podiplomske

izobrazbe. Pri višji izobrazbi ni velikih odstopanj od povprečja, pravzaprav ima občina Vipava v povprečju celo nekoliko višje izobraženih kadrov od regijskega povprečja. Delež kmečkega prebivalstva pa je v tej dolini višji od slovenskega povprečja.

Značilnost doline, ki vpliva na vse tukajšnje življenje, je odprtost proti zahodu. V Vipavski dolini se prebivalstvo pretežno ukvarja s kmetijstvom. V nižini je podnebje idealno za pridelovanje sadja in zelenjave, na gričevju z veliko sonca, pa se razprostirajo vinogradi, ki dajejo kvalitetno vino. Poleg živilsko predelovalnih obratov je na tem območju razvita še tekstilna, lesna in gradbena industrija. Najbolj znana podjetja so Agroind »Vipava 1894«, Fructal, Mlinostest, Tekstilna, Primorje, Lipa in drugi s področja malega gospodarstva in podjetništva.

2.3 OBČINA IDRİJA

Zgodovina Idrije in okolice je tesno povezana in prepletena z odkritjem živega srebra in delovanjem rudnika. Z razvojem rudnika je potekal vzporedno tudi razvoj mesta, saj se je Idrija znašla na živosrebrovem trgu, ki ni vplival le na razvoj rudnika, ampak tudi na razvoj Idrije in okolice. V preteklosti je bila Idrija med vsemi slovenskimi mesti v izjemnem položaju, saj je bil njen pomen v mednarodnih primerjavah zelo pomemben, pomembnejši v tujini kot v domovini. Njen kapital pridobljen od živega srebra se je gibal predvsem po tujih finančnih in političnih centrih, daleč od slovenskega ozemlja (v Benetkah, Gradcu, Amsterdamu itd.).

Ob odkritju živega srebra, pred nekaj več kot 500 leti, je idrijsko območje pripadalo beneški republiki, v teritorialnem pogledu pa je Idrija spadala v tolminsko ozemlje do konca 16. stoletja. Prebivalcev Idrije in njene okolice je bilo malo, preživljali pa so se s kmetijstvom, ki pa ni bilo najbolj razvito in donosno zaradi težkih naravnih razmer, zato so se ukvarjali tudi z različnimi obrtni in rokodelstvom. Po vojni med Avstrijci in Benečani (med 1508-1516) je idrijski rudnik pripadel avstrijskim deželam in gospodarjem, kar je trajalo vse do konca prve svetovne vojne. Od leta 1919 pa do 1943 je bilo mesto Idrija vključno z rudnikom pod italijansko oblastjo. Po kratki nemški vladavini pa je leta 1945 rudnik prišel v novo, jugoslovansko državo (Kavčič, 1993, str. 15).

Skozi različna zgodovinska obdobja delovanja rudnika so v Idrijo prihajali številni tehnični strokovnjaki iz področja rudarjenja in strokovnjaki z drugih področjih (botaniki, naravoslovci, zdravniki itd.) predvsem zaradi specifične geografske lege (zaprtost idrijskega prostora in oddaljenost od večjih središč, težka dostopnost). Zaradi geografske lege, so se znotraj Idrije in rudnika razvijale številne dejavnosti, potrebne za uspešno delovanje lokalne skupnosti (predvsem zdravstvo in šolstvo). V Idriji je leta 1901 nastala prva slovenska realka, s katero se je Idrija razvila v izobraževalno središče vseslovenskega pomena. Razvijalo se je tudi popoldansko delo (tesarstvo, mizarstvo, zidarstvo) s katerimi so si rudarji izboljševali gmotni položaj in tako poskrbeli za lažje preživetje. Žene rudarjev so se ukvarjale s čipkarstvom, kar je prineslo še dodaten zaslužek v družinski proračun. Leta 1876 je bila v Idriji

ustanovljena čipkarska šola, ki je sprva delovala kot posredni urad za zaščito dela čipkaric in njihovih izdelkov. Idrijski rudnik je v marsičem usmerjal tako socialno kot družbeno življenje prebivalstva v Idriji (Kavčič, 1993, str. 22).

Idrija je mesto, ki je nastalo ob naravnem viru. Kot je bilo že omenjeno je znana po rudniku in proizvodnji živega srebra, ki se je začela leta 1490 in je bila konec 20. stoletja ukinjena. V občini sta dva pomembnejša družbenoekonomska akterja in sicer grupacija Hidria ter koncern Kolektor Group, katerih poslovanje in poslovni strategiji zelo močno vplivata na lokalno okolje.

Območje občine Idrija zaposluje veliko število ljudi tudi iz drugih občin, zato velja kot močno zaposlitveno središče. Je eno redkih v Sloveniji, ki je internacionalizirano, saj ima podružnice po celem svetu, od Kitajske do ZDA. V občini se kaže izjemno nizka stopnja brezposelnosti in celo presega števila delovnih mest glede na število delovno aktivnih prebivalcev v občini Idrija. To se odraža v velikem obsegu dnevnih delovnih migracij, kar izraža zaposlitveno privlačnost regije.

Za občino Idrija velja teza o gospodarski specializaciji regije, ki je usmerjena v predelavo kovin in visokotehnološko industrijo. Med lokalnimi podjetji je opaziti visoko stopnjo sinergije med lokalnimi podjetji, predvsem v obliki sodelovanja manjših podizvajalcev, dobaviteljev, velikih podjetij itd. Tukaj se nahaja tudi regionalno izobraževalno središče z višjo elektro in strojno šolo, gimnazijo, srednjo tehnično šolo in kovinarsko šolo. Idrija je torej močno zaposlitveno središče s potencialom vedno bolj kakovostnih delovnih mest, zaenkrat še vedno pretežno za tradicionalne moške, tehnične poklice.

2.4 ZNAČILNOSTI PREBIVALSTVA V GORIŠKI REGIJI IN OBČINI IDRİJA

2.4.1 Skupno število prebivalstva

Od leta 2005 naprej je število prebivalcev v Sloveniji višje od 2 milijona in počasi še naprej raste. Ta prirastek je predvsem posledica pozitivnega selitvenega gibanja (selitveni prirast tujcev). Naravni prirast je bil v Sloveniji od leta 1997 do 2005 negativen, leta 2006 in 2007 pa pozitiven, vendar zelo majhen in ni bistveno vplival na rast števila prebivalstva. V prihodnosti pa lahko spet pričakujemo negativni prirast, predvsem zaradi porasta števila umrlih (Pečar, 2008, str. 11).

V Goriški statistični regiji se giblje število prebivalstva okrog 120.000, kar predstavlja 6 % vseh prebivalcev v Sloveniji. Od leta 2002 do 2007 je v Goriški regiji število prebivalstva naraslo za 1,2 %. V enakem obdobju so največji porast zabeležili v Obalno-kraški regiji (4,9 %), negativni prirast pa je imela edino Zasavska regija (-0,4 %) (Pečar, 2008, str. 12). V občini Idrija je bilo leta 2007 11.989 prebivalcev, tako da se po številu prebivalcev uvršča na tretjo mesto med vsemi občinami v Goriški statistični regiji, takoj za Novo Gorico in Ajdovščino. Najmanjše število prebivalcev v regiji pa štejeta Bovec (3.312) in Kobarid (4.409) (glej Tabelo 1).

2.4.2 Gostota poselitve

Z izjemo Nove Gorice z okolico (98 prebivalcev na km²) je Goriška regija redko poseljena (52 prebivalcev na km²). Leta 2007 je gostota poselitve v Sloveniji znašala v povprečju 99,6 prebivalcev na km². Najpogosteje poseljena je Osrednjeslovenska (198,4 ljudi na km²), najredkeje poseljena pa Notranjsko-kraška regija (35,6 ljudi na km²) (Pečar, 2008, str. 12). V občini Idrija je gostota poselitve 41 ljudi na km², s katero spada med občine z redko poseljenim prebivalstvom (glej Tabelo 1).

2.4.3 Starostna struktura prebivalstva

Največji delež, v povprečju okoli 70 %, predstavlja v strukturi prebivalstva po regijah delovno sposobno prebivalstvo (15–64 let). V letu 2007 je zabeležila največji delež delovno sposobnega prebivalstva Koroška regija (71,1 %), najmanjšega pa Goriška regija (68,8 %) (glej Tabelo 1 v prilogi). Delež mladega prebivalstva (od 0–14 let) je znašal v Goriški regiji leta 2007 13,3%. Največji delež mladega prebivalstva so zabeležili v Jugovzhodni Sloveniji (13,3 %), najmanjši delež pa v Obalno-kraški regiji (11,9%). Delež starega prebivalstva (nad 64 let), pa je bil najvišji v Gorški regiji (17,9 %) (Pečar, 2008 ,str. 14).

Tabela 2: Delež prebivalstva po izbranih starostnih skupinah v Občini Idrija na dan 31.12.2007

Starostne skupine	Delež (v %)
0 let	0,9
1-5 let	4,2
6-14 let	8,9
0-14 let	14,0
15-18 let	4,6
19-26 let	10,7
15-49 let	49,6
15-59 let	64,4
15-64 let	68,8
65 +	17,3

Vir: SURS

Iz tega lahko razberemo, da ima Goriška veliko starega (leta 2007 je imela indeks staranja 134,1, ki je presegel slovensko povprečje za 16,5 %) in malo delovno sposobnega prebivalstva. Rodnost v Goriški regiji se zmanjšuje, ravno tako smrtnost prebivalstva, s tem pa se povečuje delež starega in zmanjšuje delež mladega prebivalstva. Glede na leto 1991, je leta 2007 zabeležila padec mladega prebivalstva za 6,8 % in v primerjavi z letom 2002 za 1,4 %. Na drugi strani je v istem obdobju naraščal delež starega prebivalstva in je zabeležila porast deleža starega prebivalstva v obdobju od 1991-2007 za 4,3 % in v obdobju 2002-2007 za 1,5 %. Na splošno pa se je število delovno sposobnega prebivalstva spreminjalo počasneje kot pa število

mladega oziroma starega prebivalstva (Pečar, 2008, str. 16). Občina Idrija je imela konec leta 2007 indeks staranja 121,5 in je za 6,5 % preseгла slovensko povprečje.

2.4.4 Koeficient odvisnosti prebivalstva

»S koeficientom odvisnosti prebivalstva merimo starostno odvisnost prebivalstva glede na delovno sposobno prebivalstvo (od 15-64 let), pri čemer je mogoče meriti koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva (nad 64 let), koeficient starostne odvisnosti mladega prebivalstva (0-14 let) ali pa starega in mladega prebivalstva skupaj« (Pečar, 2008, str.17). Najvišja starostna odvisnost prebivalstva je bila leta 2007 v Goriški regiji (najnižja v Koroški regiji). V Goriški regiji je na 100 delovno sposobnih prebivalcev skupaj prišlo 45,4 mladih in starih prebivalcev skupaj. Koeficient odvisnosti starih je bil najvišji v Goriški regiji (najnižji v Koroški), koeficient odvisnosti mladih pa najvišji v Jugovzhodni Sloveniji (najnižji v Obalno-kraški regiji) (Pečar, 2008, str. 17). Delež starega prebivalstva narašča hitreje kot se zmanjšuje delež mladega prebivalstva in to predvsem v regijah Zahodne Slovenije.

2.4.5 Naravno gibanje prebivalstva

Goriška regija je imela v letu 2007 ničelni naravni prirast (glej Tabelo 2 v prilogi), kar pomeni, da je bilo število živorojenih dojenčkov enako številu umrlih. V tem letu je imela polovica slovenskih regij pozitivni naravni prirast (Osrednjeslovenska, Gorenjska, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Koroška in Zasavska regija). Umrljivost prebivalstva se zmanjšuje v vseh starostnih skupinah, razen najvišjih, vendar pa je značilna razlika v umrljivosti moških in žensk (Pečar, 2008, str. 19). Naravni prirast prebivalstva leta 2007 v občini Idrija je bil po končnih podatkih negativen. Umrlo je 18 prebivalcev več, kot se jih je rodilo. Skupni prirast prebivalstva je bil pozitiven (46 oseb) zaradi selitvenega prirastka, saj se je v občino preselilo več oseb, kot se jih je iz nje odselilo (Slovenske občine v številkah 2009, str. 58).

2.4.6 Selitveno gibanje prebivalstva

»Gibanje števila prebivalstva ni rezultat le naravnega, pač pa tudi selitvenega gibanja prebivalstva« (Pečar, 2008, str. 19). V Sloveniji je bil od leta 1997 do 2007 edini dejavnik rasti prebivalstva pozitivni selitveni prirast tujcev. V letu 2007 se je največ oseb iz tujine preselilo (25,5 na 1000 prebivalcev) v Obalno-kraško regijo, ravno tako se jih je iz te regije največ odselilo (11,3 na 1000 prebivalcev). Po številu priseljenih tujcev je Goriška regija na tretjem mestu med regijami v Sloveniji. Na 1000 prebivalcev se je v Goriško regijo preselilo 17,1 priseljencev iz tujine (glej Tabelo 2 v prilogi), v tujino pa se je odselilo 7,2 prebivalcev. Selitvena gibanja pa potekajo tudi med regijami. Prebivalci Slovenije so se v letu 2007 najraje priseljevali v Goriško regijo (7,5 prebivalcev na 1000). Največji selitveni prirast med regijami je imela Osrednjeslovenska regija, najnižjega pa Koroška. Vzroki za selitve so v veliki meri ekonomski (večje možnosti zaposlitve) (Pečar, 2008, str. 19).

3 TRG DELA

Tako kot na vsakem trgu, se tudi na trgu dela srečujeta ponudba delovne sile in povpraševanje po delovni sili. Ponudbo predstavlja delovna sila, ki jo ponujajo na trgu iskalci zaposlitve z metodami iskanja zaposlitve, povpraševanje pa zaposlovanje delavcev, ki jih podjetja oziroma organizacije iščejo na trgu dela (Smnokar, 1994, str. 81). Trg dela je trg, ki določa plače ter obseg in vrsto drugih značilnosti zaposlitve. Trg dela je lahko lokalni, mednarodni, bolj ali manj regulirani, primarni, sekundarni ipd. (Malačič, 1995, str. 29).

3.1 TRG DELA V PRETEKLOSTI

Prejšnji sistem⁴ je v Sloveniji desetletja zagotavljal relativno polno zaposlenost in visoko pravno zaščitenost zaposlenih. Takrat je bila v veljavi »socialistična družbena pogodba«, ki je temeljila na polni zaposlenosti in majhnih razlikah v plačah. Veljala je Ustavna pravica do dela, ki naj bi vsakomur zagotavljala delo, odpuščanje pa je bilo praktično nemogoče (razen v primeru dokazanih večjih disciplinskih prekrškov ali povzročene materialne škode). Šele konec leta 1989, so postali dovoljeni odpusti iz ekonomskih razlogov, z letom 1991 pa so bili skrajšani zakonsko določeni odpovedni roki (Kajzer, 1996, str. 143).

Potem pa je država v zelo kratkem obdobju prešla v sistem tržnega gospodarstva. Konec osemdesetih in na začetku devetdesetih so nastale številne spremembe, kot so izrazito povečanje števila brezposelnih in stopnje brezposelnosti. Po osamosvojitvi Slovenije so nastale velike spremembe na trgu dela. Slovenija je poznala do osamosvojitve namreč le eno odstotno brezposelnost, po osamosvojitvi pa je izgubila več kot 45 % trgov. Posledica tega je bila zmanjševanje števila zaposlenih, krčenje proizvodnega procesa in prilagajanje in osvajanje novih trgov, ki pa so bili veliko zahtevnejši od jugoslovanskega. Zaradi padca proizvodnje je bilo v Sloveniji kar naenkrat veliko brezposelnih (Rakar, 2000).

V Sloveniji so gospodarski rezultati od leta 1993 ugodnejši, kar je rezultat prestrukturiranja in vedno bolj izvozno usmerjenega gospodarstva. Ker je Slovenija postala del zunanjetrgovinske menjave in večje investicijske aktivnosti, je bila v letu 2007 dosežena kar 6,1 % gospodarska rast. Vendar pa ti rezultati, gospodarske rasti iz leta 1993, na trgu dela niso prinesli bistvenega izboljšanja tja do leta 1999. Stopnja registrirane brezposelnosti se je do takrat gibala okrog 14 %, leta 1999 pa se je šele začela sorazmerno in hitro zmanjševati, in do konca leta 2000 padla na 12 %. Po anketi o delovni sili⁵, katere podatki so mednarodno primerljivi, je bila brezposelnost leta 1999 7,6 %, leta 2000 pa 7 %. Ta stopnja je bila manjša od evropskega povprečja, vendar je ostal še vedno velik ekonomski in socialni problem (Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, 2001).

⁴ Obdobje osemdesetih let.

⁵ Metodologija Mednarodne organizacije dela (ILO)

3.2 TRG DELA DANES

V letu 2007 je bila rast zaposlenosti najvišja po osamosvojitvi, katere rast se je pričela že v drugi polovici leta 2006. Visoka gospodarska rast iz leta 2006 (5,7 %) se je v letu 2007 še okrepila in bila po osamosvojitvi najvišja (6,1 %). Ker gospodarska rast ugodno vpliva na stanje na trgu dela, lahko že po tem sklepamo da je zaposlenost narasla. Po metodologiji nacionalnih računov je zaposlenost narasla v letu 2007 za 2,7 %. Največja rast je bila v gradbeništvu, prometu in v poslovnih storitvah ter v predelovalnih dejavnostih, ponovno pa se je zmanjšala v usnjarski, tekstilni in živilskopredelovalni industriji (Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2008, str. 3).

V prvem četrtletju leta 2008 so se nadaljevala pozitivna gibanja zaposlenosti in brezposelnosti. Rast zaposlenosti je ostajala še naprej visoka, število brezposelnih pa je upadalo. Naraslo je število zaposlenih in samozaposlenih v gradbeništvu in nekaterih tržnih in javnih storitvah, rast pa se je upočasnila v predelovalnih dejavnostih (Ekonomski izzivi 2008, str. 11).

Ob koncu avgusta 2008 je bilo na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) prijavljenih 60.669 brezposelnih oseb, kar je 11,5 % manj kot pred letom, v primerjavi z julijem 2008 pa se je zmanjšalo za 1,4 %. V prvih osmih mesecih lanskega leta je bil na ZRSZ povprečno prijavljenih 63.383 oseb, kar predstavlja 13 % manj oseb kot v primerljivem predlanskem obdobju (Statistične informacije, 2008). Mesečna stopnja registrirane brezposelnosti se je od januarja 2008 postopoma zmanjševala in je junija 2008 znašala 6,4 % (glej Sliko 1 v prilogi), kar je za 1,1 odstotne točke manj kot junija lansko leto. V prvi polovici leta 2008 pa je povprečna stopnja registrirane brezposelnosti znašala 6,8 %, v letu 2007 v enakem obdobju pa je bila 8 % (ISPO). Brezposelna struktura je kljub temu ostala pereč problem, predvsem brezposelnost žensk in starejših, naraščalo je število brezposelnih z visoko izobrazbo, predvsem mladih. Problematični so bili brezposelni z nizko izobrazbo, s srednješolsko izobrazbo splošne smeri in diplomanti družboslovnih smeri.

Stopnja brezposelnosti, ki je v letu 2008 upadala, se je začela proti koncu leta višati. Kot glavna razloga za to, sta po podatkih ZRSZ, stečaj podjetij in prenehanje delovnega razmerja za določen čas, ki ga delodajalci ne podaljšujejo več. Decembra leta 2008 je bilo na zavodu 66.239 brezposelnih, kar je za 4,5 % več kot novembra 2008. Povečanje pa je predvsem posledica večjega števila novoprijavljenih oseb, ki jim delodajalci niso podaljšali pogodb, več pa je tudi tistih, ki so zaradi stečajev zaposlitev izgubili kot trajno presežni delavci. Stopnja brezposelnosti za leto 2008 naj bi bila tako 6,8 %, leta 2009 pa naj bi bila še nekoliko višja, vendar ne nad 10 %.

Stanje na trgu dela v Sloveniji je zrcalo dogajanj v gospodarstvu, pa tudi demografskih gibanj. Probleme na slovenskem trgu lahko povežemo tudi z vprašanji socialnega razvoja, tehnološkega-razvojnega zaostajanja slovenske industrije, slabšo usposobljenost zaposlenih in menedžerjev za poslovanje ipd.

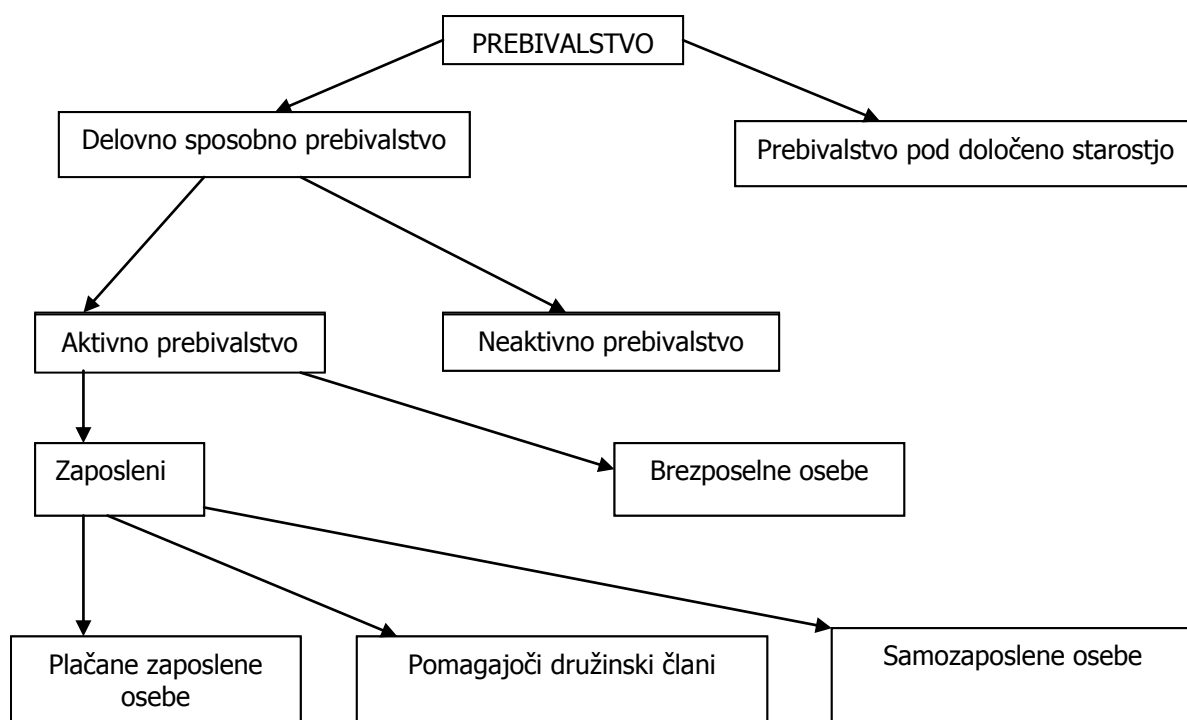
3.3 OPREDELITEV POMEMBNIH KATEGORIJ NA TRGU DELA

Za merjenje brezposelnosti je potrebno imeti podatke o zaposlenih osebah. Te podatke zbira Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS):

- z mesečnim raziskovanjem na podlagi Mesečnega poročila o plačah in zaposlenih osebah v podjetjih, družbah in organizacijah,
- s podatki o samozaposlenih osebah (razen podatkov o kmetih) in o zaposlenih osebah, ki delajo pri samozaposlenih osebah pa iz Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP), ter o
- pri kmetih z Anketo o delovni sili (ADS).

Podatke o registriranih brezposelnih osebah in o prostih delovnih mestih zbira in posreduje ZRSZ (Malačič, 2006b, str. 6).

Slika 1: Struktura delovno aktivnega prebivalstva

Vir: Domadenik (1994, str. 309)

Mednarodna organizacija dela (ILO) deli aktivno prebivalstvo na zaposlene⁶ in nezaposlene⁷. Zaposleno prebivalstvo pa se potem deli na plačane⁸ zaposlene (delojemalce) in samozaposlene⁹ osebe (Malačič, 2006a, str. 25).

⁶ Slovenska statistika zanje uporablja izraz delovno aktivni.

⁷ Osebe, ki so brez dela, aktivno iščejo delo in so se v kratkem času pripravljene zaposliti, če najdejo delo (Malačič, 2006a, str. 25)

⁸ Tisti, ki so v določenem obdobju delali za plačilo v denarju ali naravi (Malačič, 2006a, str. 25).

⁹ Delajo za dobiček oziroma za korist družinskega podjetja ali kmetije (Malačič, 2006a, str. 25).

Prebivalstvo je »skupnost ljudi, ki v danem trenutku prebivajo na določenem območju. Sestavljajo ga vse osebe, ne glede na državljanstvo, ki imajo v državi običajno prebivališče, kar pomeni, da v državi živijo ali nameravajo živeti neprekinjeno več kot eno leto, oziroma so iz države odsotne ali nameravajo biti odsotne manj kot eno leto« (Malačič, 2006a, str. 12).

Delovno sposobno prebivalstvo so vse osebe, ki so stare 15 let ali več.

Aktivno prebivalstvo so »vse osebe, ki pomenijo delovno silo za proizvodnjo dobrin in opravljanje storitev,« (Malačič, 2006a, str. 22). Sestavljeno je iz delovno aktivnega prebivalstva in registriranih brezposelnih oseb:

»Delovni kontigent je določen s starostjo in zajema pri moških prebivalstvo v starostnem razredu 15-64 let, pri ženskah pa prebivalstvo v starostnem razredu 15-59 let.«

Neaktivno prebivalstvo so osebe, ki niso razvrščene niti med delovno aktivno prebivalstvo niti med brezposelne osebe, so pa stari 15 let ali več (Malačič, 2006b, str. 7).

Delovno aktivno prebivalstvo sestavljajo zaposlene in samozaposlene osebe. To so vse osebe, ki so pokojninsko in zdravstveno zavarovane, oziroma ki so v delovnem razmerju na območju Republike Slovenije. Sem so uvrščeni vsi tisti, ki opravljajo kakršnokoli plačano delo, ne glede na to ali trenutno delajo, ali koristijo dopust, so na bolniški ... V Sloveniji spadajo v to kategorijo vsi, ki so zaposleni za nedoločen ali določen čas, za polni delovni čas ali delovni čas, krajši od polnega in so registrirani na ZRSZ kot zaposleni.

Po Anketi o delovni sili (v nadaljevanju ADS), pa je ta pojem širše obrazložen, saj vključuje vse, ki delajo, ne glede na formalno prijavo. To so vse osebe, vključno z osebami, ki so začasni ali trajni presežki (do prenehanja delovnega razmerja), osebe ki so na porodniškem dopustu in pomagajo¹⁰ družinski člani. Sem spadajo vse osebe, ki so v poročevalskem tednu, pred anketiranjem opravili kakršnokoli delo za plačilo ali dobiček ter tisti, ki so sicer zaposleni ali samozaposleni, vendar so bili v poročevalskem tednu začasno odsotni z dela (Malačič, 2006b, str. 7).

Zaposlene osebe¹¹, so osebe, ki so v delovnem razmerju:

- **pri pravnih osebah:** (podjetjih, družbah, zavodih, drugih organizacijah) ali pri podružnicah tujih podjetij; izvoljeni ali imenovani nosilci javne ali družbene funkcije; matere z otrokom, ki delajo po posebnih predpisih; lastniki podjetij, ki ta podjetja osebno vodijo in ki niso zavarovani iz drugega naslova;
- **pri fizičnih osebah** (osebe, ki opravljajo pridobitno dejavnost in osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost kot edini ali glavni poklic), ki uporabljajo dopolnilno delo drugih ljudi.

¹⁰ Osebe, ki formalno niso zaposlene niti samozaposlene, vendar pa so v zadnjem tednu pred anketiranjem delale na družinski kmetiji, družinski obrti, družinskem podjetju ... in za svoje delo niso prejemale rednega plačila (SURS).

Samozaposlene osebe so osebe, ki opravljajo gospodarsko ali pridobitno dejavnost (samostojni podjetniki posamezniki), in osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost kot edini ali glavni poklic (npr. odvetniki, samostojni raziskovalci, duhovniki itd.).

Udeleženci javnih del – od 1. 1. 1999 jih štejemo med delovno aktivno prebivalstvo. Pred tem pa so imele status registrirane brezposelne osebe.

Neaktivno prebivalstvo so osebe, ki so stare 15 let ali več in niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo ali brezposelne osebe.

Registrirane brezposelne osebe so osebe, ki so:

- stare vsaj 15 let,
- izpolnjujejo splošne zdravstvene pogoje za delo,
- so prijavljene na ZRSZ,
- so pripravljene sprejeti zaposlitev in jo same tudi aktivno iščejo.

Poleg tega niso v delovnem razmerju, niso upokojene, niso študenti, dijaki, vajenci ali udeleženci izobraževanj odraslih, mlajši od 26 let in niso na prestajanju zaporne kazni, daljše od 6 mesecev. Prav tako niso samozaposlene osebe, lastniki ali solastniki gospodarskih družb ali lastniki, zakupniki, najemniki ali drugi uporabniki kmetijskega ali gozdnega zemljišča z dobičkom iz dejavnosti oz. s katastrskim dohodkom, ki je v preteklem letu presegal zakonsko določeno višino (Metodološka pojasnila, 2008).

Za analizo stanja na trgu dela se izračunava več kazalcev: stopnja brezposelnosti, stopnja aktivnosti in stopnja delovne aktivnosti.

$$1. \text{ STOPNJA BREZPOSELNOSTI} = \frac{\text{BREZPOSELNI}}{\text{AKTIVNO PREBIVALSTVO}} * 100$$

$$2. \text{ STOPNJA AKTIVNOSTI} = \frac{\text{AKTIVNO PREBIVALSTVO}}{\text{DELOVNO SPOSOBNO PREBIVALSTVO}} * 100$$

$$3. \text{ STOPNJA DELOVNE AKTIVNOSTI} = \frac{\text{DELOVNO AKTIVNO PREBIVALSTVO}}{\text{DELOVNO SPOSOBNO PREBIVALSTVO}} * 100$$

Stopnja brezposelnosti je kazalec za merjenje brezposelnosti in izraža delež brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu.

Stopnja aktivnosti izraža odstotni delež aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu. Kaže, kolikšen delež aktivnega prebivalstva starega 15 let in več zares predstavlja kadrovski potencial oz. delovno silo. To so zaposleni, samozaposleni in podjetniki, kako drugače gospodarsko aktivni ter brezposelni.

Stopnja delovne aktivnosti izraža odstotni delež delovno aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu.

4 ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST V REGIJI IN OBČINI

4.1 POJEM REGIONALNE ZAPOSLENOSTI

Zaposlovanje - več in boljša delovna mesta, je poleg trajnostne gospodarske rasti in večje socialne kohezije eden glavnih ciljev Lizbonske strategije do leta 2010. Ta ima na področju zaposlovanja naslednje cilje: doseči 70-odstotno stopnjo zaposlenosti do leta 2010 in 60-odstotno stopnjo zaposlenosti žensk. Do leta 2010 naj bi povečali tudi stopnjo zaposlenosti prebivalstva od 55 do 64 let na 50 %. Uresničevanje strateških ciljev na področju politike zaposlovanja v EU je postalo eden ključnih ciljev tudi slovenske politike zaposlovanja. Ti cilji se poskušajo uresničiti s programi ukrepov aktivne politike zaposlovanja (APZ), ki so pripravljene za daljše obdobje. Zajemajo ukrepe za obdobje 2007-2013 in izvedbeni načrt za leti 2007 in 2008.

Stopnja zaposlenosti je razmerje med delovno aktivnim prebivalstvom (po kraju bivanja) in delovno sposobnim prebivalstvom (delovno aktivno prebivalstvo / prebivalstvo v starosti od 15 do 64 let), pomnoženo s 100. Na ravni države se uporablja za ta izračun podatke iz Ankete o delovni sili (ADS) in je mednarodno primerljiva. Ker pa na ravni statističnih regij nimamo teh podatkov, se izračunava registrirano stopnjo zaposlenosti iz podatkov Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP) in jo imenujemo tudi stopnja delovne aktivnosti, ki ni mednarodno primerljiva. Ker se pri izračunu uporabljajo podatki o delovno aktivnih, ki imajo status formalno urejen in ne delovno aktivnih iz ADS, se jo imenuje tudi formalna stopnja zaposlenosti. Podobno se izračunava tudi registrirano oziroma formalno stopnjo aktivnosti, le da se tukaj kot aktivno prebivalstvo šteje delovno aktivno in registrirano brezposelno prebivalstvo.

4.2 ZAPOSLENOST PREBIVALSTVA

4.2.1 Gibanje zaposlenosti¹² v Sloveniji od leta 2000 do 2007

V Sloveniji je bilo leta 2007 v povprečju 925.334 aktivnih prebivalcev. Od tega jih je bilo povprečno 853.999 delovno aktivnih, 766.049 zaposlenih oseb (kar predstavlja 89,7 % vseh delovno aktivnih) in 87.950 samozaposlenih oseb (glej Slika 2 v prilogi) oz. 5,6 % več od povprečja v letu 2006. Če primerjamo z letom 2006 se je število aktivnih prebivalcev povečalo za 1,6 %, število delovno aktivnih za 3,5 %, zaposlenih za 5,6 % in samozaposlenih za 5,6 % (Aktivno prebivalstvo, Slovenija, 2007, str. 1).

Število delovno aktivnih prebivalcev v Sloveniji se je v obdobju 2000-2007 povprečno povečevalo z letno stopnjo 1,4 %. To je bila posledica povečevanja števila. To pa je hitreje ko v povprečju EU. Leta 2007 je stopnja delovno aktivnih v Sloveniji znašala 72,2 %, v Evropski Uniji pa po podatkih EUROSTAT, 64,4 %.

¹² Po Anketi o delovni sili.

Pri primerjavi zaposlitvenega stanja med moškimi in ženskami dobimo rezultate, ki kažejo, da je število moških med aktivnim prebivalstvom raslo hitreje kot število žensk. Število moških se je povečalo za 2,7 %, število žensk pa za 0,2 %, med delovno aktivnimi pa je število moških naraslo za 4,4 %, število žensk pa za 2,4 % (Aktivno prebivalstvo, Slovenija, 2007, str. 2). Stopnja zaposlenosti žensk (15 - 64 let) v letu 2007 v Sloveniji znaša 62,6 %, stopnja zaposlenosti moških (15 - 64 let) pa 72,2 %. Če primerjamo stopnjo zaposlenosti leta 2000 in 2007 vidimo, da se je do leta 2007 povečala za 5 odstotnih točk. Stopnja žensk za 4,2 % in stopnja moških za 5,5 %.

Med mladimi se je stopnja zaposlenosti dvignila od leta 2000 do 2007 za 4 % (glej Tabelo 4 v prilogi). Eden izmed razlogov za nizko stopnjo zaposlenosti med mladimi je vključenost v izobraževalne programe, kar naj bi izboljševalo možnost zaposlitve (Kajzer, 2008, str. 126). Za mlade je značilna tudi velika stopnja prilagodljivosti, nezahtevnost glede višine plač in drugih delovnih pogojev, saj jim je najpomembneje to, da dobijo zaposlitev. Stopnja zaposlenosti med starejšimi pa se povečuje, vendar pa je kljub temu zelo nizka a je od leta 2000 do 2007 hitro narasla¹³. V letu 2007 je znašala 33,4 %, od leta 2000 pa se je povečala za 10,9 % (glej Tabelo 4 v prilogi). Nizka stopnja zaposlenosti med starejšim prebivalstvom predstavlja tudi dodatne obremenitve za državo, saj se vključno s procesom staranja prebivalstva povečujejo pritiski na rast javnih izdatkov za pokojnine (Kajzer, 2008, str. 126).

Sektorska struktura zaposlenih kaže, da se je v obdobju od leta 2000 do 2007 delež delovno aktivnih v industriji znižal za 3,1 % (na 29,2 %), od tega v predelovalnih dejavnostih s 30,7 % na 27,6 %. Znižuje se tudi v rudarstvu¹⁴, število delovno aktivnih v dejavnosti oskrbe z elektriko, plinom in vodo pa ostaja nespremenjeno. V gradbeništvu pa se število zaposlenih zaradi povečanih gradbenih investicij zadnja leta povečuje. V storitvenih dejavnostih pa je na prvem mestu trgovina, zaposlenost pa najhitreje narašča v poslovnih storitvah, izobraževanju, zdravstvu in socialnem varstvu (Kajzer, 2008, str. 130).

4.2.2 Gibanje zaposlenosti v Goriški regiji in občini Idrija

Izguba trgov na območju bivše Jugoslavije je imela močan vpliv na zaposlovanje tudi v Goriški regiji. V letih 1992 in 1993 se je število delovno aktivnega prebivalstva drastično zmanjšalo. Nato so sledila leta ponovne rasti števila zaposlenih. Zaradi stečajev in presežnih delavcev je v letih 2002 do 2004 število zaposlenih ponovno padlo, predvsem v predelovalnih dejavnostih (tekstilna, obutvena – Alpina Col, pohištvena industrija – Meblo Iverka, d. o. o., Mizar Volčja Draga). V zadnjih letih pa se skupno število zaposlenih ponovno povečuje, predvsem v storitvenih dejavnostih, še naprej se zmanjšuje v prej omenjenih predelovalnih dejavnostih (Zavod RS za zaposlovanje 2007, str. 12-13).

¹³ K temu je veliko prispevala pokojninska reforma iz leta 2000 (starost novih prejemnikov pokojnin se je povišala) in demografski oziroma statistični učinek (Ekonomski izzivi 2008, str. 126).

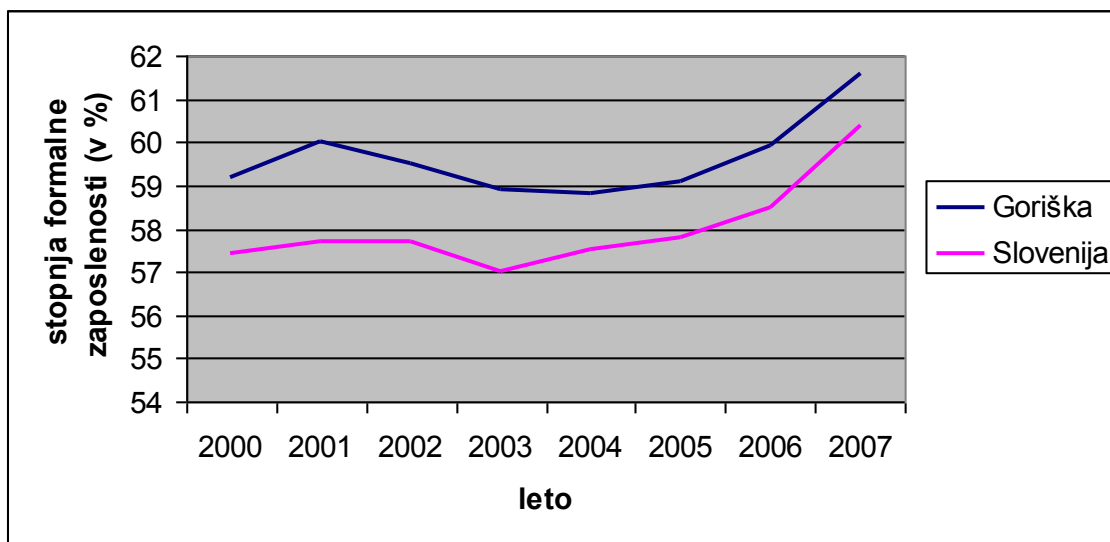
¹⁴ Število delovno aktivnih se zaradi zapiranja rudnikov iz leta v leto znižuje.

Leta 2007 so se v Goriški regiji tako kot prejšnja leta, nadaljevala ugodna gospodarska gibanja. Povečalo se je povpraševanje delodajalcev po delavcih, število prostih delovnih mest pa se je povečalo. Kljub različnim uporabam ukrepov aktivne politike zaposlovanja, so ostala nepokrita območja potreb po kadrih, ki so jih izkazali delodajalci. Ostala so strukturna neskladja med ponudbo in povpraševanjem. Zaradi tega nesorazmerja, so se izdajala delovna dovoljenja tujcem. Vidno pa je bilo povečanje deleža starejših od 50 let in zmanjševanje deleža mladih od 26 let (Pečar, 2008, str. 51).

Okrog 30 % delovno aktivnega prebivalstva je zaposlenega v predelovalni dejavnosti (proizvodnja električne in optične opreme, proizvodnja hrane, pijač in tobačnih izdelkov). V regiji po številu zaposlenih izstopajo še naslednje dejavnosti: trgovina, gradbeništvo, izobraževanje, druge javne skupine in osebne storitve, med katerimi je najbolj razvito igralništvo, zdravstvo in socialno varstvo, nepremičnine itd.

Formalna (oz. registrirana) stopnja zaposlenosti (ali stopnja delovne aktivnosti) pove, kolikšen delež celotnega delovnega prebivalstva je zaposlenega. Goriška regija je imela v letu 2007 61,6 % formalno stopnjo zaposlenosti. Med regijami po Sloveniji je imela najvišjo stopnjo Notranjsko-kraška regija (64,2 %), najnižjo pa Pomurska regija (55,4 %). V letu 2007 se je glede na leto 2000 formalna stopnja zaposlenosti v Goriški regiji povečala za 2,4 odstotne točke (Pečar, 2008, str. 52).

Slika 2: Stopnja formalne zaposlenosti v Goriški regiji in Sloveniji od leta 2000 do 2007 (v %)

Vir: Pečar (2008, str. 52)

Ta stopnja ki zajame celotno aktivno prebivalstvo (tudi brezposelne), kaže koliko je izkoriščen delovni potencial. Nizke stopnje aktivnosti so največkrat po regijah, kjer obstaja visoka brezposelnost. Ne pomeni pa nujno posledico pomanjkanja delovnih

mest, pač pa tudi neskladje na trgu dela, ko so delovna mesta na voljo, vendar pa se brezposelni ne morejo zaposliti zaradi neustrezne izobrazbe.

Formalna stopnja aktivnosti je vedno višja od formalne stopnje zaposlenosti, saj vključuje tudi brezposelne, kaže pa še manjše relativne razlike kot stopnja zaposlenosti. V Goriški regiji je stopnja aktivnosti relativno nizka zaradi relativno nizke oziroma podpovprečne brezposelnosti. Od leta 2000 do 2007 se je v Goriški regiji povečala za 1,8 odstotne točke (Pečar, 2008, str. 53).

4.3 BREZPOSELNOST

Poleg inflacije je brezposelnost eden največjih problemov v današnjem gospodarstvu, ki povzroča tako ekonomske kot politične probleme. Nezaposlenost je iz ekonomskega vidika nezaželena predvsem zato, ker je dejanski BDP manjši od potencialnega. Delo, ki bi ga ti nezaposleni v danem trenutku opravili če bi delali, je izgubljeno. Ni ga mogoče skladiščiti, zato je ta del BDP izgubljen (Hrovatin, 2006, str. 206). Nezaposlenost pa prinaša tudi posamezniku predvsem ekonomske, psihološke in socialne težave. Kažejo se kot pomanjkanje finančnih sredstev, neaktivnosti in socialne izključenosti (Svetlik et al., 2002, str. 326).

Z nastopom brezposelnosti se najprej spremeni materialni položaj. Delavec ne dobi več plače, ampak denarno nadomestilo za primer brezposelnosti, če ima do njega pravico. Čas prejemanja denarnega nadomestila je omejen. Glavni problem brezposelne osebe je pomanjkanje dela. Izključeni so iz delovnega in pogosto iz socialnega okolja. Pomoč pri iskanju zaposlitve ali dela ne iščejo le na zavodu za zaposlovanje, ampak tudi drugje.

Osnovni problem pri merjenju brezposelnosti je, koga šteti med brezposelne osebe. Navidez je to preprosto vprašanje, vendar pomembno vpliva na velikost izmerjene brezposelnosti. V Sloveniji se uporabljata dva kazalca brezposelnosti: anketna brezposelnost in registrirana brezposelnost. V preteklem obdobju je bila stopnja brezposelnosti, izračunana po mednarodni statistični metodologiji (ADS), skoraj za polovico manjša od stopnje brezposelnosti, izračunane po slovenski statistični metodologiji (glej Tabelo 2). Vendar pa so te razlike med tema dvema kazalcema brezposelnosti vedno manj očitne. V Tabeli 2 vidimo, da je bila leta 2000 razlika med kazalcema 5 odstotnih točk, leta 2007 pa samo še 2,8 odstotne točke.

4.4 METODI MERJENJA BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI

4.4.1 Anketna brezposelnost

Anketno brezposelnost V Sloveniji ugotavlja Statistični urad Republike Slovenije v skladu z metodologijo ILO¹⁵ in Statističnega urada Evropske unije (EUROSTAT). Vir

¹⁵ Mednarodna organizacija za delo – *International Labour Organisation*

podatkov je Anketa o delovni sili (ADS), ki je bila pri nas uvedena leta 1993. Od 1997 naprej se izvaja četrtletno, pred tem pa so se podatki zbirali letno. Anketa temelji na statističnem vzorcu, zato je pri kar sedmih regijah ocena nezanesljiva. To pomeni, da regionalno teh podatkov ne moremo uporabljati.

Po ILO je brezposelno vse prebivalstvo, ki je v določenem časovnem obdobju brez dela, ki je pripravljeno delati in išče delo ter je staro 15 let ali več. Za brezposelne tako štejemo osebe, ki izpolnjujejo tri pogoje:

- v določenem obdobju niso opravile nobenega dela za plačilo (niso zaposlene ali samozaposlene),
- so v zadnjih štirih tednih aktivno iskale plačano delo – zaposlitev ali samozaposlitev,
- če bi našle zaposlitev ali bi jim bila omogočena samozaposlitev, so se pripravljene takoj zaposliti (Pirher, 1994, str. 48).

ADS zajema vzorec stalnega prebivalstva in to samo tistega, ki živi v individualnih gospodinjstvih – tako omogoča tudi analize na ravni gospodinjstva. Statusi oseb v ADS so dejanski statusi in zajete so vse oblike dela za plačilo, dobiček in družinsko blaginjo.

Tabela 3: Stopnja registrirane in anketne brezposelnosti (v %) v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Registrirana	12,2	11,2	11,2	11,0	10,3	10,2	9,4	7,7
Anketna	7,2	5,9	5,9	6,6	6,1	5,8	5,9	4,9

Vir: Poročilo za leto 2007, ZRSZ

4.4.2 Registrirana brezposelnost

Podatke o registriranih brezposelnih osebah zbira ZRSZ in jih objavlja vsak mesec. Stopnjo registrirane brezposelnosti pa izračunava in objavlja SURS. Ti podatki niso mednarodno primerljivi, ampak so uporabni predvsem na nacionalni in regionalni ravni. Njihova prednost v primerjavi z ADS je časovna (evidenca o registrirani brezposelnosti se vodi že nekaj desetletij) in regionalna dostopnost ter nižja cena njihovega pridobivanja.

Po podatkih ZRSZ-ja so brezposelni tisti, ki:

- nimajo redne zaposlitve ali samozaposlitve, niso lastniki ali solastniki poslujočega podjetja ali niso lastniki ali uporabniki nepremičnin, s katerimi se lahko preživljajo,
- so sposobni in voljni delati ter pripravljene sprejeti zaposlitev, primerno njihovi strokovni izobrazbi oz. z delom pridobljeni delovni zmožnosti,
- so prijavljeni na pristojni izpostavi ZRSZ.

Osnovni viri za registrirano brezposelnost so podatki:

- o delovno aktivnem prebivalstvu Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP),
- anketa o delovni sili, s katero dobimo podatke o kmetih,
- podatki o brezposelnih osebah Zavoda RS za zaposlovanje.

Od 1.januarja 2005 je glavni vir podatkov o zaposlenih in samozaposlenih osebah (razen o kmetih) SRDAP. Pred tem pa so podatke o zaposlenih in samozaposlenih zbirali z mesečnim raziskovanjem v Mesečnem poročilu o plačah in zaposlenih osebah v podjetjih, družbah in organizacijah (ZAP/M). Podatke o plačah pa je začel leta 2005 zbirati AJPES.

4.5 VRSTE BREZPOSELNOSTI

4.5.1 Frikcijska brezposelnost

Ena izmed vrst brezposelnosti je frikcijska brezposelnost, katere značilnost je, da se pojavlja zaradi stalne menjave zaposlitve prebivalstva, ki je normalno zaposleno. Vzrok za nastanek te brezposelnosti je selitev prebivalstva med različnimi mesti in regijami ter s tem povezanim iskanjem nove zaposlitve, začasne nezaposlenosti šolajoče se mladine, ki končajo šolo in iščejo zaposlitev, menjavanje zaposlitve zaradi težnje po spremembi delovnega okolja itd. To vrsto brezposelnosti štejemo med začasno brezposelnost, saj ponavadi traja od enega dneva do nekaj mesecev, predstavlja pa le obdobje med dvema stalnima zaposlitvama. Frikcijsko brezposelnost je moč zaslediti v vsakem gospodarstvu, ki je na ravni polne zaposlenosti. Ni vezana na gospodarske razmere, ampak je vezana na odločitve posameznikov o menjavi delovnih mest, zato jo lahko označimo kot prostovoljno (Hrovatin, 2000, str. 206). Ker je samo teoretično mogoče, da trg dela deluje brezhibno (tekoče usklajevanje med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili) lahko predvidevamo, da je frikcijska brezposelnost pravzaprav neizogibna povsod, kjer imamo opravka s trgom dela in ne predstavlja resnega problema (Svetlik, 1985, str. 35).

Pogosto jo pogojuje slab pretok informacij o prostih delovnih mestih ter informacij o iskalcih zaposlitve. Rešitev je v informacijski mreži, ki nudi informacije tako o razpoložljivih delovnih mestih kot o ponudbi delavcev. Pri tem ima ključno vlogo Zavod Republike za zaposlovanje, ki vzdržuje informacijski sistem za spremljanje gibanj na trgu dela in zagotavlja javno informiranje.

4.5.2 Strukturna brezposelnost

Do te vrste brezposelnosti pride zaradi neusklajenosti med ponudbo in povpraševanjem po določenih poklicih, kar je posledica gospodarskega razvoja. Razlog za to brezposelnost je, ker nekateri sektorji oz. panoge hitro rastejo, nekatere panoge ne rastejo ampak nazadujejo, hiter tehnološki razvoj pa pripelje tudi do nastajanja novih panog. Kot primer lahko navedemo zadnje desetletje, kjer se je

zaradi razvoja računalništva in informacijske tehnologije močno povečalo povpraševanje po programerjih in strokovnjakih na področju računalništva. Po drugi strani pa je zaradi upadanja deleža industrije v BDP upadlo povpraševanje po nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcih.

Strukturno brezposelnost štejejo za najtežjo obliko brezposelnosti. Problem strukturno brezposelnih je, da se težko prilagajajo novim razmeram na trgu dela, posebno tisti brezposelni, ki spadajo v kategorijo starejših od 45 let. Vključuje pa tudi težje zaposljive kategorije, kot so osebe z neustrezno ali prenizko izobrazbo. Včasih lahko povzroči strukturno brezposelnost tudi brezposelnost določenih regij, kadar so sektorji, katerih panoge nazadujejo, združeni na določenih območjih. Ker je ta vrsta brezposelnosti v bistvu vezana na dolgoročnejske sektorske spremembe proizvodnje, bi jo lahko poimenovali tudi sektorska brezposelnost (Hrovatin, 2000, str. 206-207).

4.5.3 Ciklična brezposelnost

Vzrok za nastanek te brezposelnosti so gospodarski cikli. Kadar gospodarska aktivnost ne narašča niti ne pada, ampak ostaja na isti ravni in stopnja rasti BDP pada ali je celo negativna, se zmanjšuje celotno agregatno povpraševanje po delovni sili. Zaradi gospodarske krize večina sektorjev, ali pa kar vsi, zmanjšujejo proizvodnjo ter posledično odpuščajo delavce. Ta vrsta brezposelnosti se tako pojavlja med vsemi kategorijami dela, ne glede na to, kakšno vrsto dela opravljajo. Je kratkotrajna brezposelnost, ki traja manj kot 6 mesecev.

4.5.4 Prikrita (latentna) brezposelnost

Prikrito brezposelne osebe so tiste osebe, ki same hočejo biti bolj produktivne ali dalj časa zaposlene in osebe, ki niso zaposlene in aktivno ne iščejo zaposlitev, pa bi se vendarle želele zaposliti. Sem spadajo zaposleni, ki imajo zaposlitev, vendar pa ničesar ne prispevajo k BDP. Če bi jih odpustili, bi dosegli enak BDP kot pred tem. Vendar pa je težko določiti tiste, ki na delovnih mestih dejansko nič ne delajo. Takšnih oseb je namreč zelo malo, saj vsak dela vsaj po nekaj ur dnevno. Število brezposelnih se razkrije šele po seštevku vseh nedelovnih ur in preračunom ur na število zaposlenih. To vrsto brezposelnosti se ugotavlja le z ocenami. Precej visoka je bila v samoupravnem socialističnem režimu, saj je bila takrat osnova človekova pravica do dela.

4.6 BREZPOSELNOST V SLOVENIJI

V obdobju od leta 2000 do 2007 se je stopnja brezposelnosti bistveno zmanjšala, še posebej pa se je njeno zmanjševanje pospešilo v letu 2006 in 2007. V letu 2007 se je zmanjšala na 4,9 %. Stopnja brezposelnosti se je hitreje zniževala v Sloveniji kot pa v povprečju v državah članicah EU. Ravno tako se je znižala tudi stopnja dolgotrajne brezposelnosti (Kajzer, 2008, str. 123).

4.6.1 Pregled brezposelnosti v Goriški regiji od leta 2000 do 2007

Stopnja registrirane brezposelnosti je bila v letu 2007 že tradicionalno najnižja v Goriški regiji (4,9 %) ki ji je tesno sledila Gorenjska regija. Najvišja pa v Pomurski (13,4 %) ter v Podravski, Zasavski, Spodnjeposavski in Koroški regiji. Taka razporeditev med regijami glede na slovensko povprečje se med leti ne spreminja bistveno (glej Tabela 3).

Stopnja registrirane brezposelnosti se je od leta 2000 pa do 2007 konstantno zmanjševala v vseh regijah. Zmanjšanje stopnje registrirane brezposelnosti je posledica zmanjšanja števila brezposelnih, ki je v tem obdobju upadlo v vseh regijah. Zaradi večje ponudbe delovnih mest se je zmanjšalo število brezposelnih, saj se je s tem povečalo število delovno aktivnega prebivalstva v regijah. V tem obdobju je stopnjo registrirane brezposelnosti najbolj zmanjšala Podravska regija (-7,7 odstotne točke), najmanj pa Goriška regija (-1 odstotna točka), ki je imela že sicer najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti (glej Tabela 3) (Pečar, 2008, str. 44).

Tabela 4: Stopnja registrirane brezposelnosti (v %) od 2000 do 2007 po statističnih regijah

Statistične regije	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Osrednjeslovenska	8,8	8,0	7,7	7,5	7,5	7,6	7,2	5,9
Obalno-kraška	8,8	8,7	8,3	8,0	7,9	7,5	7,2	6,3
Gorenjska	9,7	8,7	8,2	8,0	7,6	7,3	6,4	4,9
Goriška	5,9	5,6	6,1	6,3	6,7	6,5	6,2	4,9
Savinjska	13,1	13,1	13,6	13,1	12,5	12,7	11,6	9,4
Jugovzhodna Slovenija	10,4	9,4	8,8	8,4	8,2	7,9	7,0	5,4
Pomurska	16,7	16,3	17,7	17,6	16,8	17,1	15,7	13,4
Notranjsko-kraška	10,4	9,4	8,8	8,6	8,1	7,9	7,0	5,4
Podravska	18,1	17,4	17,1	15,8	14,2	13,5	12,7	10,4
Koroška	9,9	9,9	11,3	12,2	11,4	10,6	10,1	8,1
Spodnjeposavska	13,4	13,9	14,1	14,6	12,7	11,5	10,5	8,9
Zasavska	14,9	14,3	14,8	15,6	14,4	13,8	12,0	9,7
SLOVENIJA	11,7	11,2	11,4	11,3	10,7	10,3	9,5	7,7

Vir: Pečar, 2008, str. 42

4.6.2 Brezposelnost v Občini Idrija: primerjava z Goriško regijo

V mesecu juniju 2008 je bila stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji 6,4 % (glej prilogo Slika 1). V juliju 2008 pa se je ta stopnja v primerjavi z junijem 2008 že povečala za 1,4 %, vendar je to običajno v tem času leta. Če pa primerjamo z julijem 2007, je 12,2 % manj brezposelnih. Tako je v prvih sedmih mesecih letošnjega leta na ZRSZ prijavljenih 13,2 % manj oseb kot pa v enakem obdobju lanskega leta.

V Goriški regiji je bila brezposelnost 4 %, v UE Idrija pa najnižja med vsemi Upravnimi Enotami v Sloveniji: 1,9 %. Če primerjamo registrirano brezposelnost po

Upravnih enotah Severnoprimske regije, vidimo, da je imela UE Idrija daleč najnižjo stopnjo, in da se v zadnjih letih stalno znižuje (glej prilogo Slika 4). Najvišja stopnja brezposelnosti pa se giblje v Zgornjem Posočju oziroma v UE Tolmin. V prvi polovici leta 2008 je imela najnižjo stopnjo brezposelnosti v tej regiji občina Cerkno (1,4 %), takoj za njo pa občina Idrija (2 %). Najvišjo stopnjo brezposelnosti pa občina Tolmin s 6,2 %, tesno pa sta ji sledila občini Kobarid in Bovec (6,1 %) (glej prilogo Slika 6).

4.7 STRUKTURA BREZPOSELNIH

Registrirane stopnje brezposelnosti upadajo, vendar pa na drugi strani v vseh regijah v Sloveniji ostaja problematična strukturna brezposelnost. V drugi polovici devetdesetih let, ko so se razmere na trgu izboljšale, so se oblikovale posebej problematične skupine: starejše brezposelne osebe, mladi brez strokovne izobrazbe, brezposelne osebe brez ustrezne izobrazbe, invalidi, brezposelni z zdravstvenimi in drugimi osebnostnimi ali socialnimi težavami in dolgotrajno brezposelne osebe, med katere se uvršča večina od naštetih. Danes ostaja problematična struktura brezposelnih v kateri se ohranjajo visoki strukturni deleži starejših, oseb brez strokovne izobrazbe, žensk in dolgotrajno brezposelnih oseb, njihova zaposljivost pa je zmanjšana, ker nimajo ustrezne ali zadostne izobrazbe, poleg tega pa za delodajalce nezanimive lastnosti, kot so različne zdravstvene omejitve, neprilagodljivost ipd. Zmanjševanje neskladja med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili je mogoče doseči le z ustreznimi ukrepi aktivne politike zaposlovanja, s pomočjo katerih lahko dvignemo izobrazbeno raven brezposelnih oseb, kakor tudi usposobljenost in motiviranost brezposelnih oseb.

Tabela 5: Značilne skupine registriranih brezposelnih oseb v Sloveniji od leta 1995 do 2007

Leto	Povprečno štev. registriranih brezposelnih oseb	Deleži posameznih kategorij v letih od 1995 do 2007 (v %)					
		Stari do 26 let	Iščejo prvo zaposlitev	Ženske	Brezposelni nad 1 leto	Brez strokovne izobrazbe	Stari 50 let in več
1995	121.483	32,2	19,7	46,7	61,9	46,6	12,0
1996	119.799	31,4	19,4	48,1	56,1	47,0	14,1
1997	125.189	29,1	18,3	48,8	57,4	47,1	16,4
1998	126.080	26,3	18,1	49,9	61,7	46,9	20,7
1999	118.951	25,8	18,7	50,6	63,7	47,5	23,8
2000	106.601	23,4	17,9	50,7	62,9	47,2	27,3
2001	101.857	24,1	18,8	50,8	58,9	47,0	27,0
2002	102.635	24,0	19,6	51,2	54,4	47,0	25,4
2003	97.674	26,1	23,2	52,8	48,6	44,2	21,4
2004	92.826	26,2	25,2	53,1	46,2	41,6	21,0
2005	91.889	24,2	24,3	53,8	47,3	40,8	22,7
2006	85.836	21,2	22,3	54,8	48,8	39,3	25,4
2007	71.336	16,7	19,4	54,9	51,2	39,3	31,1

Vir: Poročilo za leto 2007

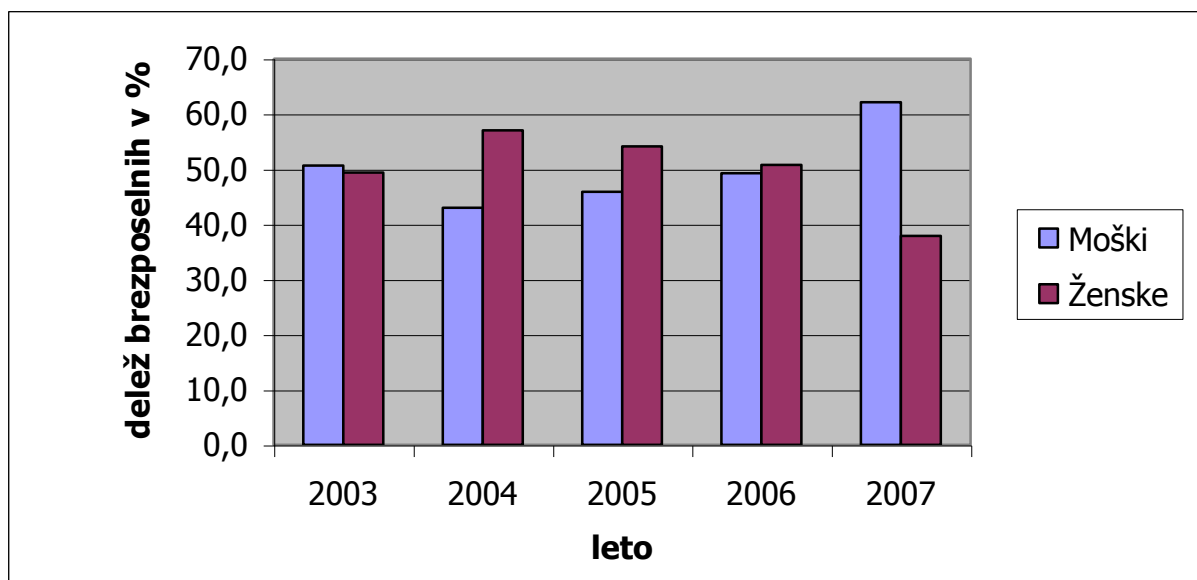
4.7.1 Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb

Ženske v Sloveniji predstavljajo skoraj polovico vseh zaposlenih in prav tako kot moški večinoma delajo polni delovni čas. V Goriški regiji se je po triletnem zaporednem naraščanju zaradi težav delodajalcev s pretežno žensko delovno silo, delež žensk ponovno znižal. Konec leta 2007 je bilo med brezposelnimi v Goriški statistični regiji 50,1 % žensk in 49,9 % moških (glej Tabelo 5 v prilogi).

Delež registrirano brezposelnih žensk v Goriški regiji je kar precej nižji od slovenskega povprečja (za 3,6 odstotne točke). Vpliv na tako nizek odstotek imajo velika podjetja, ki zaposlujejo večinoma nizko kvalificirano delovno silo v predelovalnih dejavnostih proizvodnje električne in optične opreme ter dejavnostih proizvodnje hrane, pijač in tobačnih izdelkov. Izstopajo pa še naslednje dejavnosti: trgovina, gradbeništvo, izobraževanje, igralništvo, zdravstvo in socialno varstvo, nepremičnine, najem, poslovne storitve ter promet, skladiščenje in zveze (tovorni promet). Največji delež žensk med brezposelnimi je v Ajdovščini – 54,1 %. Urad za delo v Idriji ima 40,3 % žensk med brezposelnimi.

Občina Idrija je imela v primerjavi z Goriško regijo leta 2004 in 2005 višji delež žensk med brezposelnimi, kakor je bil povprečen delež v Goriški regiji. Leta 2007 pa je se je v občini Idrija ta delež močno znižal (glej Sliko 7 v prilogi).

Slika 3: Delež žensk in moških v registrirani brezposelnosti v občini Idrija v obdobju med 2003 – 2007

Vir: Letno poročilo 2003, 2004, 2005, 2006 in 2007

Z analizo spolne strukture brezposelnih oseb lahko ugotovimo, da je delež brezposelnih moških oziroma žensk v proučevanem obdobju sorazmerno dosti variiral. Delež žensk se je od leta 2004 zniževal, naraščal pa je delež moških med brezposelnimi. Leta 2007 je bila razlika med moškimi in ženskami za 24,2 %.

Za žensko delovno silo je značilno (Pirher, 1994, str. 53):

- V večini zahodnih držav so stopnje ženske brezposelnosti nekoliko višje od stopenj moške brezposelnosti. Najpomembnejši razlog je nižji delež aktivnih v primerjavi s celotno populacijo v aktivni starostni dobi.
- Dotok žensk na trg dela ima tendenco naraščanja ter je večji od dotoka moških. Za povečan dotok žensk (zlasti do 25. leta in po 30. letu) pa ni zadostnega števila delovnih mest.
- Ženska delovna sila se težje zaposluje, ker je geografsko in poklicno manj mobilna in ima v povprečju slabšo izobrazbo in je pri delodajalcih v primerjavi z moško delovno silo bolj diskriminirana zaradi večjih stroškov povezanih s porodniškimi dopusti, pogostejšimi bolniškimi itd.

Ženske kljub povprečno višji izobrazbi težje najdejo zaposlitev. Redkeje se samozaposlujejo, zasedajo nižja delovna mesta in imajo manjše karijerne možnosti kot moški ter so slabše plačane. Največji razkorak v stopnji brezposelnosti žensk in moških je med mladimi in iskalkami prve zaposlitve z visoko izobrazbo. Moški spada v delovno moč v katero se splača vlagati, saj gre za bolj dolgoročno naložbo. Ženske tako predstavljajo drugotno delovno moč, saj naj bi s svojim dohodkom le dopolnjevale družinski proračun. Imajo več družinskih obveznosti in so manj stalne delavke, zato je zaposlitev ženske za delodajalca, kljub nižji plači, vseeno večji strošek (Jogan, 1986, str. 14).

Enakost med ženskami in moškimi predstavlja temeljno značilnost demokratične družbe. Vendar pa obstajajo še vedno, kljub rastoči udeležbi žensk na trgu in višjem izobraževanju, razlike med moškimi in ženskami na trgu dela. Odprava spolne diskriminacije ima velik pomen v gospodarstvu. Enakost med spoloma v zaposlovanju je namreč ključni element v ustvarjanju visoke rasti in novih delovnih mest. Pomemben je pri spopadanju s trenutnimi demografskimi izzivi starajočega se prebivalstva, zmanjšanja števila delavcev in nizke stopnje rodnosti (Evropski socialni sklad).

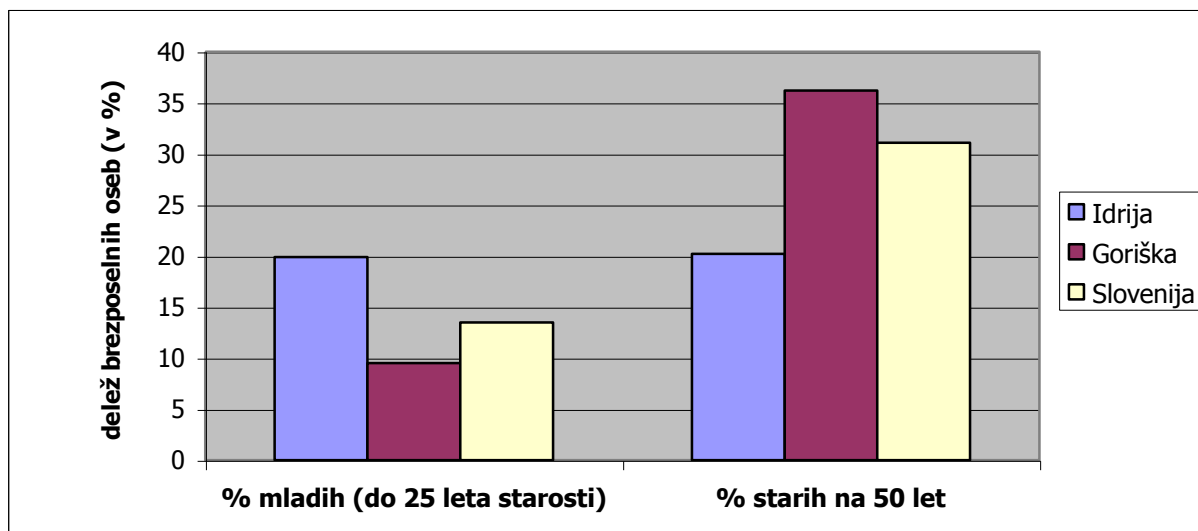
4.7.2 Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb

V občini Idriji je visoko nad slovenskim povprečjem delež mladih brezposelnih oseb do 25 let starosti (19,9 %), in je kar za 10,4 % višji od deleža mladih v Goriški regiji. V obdobju od leta 2000 do leta 2007 je v Goriški statistični regiji delež mladih do 25 let padel iz 22,5 % kar za 13 % (glej Tabela 6 v prilogi). Z 9,5 % deležem je bila leta 2007 Goriška regija z najnižjo stopnjo nezaposlenosti mladih do 25 let najboljša med vsemi regijami v Sloveniji (najvišji je bil v Zasavski regiji z 18,4 %).

Visok delež mladih brezposelnih je pričakovan, saj je dotok mladih na trg dela velik in bolj ali manj konstanten (cele generacije mladih, ki končujejo šolanje), a ga trg težko hitro vsrka. Delno lahko pojasnimo to z dejstvom, da živimo v času, ko večina mladih živi še pri starših, sama »mladost« se je podaljšala, čas ko se mladi poročajo in imajo otroke pa se je prestavil za nekaj let. Sem lahko štejemo še pomanjkanje

delovnih mest, nizke plače in pomanjkanje delovnih izkušenj, ki jih zahtevajo delodajalci. Mladi, predvsem manj izobraženi, raje živijo pri starših in dobivajo socialno pomoč, kot da bi delali za nekaj sto evrov več.

Slika 4: Deleži registrirano brezposelnih oseb po starosti na dan 31. 12. 2007 v občini Idrija, Goriški statistični regiji in Sloveniji

Vir: Regije 2008, priloga

Mladi so izredno ranljiva družbena skupina na trgu dela iz več razlogov:

- »Nimajo oziroma imajo manj delovnih izkušenj, ki so pogoj za večino razpisanih mest.
- Nimajo socialne mreže, ki bi jim omogočila večji dostop do delovnih mest.
- Imajo slabše možnosti uresničevanja podjetniških idej in samozaposlovanja. Nimajo socialne mreže, izkušenj in kapitala, ki bi jim to omogočal.
- Mladi zaposleni so pogosto tisti, ki se jih na delovnem mestu »uporabi za vsakršno delo«, zaposluje se jih za določen čas, od njih se pričakuje fleksibilnost, hkrati pa so v povprečju plačani izrazito slabše.
- Redno zaposleni mladi so pogosto zaposleni za določen čas, kar jim onemogoča najemanje kreditov, s čimer bi lahko prišli do stanovanj itd.
- V še posebej slabem položaju so mlade ženske in matere, pri katerih poleg navedenega na njihovo zaposlovanje (neupravičeno) vpliva še materinstvo ali možnost materinstva.
- Mladi so pogosto »zaposleni« preko alternativnih načinov zaposlitve, ki se delodajalcu bolj izplačajo, npr. študentsko delo, avtorske pogodbe ipd., ki ne prispevajo oz. zelo malo prispevajo v državno blagajno in se ne bi smele izkoriščati kot alternativa redni zaposlitvi« (Baumkirher, 2009, str.1).

Največji delež brezposelnih v Goriški regiji je starih nad 50 let, predvsem zaradi tega, ker je v tej regiji visok delež starega prebivalstva. V Sloveniji je ta delež nekoliko manjši, ravno tako v občini Idrija (20,2 %). Delež starejših nad 50 let se je v Goriški

regiji od leta 2000 do 2007 povečal za 9,5 %. Leta 2007 je bil delež starejšega prebivalstva v Goriški regiji, v primerjavi z Slovenskim povprečjem, višji za 5,1 % (glej Tabelo 7 v prilogi). Starejši spadajo v težje zaposljivo kategorijo, kar pomeni, da težko najdejo zaposlitev. Na to vplivata tako njihova izobrazba kot starost, saj delodajalci pri zaposlovanju dajejo prednost mlajšim in bolj izobraženim osebam, kot tudi njihova manjša motiviranost za nadaljnje izobraževanje in ponovno zaposlitev. Poleg vseh naštetih problemov, ki spremljajo starejše brezposelne, se je s prestrukturiranjem gospodarstva spremenilo povpraševanje po delavcih. Zmanjšalo se je povpraševanje po poklicnih kvalifikacijah (imajo jih večinoma starejši brezposelni in so značilne za industrijski sektor), narašča pa povpraševanje storitvenega sektorja po delavcih s postsekundarno izobrazbo. Zato ni nič presenetljivega, če v takšni situaciji večina starejših, ki postanejo brezposelne, ne najde nove zaposlitve in se njihov čas brezposelnosti daljša (Poročilo za leto 1999).

Velika stopnja brezposelnosti mladih je predvsem posledica konca šolanja, zaradi katerega nastane velik obseg pritokov, ne pa toliko dolgotrajna brezposelnost. Za starejše brezposelne pa je značilno ravno obratno. Delež dolgotrajno brezposelnih je torej večji pri starejših osebah kot pri mladini. Dolgotrajno brezposelni so najbolj problematična skupina, saj s trajanjem brezposelnosti izgubljajo konkurenčnost ter s tem svojo delovno sposobnost.

4.7.3 Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih

Za slovensko prebivalstvo ter njeno delovno silo je značilno, da imamo velik delež prebivalcev z nedokončano in končano osnovno šolo. Na splošno prevladuje nizka izobrazbena raven. To pa pomeni pomanjkanje človeškega kapitala. Vendar pa se ta problem predvsem mlajših brezposelnih lažje rešuje zaradi vse večjega vlaganja v mladi človeški kapital. So pa posledično ta gibanja usodna za starejše brezposelne (Malačič, 1999, str. 3).

Tabela 6: Delež brezposelnih po stopnjah izobrazbe v občini Idrija (v %) od leta 2001 do 2007

Leto	I. in II:	III. In IV.	V.	VI.	VII. + VIII.
2007	30,5	24,2	30,5	/	14,7
2006	32,8	20,9	31,3	1,5	13,4
2005	39,8	15,0	32,3	1,5	11,3
2004	37,0	24,4	20,0	0,7	17,8
2003	41,1	20,9	27,8	/	10,1
2002	42,8	21,4	27,4	1,9	6,5
2001	42,3	27,8	22,9	2,2	4,8

Vir: Letna poročila 2001–2007

Konec leta 2007 je bilo v občini Idrija registriranih 95 brezposelnih oseb. Od teh 95 je imelo 30,5 % I. oziroma II. stopnjo izobrazbe, kar je za 5,3 (glej Tabelo 10 v prilogi) odstotne točke pod povprečjem Goriške statistične regije in za 8,7 odstotne točke

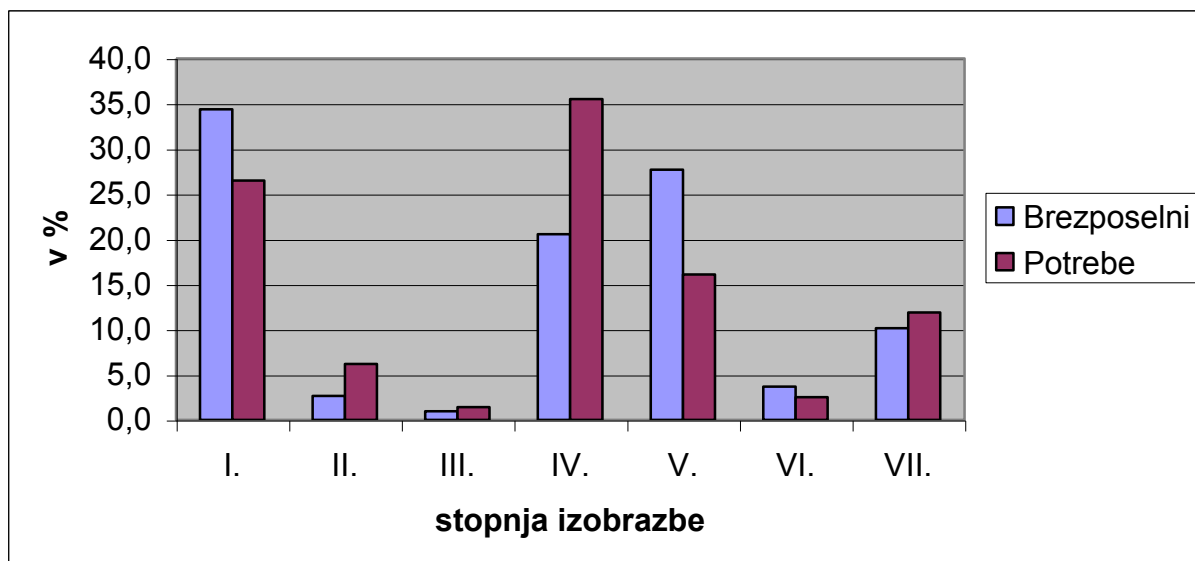
manj od povprečja v Sloveniji. Največji delež oseb brez izobrazbe je bilo med vsemi občinami v Goriški statistični regiji v Ajdovščini, in sicer kar 43,1 %, sledila ji je občina Kanal z 42,2 %.

Za manj izobražene je značilno, da imajo slabši položaj na trgu delovne sile, ker delo izgubijo hitreje kot bolj izobraženi, dobijo ga pa težje. Izogibajo se fleksibilnemu zaposlovanju in so vezani bolj na tradicionalne oblike dela. Pri iskanju dela so manj kreativni, niso pripravljeni za izobraževanje in ravno tako ne za preselitev.

V Sloveniji postaja trg dela glede na izobrazbeno strukturo vedno bolj zahteven. Aktivno prebivalstvo se bo moralo še dodatno usposobit, drugače ne bo imelo nikakršnih možnosti za obstoj na delovnem mestu. Zaradi tega je politika zaposlovanja usmerjena v razne programe dodatnega izobraževanja in usposabljanja, saj s tem želi omogočiti brezposelnim boljši položaj na trgu.

Porazdelitev po vseh ostalih stopnjah je primerljiva z državno in regionalno razporeditvijo. Delež brezposelnih z VI. in VII. stopnjo narašča, upada pa delež brezposelnih z nizko izobrazbo. To je posledica tega, da se mladi po končani srednji šoli vedno redkeje zaposlujejo ampak se raje odločajo za nadaljnje šolanje.

Slika 5: Potrebe po delavcih in registrirano brezposelne osebe po izobrazbi leta 2007 v Goriški regiji

Vir: Poročilo za leto 2007

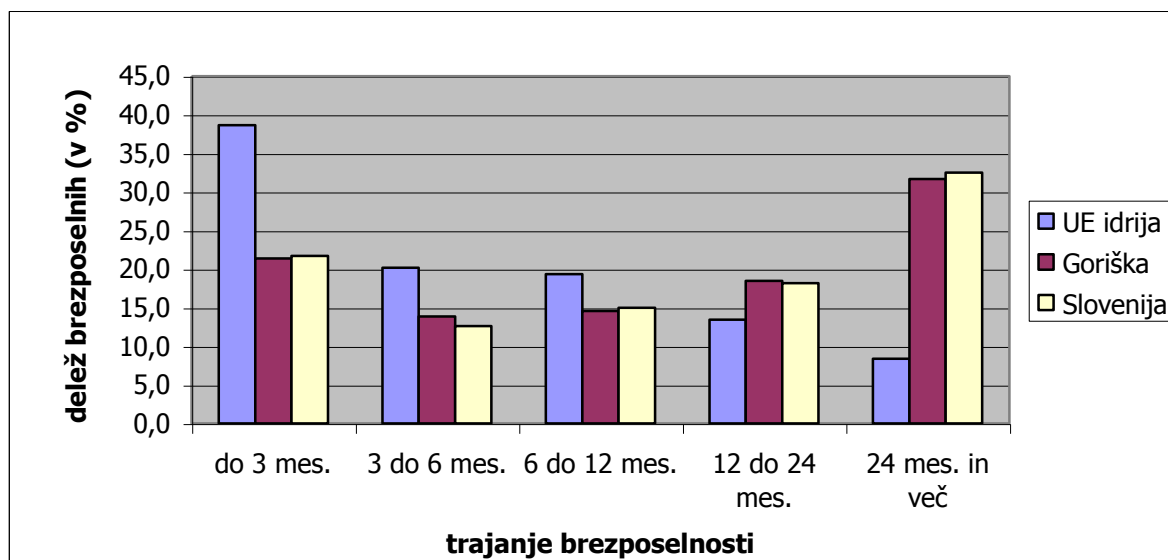
Kot je razvidno iz Slike 5, je bil eden izmed največjih razlogov za brezposelnost v Goriški regiji leta 2007 strukturno neskladje med ponudbo in povpraševanjem, oziroma izobrazbena in druga neskladja med prostimi delovnimi mesti in iskalci zaposlitve, prijavljenimi na zavodu za zaposlovanje. Najbolj očitno je bilo neskladje na I., IV. in V. stopnji izobrazbe. Delež registrirano brezposelnih oseb s IV. stopnjo izobrazbe, ki jih je v skupnem številu tudi največ, je bil za 15 odstotnih točk večji od

deleža potreb po delavcih s to stopnjo izobrazbe. Veliko neskladje je bilo tudi med brezposelnimi s I. in V. stopnjo izobrazbe, saj jih je bilo veliko več od deleža potreb po delavcih s to stopnjo izobrazbe. Značilno za potrebe po nižjih stopnjah izobrazbe je, da gre večinoma za zaposlitve za določen čas, kjer po izteku le-teh delodajalec ponovno prijavi potrebo za isto delovno mesto, kar vpliva na povečanje deleža potreb po nižje izobraženih delavcih. Po podatkih Zavoda za zdravstveno zavarovanje se je leta 2007 zaposlilo 34,6 % oseb s I. in II. stopnjo izobrazbe, 26,2 % oseb s IV. stopnjo izobrazbe, 23,9 % s V. stopnjo izobrazbe ter 14,8 % s VI. in VII. stopnjo izobrazbe.

4.7.4 Struktura registrirano brezposelnih oseb po dobi trajanja brezposelnosti

Za večino oseb, ki so prišle med brezposelne osebe v začetku preteklega desetletja zaradi stečajev ali kot presežni delavci, je značilna nizka izobrazbena raven. Ker so nastale v gospodarstvu strukturne spremembe (premik zaposlenosti od kmetijskega in industrijskega sektorja k storitvenemu), so se njihove možnosti za zaposlitev močno zmanjšale in nekateri med njimi se še vedno nahajajo med brezposelnimi.

Slika 6: Primerjava registrirano brezposelnih oseb po dobi trajanja brezposelnosti na dan 31. 12. 2007 med Upravno enoto Idrija, Goriško statistično regijo in povprečjem v Sloveniji

Vir: Poročilo za leto 2007, lastni preračuni

V Goriški regiji je bilo konec leta 2007 več kot polovica (50,2 %) dolgotrajno brezposelnih oseb (glej Tabelo 12 v prilogi). Med dolgotrajno brezposelne osebe štejemo tiste, ki so brez zaposlitve že več kot 12 mesecev. Ta delež se približno ujema s povprečjem države (50,7 %) konec leta 2007. Odstopa pa od tega povprečja upravna enota Idrija z le 21,8 %, kar je več kot polovica manj kot v Goriški regiji in Sloveniji. Struktura brezposelnih oseb glede na dobo trajanja brezposelnosti po

posameznih razredih je v Goriški regiji dokaj primerljiva s strukturo na državni ravni. Upravna enota Idrija pa odstopa pri vseh strukturah, saj ima nadpovprečni delež kratkotrajno brezposelnih oseb. Konec leta 2007 je imela kar za 17,3 % večji delež brezposelnih oseb do 3 mesecev od Goriške statistične regije, in za 17 % več od slovenskega povprečja.

Podatek o deležu dolgotrajno brezposelnih med vsemi brezposelnimi je pomemben, saj veliko pove o dinamiki pritokov v brezposelnost in iz nje. Višji kot je ta delež, večja je kritičnost, saj to pomeni, da je vse večje število tistih brezposelnih, ki sčasoma postajajo vse težje zaposljivi ter se v resnici selijo med neaktivne. Zanje velja, da imajo vse manjše realne možnosti, da bi iz brezposelnosti prešli v delovno aktivnost. Zakon trajne brezposelnosti pravi, da se z dolžino čakanja na delo verjetnost zaposlitve hitro zmanjšuje. Iskalci dela s trajanjem brezposelnosti zmanjšujejo prizadevanja za iskanje zaposlitve. Vse bolj so sprijaznjeni s stanjem brezposelnosti ali pa najdejo druge vire za preživetje. Po drugi strani se tudi delodajalci izogibajo dalj časa brezposelnim, saj je to zanje kazalnik neprimernosti oziroma nesposobnosti kandidatov. Poleg tega je dolgotrajno brezposelni posameznik ogrožen v vseh socialnih odnosih; od medsebojnega do odnosov z institucijami. Zato je vse bolj globalno izključen.

Dolgotrajno brezposelne osebe so veliko težje zaposljive, saj se jih delodajalci zaradi različnih omejitev, ki jih imajo te osebe, otepajo. Te osebe imajo minimalne možnosti za zaposlitev, ker imajo največkrat več zaposlitvenih omejitev, kot so npr. starost, neizobraženost, osebnostne motnje, problem z odvisnostjo (alkohol, droge), zdravstvene težave itd. Velik problem predstavlja vsem državam, saj je najtežje rešljiva. Žal je dolgotrajna brezposelnost v Sloveniji visoko nad evropskim povprečjem, čeprav je v zadnjih letih možno opaziti zniževanje deleža le-teh oseb. Temu gre zahvala večjemu nadzoru nad aktivnostjo brezposelnih oseb in njihovega vključevanja v program aktivne politike zaposlovanja, zlasti v program javnih del.

Med dolgotrajno brezposelnimi osebami v Goriški regiji je kar 33,9 % oseb z dokončano osnovno šolo ali manj, medtem ko je 13,9 % takih, ki imajo višjo oziroma visoko stopnjo izobrazbe. Delodajalci danes dajejo velik poudarek na doseženo formalno izobrazbo, saj je izobraženost pomemben dejavnik za doseganje visoke ravni produktivnosti in inovativnosti.

4.8 ZAPOSLOVANJE TUJCEV¹⁶

Z osamosvojitvijo RS in po uveljavitvi zakona o državljanstvu ter zakona o tujcih je bilo potrebno na novo urediti tudi zaposlovanje tujcev oziroma oseb brez slovenskega državljanstva. Z Zakonom o državljanstvu Republike Slovenije je Slovenija omogočila pridobitev slovenskega državljanstva vsem tistim državljanom drugih republik SFRJ, ki so imeli na dan plebiscita prijavljeno stalno prebivališče v Sloveniji in so v njej tudi dejansko prebivali. Za slovensko državljanstvo so morali zaprositi v roku šestih

¹⁶ Tujec je vsakdo, ki nima državljanstva Republike Slovenije (Zakon o tujcih, 2006).

mesecev od začetka veljave zakona. Tisti, ki se za slovensko državljanstvo niso odločili oziroma ga iz kakršnihkoli razlogov niso mogli pridobiti, so po novem zakonu o zaposlovanju tujcev morali pridobiti dovoljenje za delo (Rant, 1994, str. 2).

Zaposlovanje tujcev danes ureja Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-UPB2). Izdajanje delovnih dovoljenj temelji na Zakonu o zaposlovanju in delu tujcev (Ur. l. RS št. 76/2007 – UPB2). Slovenija deluje na globalnem trgu dela, kjer se morajo podjetja soočiti z nenehnim bojem za preživetje. Dodaten izziv predstavlja tudi demografski vpliv oziroma staranje prebivalstva ter zmanjševanje naravnega prirastka. Med glavne razloge za zaposlovanje tuje delovne sile spada strukturno neskladje na trgu delovne sile. Gre za povpraševanje po kadru, ki bi zapolnil potrebe manjkajočih poklicev (kader s specifičnimi znanji). Primanjkuje tudi kader z visoko, univerzitetno in podiplomsko izobrazbo (s področij informacijske tehnologije, fizike, matematike, računalništva, zdravstva ipd.).

Tujci se lahko zaposlijo ali delajo v RS le, če imajo delovno dovoljenje in če je zavezanec za prijavo dela prijavil tujca na pristojnem ZRSZ. Na podlagi tega se izda potrdilo o prijavi dela, ki dokazuje legalnost dela tujca v državi. Tujec lahko v RS opravlja samo tisto delo, za katerega mu je bilo izdano delovno dovoljenje. Vlada RS vsako leto sprejme tudi Uredbo o določitvi kvote delovnih dovoljenj, s katero omejuje število državljanov tretjih držav na slovenskem trgu dela. Pri zaposlovanju tujcev je treba biti pozoren na vrsto določil, predpisov in procesov, ki jih je mogoče pridobiti le z delom ter izkušnjami na tem področju. Postopek zaposlovanja je odvisen od tega ali tujec prihaja iz držav članic EU, EGP¹⁷ in Švicarske konfederacije ali iz tretjih držav. Za vse zaposlene v Sloveniji, tujce in slovenske državljanke pa velja, da so glede vseh delovnih pogojev izenačeni.

Postopek zaposlovanja državljanov tretjih držav poteka po Pravilniku o postopkih in dokazilih za odločanje o izdaji delovnih dovoljenj (Ur. l. RS, št. 37/2008) ki določa postopke ter dokazila za odločanje o izdaji delovnega dovoljenja. Vlogo za izdajo delovnega dovoljenja je treba vložiti pri ZRSZ. Državljan EU za zaposlitev v Sloveniji ne potrebujejo delovnega dovoljenja in imajo enake pravice ter obveznosti kot domači delavci. To pomeni, da v primeru zaposlitve, delavci iz teh držav ne potrebujejo delovnega dovoljenja, mora pa delodajalec, ki zaposli takega delavca, opraviti prijavo zaposlitve delavca iz EU.

V Goriški statistični regiji je bilo leta 2007 izdanih 2.702 delovnih dovoljenj, od tega jih je bilo 164 izdanih v UE Idrija (od tega 1 osebno dovoljenje, 125 dovoljenj za zaposlitev in 38 dovoljenj za delo). Izdana pa so bila delovna dovoljenja na področju gradbeništva, za ključavničarje, voznike, strugarje, avtomehanike, strojne tehnike itd. predvsem osebam, ki so prihajale iz Bosne in Hercegovine, Srbije, Makedonije, Hrvaške ter Tajske in Ukrajine. Večina tujcev, ki delajo v Sloveniji na podlagi delovnih dovoljenj, prihaja iz območij nekdanje SFRJ, kjer je gospodarska razvitost slabša.

¹⁷ Evropski gospodarski prostor (države članice EGP: Islandija, Liechtenstein, Norveška).

Tabela 7: Delež delovnih dovoljenj po upravnih enotah Goriške regije v obdobju 2005 - 2007

Leto	Vrsta dovoljenja	Idrija	Nova Gorica	Ajdovščina	Tolmin	Skupaj št.
		%	%	%	%	
2005	1 Osebno delovno dovoljenje ¹⁸	4,8	59,0	30,1	6,0	83
	2 Dovoljenje za zaposlitev ¹⁹	7,1	70,8	8,4	13,7	929
	3 Dovoljenje za delo ²⁰	6,4	56,7	6,1	30,9	314
	Skupaj	6,8	66,7	9,2	17,3	1.326
2006	1 Osebno delovno dovoljenje	0,0	68,0	23,4	8,6	431
	2 Dovoljenje za zaposlitev	5,9	66,8	14,2	13,1	746
	3 Dovoljenje za delo	2,6	63,9	15,2	18,3	230
	Skupaj	3,6	66,7	17,2	12,6	1.407
2007	1 Osebno delovno dovoljenje	1,6		98,4		62
	2 Dovoljenje za zaposlitev	6,0		94,0		2.081
	3 Dovoljenje za delo	6,8		93,2		559
	Skupaj	6,1		93,9		2.702

Vir: ZRSZ, letna poročila

Dejavniki potiska so tako povezani s slabimi ekonomskimi in socialnimi razmerami ter z zapletenim političnim položajem. Na tem mestu je treba omeniti nesorazmerje med povpraševanjem in ponudbo dela v nekaterih gospodarskih sektorjih, ki ga imigranti že leta odpravljajo s slabo plačanimi, težkimi in umazanimi deli. Dokaz za to je evidenca delovnih dovoljenj, ki se v večini že vrsto let izdajajo za nekvalificirane, priučene in polkvalificirane tuje delavce (Zalaznik, 2004, str. 40). V preteklosti slovenski trg ni potreboval visoko izobraženih delavcev z univerzitetno ali višjo izobrazbo, zato je raven izobrazbe večine tujih delavcev nizka.

Struktura slovenskega gospodarstva je zahtevala predvsem nekvalificirane delavce, ki so opravljali težka in slabo plačana dela, ki so bila nezanimiva za domače delavce. Slovenija sprejema preveč slabo izobraženih tujcev, ravno ti pa so v nevarnosti, da postanejo brezposelni. Selitveni prirast Slovenije bo v naslednjih letih verjetno ostal podoben sedanjemu, v naslednjem desetletju pa se bo zaradi potreb po delovni sili v Sloveniji še povečal in ostal relativno visok tudi v bodoče. Večina teh tujih oseb si bo najverjetneje pridobila stalno prebivališče in s tem status prebivalca Slovenije.

¹⁸ Delovno dovoljenje se praviloma izdaja na vlogo delodajalca kot dovoljenje za zaposlitev oziroma dovoljenje za delo in omogoča tujcu le delo oziroma zaposlitev pri točno določenem delodajalcu – vlagatelju.

¹⁹ Dovoljenje za zaposlitev je oblika delovnega dovoljenja, vezana na stalne zaposlitvene potrebe delodajalcev in se izda: če delodajalec in tujec izpolnjujeta zakonske pogoje, če kvota za to obliko zaposlovanja ni izkoriščena in če zaposlitev tujca ne vpliva škodljivo na trg, zlasti glede stanja domače brezposelnosti.

²⁰ Dovoljenje za delo je oblika delovnega dovoljenja z vnaprej določeno časovno omejitvijo, na podlagi katerega se tujec lahko začasno zaposli ali dela v Republiki Sloveniji v skladu z namenom, za katero je dovoljenje izdano.

5 POLITIKA ZAPOSLOVANJA V REGIJI IN OBČINI

Politika zaposlovanja je del lizbonske strategije²¹, ki želi združiti gospodarsko učinkovitost in konkurenčnost z družbenim napredkom in kohezijo. Moderne socialne države poskušajo napake, ki nastajajo pri delovanju trgu dela, omiliti z različnimi oblikami regulacije. Med najpomembnejše spada politika zaposlovanja, ki je del ekonomske in socialne politike, se pa od teh drugih politik razlikuje po svojem predmetu.

Politika zaposlovanja je postavljanje ciljev, oblikovanje programov in ukrepov ter zagotavljanje virov in izvajanje dejavnosti za njihovo uresničevanje. To se dogaja v povezavi različnih nosilcev kot so zavod za zaposlovanje, upravni odbori, ustrezna ministrstva, vlada, parlament ter lokalne oblasti.

Je sklop različnih programov in ukrepov in predstavlja sredstvo za odpravljanje brezposelnosti. Uporabljajo jih ekonomska, socialna ter aktivna politika zaposlovanja (Svetlik, 1985, str. 105).

Od drugih politik se politika zaposlovanja razlikuje po svojem predmetu. V ožjem pomenu je to dejavnost države in njenih organov na področju zaposlovanja. V širšem smislu pa je cilj te politike usklajevanje in prizadevanje za uresničitev širših interesov socialnih dejavnikov, ki so zainteresirani za zaposlovanje. To so delodajalci in njihova združenja, sindikati in organizirane socialne skupine (invalidi, ženske, posamezna profesionalna združenja) (Svelik, Trbanc, 2002, str. 36).

5.1 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Aktivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) je sklop ciljno usmerjenih ukrepov in programov, ki se izvajajo na trgu dela, ustvarjajo delovne možnosti, povečujejo poklicno, sektorsko in prostorsko mobilnost delovne sile, omogočajo prilagajanje znanj in usposobljenosti delavcev na spremenjene pogoje v tržni konkurenci, stimulirajo razvoj podjetniških iniciativ in samozaposlovanje kandidatov za delo, spodbujajo delovno reintegracijo delavcev z zniževanjem cene dela in z razbremenjevanjem rizika zaposlovanja delodajalcev, preprečujejo marginalizacijo določenih skupin brezposelnih na trgu dela in delujejo v smeri čim večjega usklajevanja med ponudbo in povpraševanjem. (Malačič et al., 1995, str. 195).

Cilj APZ je doseganje boljšega prilagajanja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. To pa dosega tako, da po eni strani spodbuja povpraševanje v sektorjih, kjer se

²¹ Lizbonska strategija, ki jo je Evropski svet sprejel marca leta 2000, predstavlja dolgoročno strategijo, katere glavni cilj je, da postane Evropa do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki naj bi doseglo trajno gospodarsko rast z več ter boljšimi delovnimi mesti. Strategija je bila v letu 2001 dopolnjena z ukrepi za urejanje okolja, tako da strategija kot celota sedaj zajema tri področja (t. i. stebre), in sicer gospodarstvo, socialo ter okolje. Vsa tri področja naj bi usklajena delovala v smeri hitrejšega trajnostnega razvoja Unije.

pojavlja brezposelnost z javnimi deli, odpiranjem posebnih delavnic, s subvencijami za regionalni razvoj itd. Na drugi strani pa spodbudi mobilnost delovne sile v sektorje, kjer se pojavlja nezasedenost delovnih mest. Vse to doseže z obveščanjem o prostih delovnih mestih, s prekvalifikacijami, spodbujanjem preselitev ipd.

»Osnovni namen APZ je zagotavljanje ekonomske aktivnosti in zaposljivosti čim širšemu krogu posameznikov, ne pa da bi jim z drugimi sredstvi blažila neugoden socialnoekonomski položaj, socialno marginalizacijo, socialno izključenost in druge socialne probleme« (Svetlik, Batič, 2002, str. 174).

5.1.1 Nastanek aktivne politike zaposlovanja v svetu

Prvi začetki oblikovanja APZ segajo na Švedsko, ki še danes predstavlja vodilno vlogo na področju APZ. Pojavila se je konec štiridesetih let prejšnjega stoletja in dobila svoje ime ter teoretsko utemeljitev. Povod za njen nastanek je bilo iskanje pomoči za izboljšanje delovanja trga dela in odprava brezposelnosti. Predlagana je bila nova politika oziroma model za zagotavljanje polne zaposlenosti brez inflacije s pravilno razdelitvijo dohodka. Rehn in Meidner sta oblikovala predlog modela z restriktivno ekonomsko politiko, stabilno dohodkovno politiko in s selektivno politiko na trgu (Svetlik, 1985, str. 106).

Na Švedskem so model začeli uporabljati šele deset let po njegovem nastanku, druge razvite države pa so začele uvajati posamezne prvine APZ v šestdesetih letih, po priporočilih OECD. Razlogi za to so bili (Svetlik, Batič, 2002, str. 175):

- »težnja po ohranjanju polne zaposlenosti, ki je bila vzpostavljena med vojno in povojno gospodarsko obnovo,
- hkratno naraščanje brezposelnosti in inflacije, ki je opozarjalo na pomanjkljivost Keynesovega modela regulacije gospodarstva,
- naraščajoča strukturna brezposelnost,
- pomanjkljivost izobraževalnih sistemov, ki jim ni uspelo usposabljanje delovne sile, kakor je to narekovalo spremenjeno povpraševanje,
- hitro naraščanje ponudbe delovne sile zaradi vstopanja žensk in mladih,
- pojavljanje obrobni družbenih skupin, ki so bile vse bolj izločene iz trga delovne sile in
- ponavljajoči se gospodarski ciklusi, ki so imeli značilnost, da ob vsaki novi konjunkturi, brezposelnost ni več padla na prejšnjo raven in je stalno naraščala«.

Obseg programov in ukrepov APZ, ki so nastali v šestdesetih in sedemdesetih letih, se je vseskozi širil in dobival svojo veljavo. Drugo polovico devetdesetih let pa lahko označimo za čas splošne veljave APZ, saj je APZ postala temeljni način uravnavanja zaposlovanja v državah EU. Med vsemi dejavniki je za uveljavitev APZ najpomembnejše povečevanje strukturne brezposelnosti, ki je značilna za vse evropske države od sredine sedemdesetih naprej. V času strukturnih sprememb v gospodarstvu nastajajo sektorji s preveč ali pa premalo delovne sile.

5.1.2 Nastanek aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji

Instrumente, ki sodijo v sklop APZ, je začela Slovenija razvijati že v osemdesetih letih. V praksi pa so se začeli uveljavljati v začetku devetdesetih let, ko se je ob uvajanju tržnega gospodarstva začela hitro povečevati odkrita brezposelnost. Tržno gospodarstvo je povzročilo zapiranje nedonosnih proizvodenj, tehnološko posodabljanje, odpravljanje podzaposlenosti in odpuščanje presežnih delavcev (Svetlik, Batič, 2002, str. 174).

V začetku devetdesetih let so bili potrebni blažilni ukrepi, saj bi gospodarska kriza in kriza zaposlovanja lahko povzročila socialni zlom. APZ se je uveljavljala kot del programov za razreševanje vprašanj presežnih delavcev, ki so jih sprejemala podjetja. Začeli so nastajati programi, kjer so brezposelne osebe spodbujali v prekvalifikacije in dodatna izobraževanja, preusmerjanje odvečnih delavcev v samozaposlitev in v odpiranje novih delovnih mest. Večina primerov je bila povezana le s finančnimi injekcijami podjetjem, da bi prebrodila krizo, si zagotovila sredstva za izplačila plač za nekaj mesecev in v tem času morda pridobila nove trge in programe (Svetlik, Batič, 2002, str. 174).

Ker je bilo potrebno APZ uvesti čim bolj hitro in ker je strokovnim sodelavcem primanjkovalo konkretnih izkušenj, so bili prvi programi manj učinkoviti kot je bilo pričakovano. Vendar pa so kljub temu prvi programi APZ v veliki meri ublažili krizo zaposlovanja in socialno krizo iz začetka devetdesetih let. Oblikovalci in izvajalci APZ pa so se veliko naučili in pridobili precej izkušenj za natančnejše načrtovanje, izvajanje in vrednotenje programov APZ (Svetlik, Batič, 2002, str. 174).

Sedanji programi aktivne politike zaposlovanja temeljijo na ključnih nalogah na trgu dela in strateških ciljih. Strateški cilji v obdobju do leta 2013 so naslednji (Program ukrepov APZ za obdobje 2007 – 2013, 2006, str. 6):

- »povečanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti,
- preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost (znižanje deleža dolgotrajno brezposelnih) in povečevanje prehoda v zaposlitev,
- zmanjšati strukturno brezposelnost: povečevanje zaposljivosti z dvigom izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanjem veščin (izboljšanje izobrazbene sestave brezposelnih),
- povečanje prilagodljivosti in konkurenčnosti zaposlenih,
- spodbujanje novega zaposlovanja (povečanje števila podprtih projektov za razvoj novih zaposlitvenih možnosti),
- okrepitev socialne vključenosti (znižanje deleža prejemnikov denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči med brezposelnimi)«.

»Aktivnosti oziroma instrumenti posameznih ukrepov so namenjeni vsem, ki se prijavijo v register brezposelnih oseb pri ZRSZ, pa tudi drugim aktivnim in neaktivnim posameznikom na trgu dela. Prednost pri vključevanju v programe imajo ciljne skupine, ki so poglobitveni problem na slovenskem trgu dela. Pri izvajanju APZ je pomembna tudi regionalna opredelitev. Prednost za pridobitev sredstev APZ imajo

namreč tista območja, kjer imajo nadpovprečno stopnjo brezposelnosti (Program ukrepov APZ za obdobje 2007 – 2013, 2006, str. 6).

Ukrepi so namenjeni različnim ciljnim skupinam, in sicer:

- brezposelnim osebam,
- osebam, katero delo je postalo nepotrebno,
- šolajoči se mladini in iskalcem zaposlitve,
- zaposlenim.

Namen programa APZ je prinašanje novih pozitivnih učinkov, za katere je pomembno pravilno odločanje o času posega na trg dela in najboljši preplet posameznih programov. Kot del politike zaposlovanja mora APZ dosegati medsebojno sodelovanje z drugimi sektorskimi politikami. S tem načinom direktno posega na trg dela in s tem odpravlja tiste kratkoročne in druge probleme glede zaposlovanja in trga dela, ki jih s preostalimi sistemskimi rešitvami in ukrepi politik ni mogoče učinkovito odpravljati.

5.2 SKUPINE UKREPOV AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA²²

Programi in ukrepi so glavna sestavina APZ, ki so se skozi desetletja razvoja spreminjali. Njihov namen je vzpodbujanje brezposelnih za nova delovna mesta, njihovo spodbujanje k samozaposlovanju ali subvencioniranje novih zaposlitev delodajalcem. APZ želi zajeti ciljne skupine ljudi, ki imajo skupne strukturne značilnosti. Na podlagi teh značilnosti pa strokovnjaki oblikujejo programe za zmanjševanje brezposelnosti.

5.2.1 Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve

Namen tega ukrepa je svetovanje in pomoč posameznikom pri iskanju zaposlitve ter seznanjanje s poklicnimi možnostmi. Pomembna je natančna obravnava določenih skupin oseb, da se izboljšajo zaposlitvene možnosti in odpravijo ovire pri iskanju zaposlitve. Brezposelnim je omogočena tudi predstavitev in uveljavitev aktivnosti programa APZ. V ta ukrep sodi več programov. Namen teh programov je pomoč pri načrtovanju poklicne poti in aktivnejšemu iskanju zaposlitve, večja obveščенost in motiviranost brezposelnih oseb, pospeševanje njihove vključitve v delo ter usmerjanje in informiranje o možnostih izobraževanja ter zaposlovanja na trgu dela. Izvajajo se v obliki tečajev, kratkih predavanj, delavnic za iskanje zaposlitve in za odkrivanje poklicnega cilja, svetovanja in podobno, trajajo pa od enega dneva do treh mesecev. V programe, ki jih organizira Zavod za zaposlovanje ter zunanji izvajalci oziroma izobraževalne institucije, se na podlagi zaposlitvenega načrta vključujejo osebe in delavci, katerih delo je postalo nepotrebno. Programe lahko izvajajo MDDSZ, ZRSZ, pooblašene organizacije, skladi dela in izvajalci izbrani po Zakonu o javnih naročilih. Programi, ki se odvijajo v Goriški regiji so:

²² Večina poglavja je povzeta po: Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013, Poročilo za leto 2007

- *Splošno svetovanje in informiranje brezposelnih oseb*: namen teh programov je pomoč pri načrtovanju poklicne poti in aktivnejšemu iskanju zaposlitve, večja obveščenost in motiviranost brezposelnih oseb, pospeševanje njihove vključitve v delo ter usmerjanje in informiranje o možnostih izobraževanja ter zaposlovanja na trgu dela. Izvajajo se v obliki tečajev, kratkih predavanj, delavnic za iskanje zaposlitve in za odkrivanje poklicnega cilja, svetovanja in podobno. V programe, ki jih organizira Zavod za zaposlovanje ter zunanji izvajalci oziroma izobraževalne institucije, se na podlagi zaposlitvenega načrta vključujejo brezposelne osebe in delavci, katerih delo je postalo nepotrebno.
- *CIPS – Center za informiranje in poklicno svetovanje*: namenjen je brezposelnim osebam oziroma iskalcem zaposlitve, delodajalcem, šolajoči se mladini na vseh stopnjah šolanja ter njihovim staršem, ki potrebujejo informacije in pomoč. V CIPS-u se dobi informacije o možnostih izobraževanja in štipendiranja, računalniške programe za ugotavljanje poklicnih interesov, opise poklicev in možnosti zaposlovanja, razpise prostih delovnih mest.
- *Zdravstveno zaposlitveno svetovanje* je program, ki nudi pomoč brezposelnim invalidom in drugim brezposelnim osebam z zdravstvenimi omejitvami pri iskanju ustrezne – primerne zaposlitve. Nudi jim tudi pomoč pri vključitvi v ustrezen ukrep ali aktivnost APZ ter jim pripravi izvid z mnenjem v postopku za priznanje statusa invalida.
- *Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve* – namen tega programa je vključitev v podaktivnost, v kateri se pridobi večšine iskanja zaposlitve, komunikacijskih in socialnih veščin itd. Podaktivnosti so se v letu 2007 izvajale v obliki delavnic, in sicer: Delavnica skupinske oblike svetovanja – SOS, Poti do dela in zaposlitve – PDZ, Delavnica priprave na učenje, Delavnica druge možnosti, Informativne delavnice, Drugače o poklicih in Zaposlitveni sejmi.
- *Usposabljanje za življenjsko uspešnost – UŽU* je program za zviševanje ravni pismenosti odraslih. Cilj programa je omogočiti brezposelnim osebam, ki se vključujejo v nadaljnje formalno izobraževanje, obnoviti ali pridobiti temeljnega znanja in spretnosti, ki jim omogoča pomoč pri učenju ter pridobitev znanja in spretnosti za lažje prepoznavanje in vrednotenje lastnih potencialov ter možnosti za izvajanje dejavnosti v podeželskem okolju. Udeleženci pridobijo tudi temeljno znanje in spretnosti za lažje obvladovanje situacij v vsakdanjem življenju, večjo samostojnost in odgovornost v življenju, dvig samozavesti in socialne vključenosti ter tudi dvig kakovosti življenja.
- *Klubi za iskanje zaposlitve* so programi za vključitve in sodelovanja brezposelnih oseb v aktivnost, ki predstavlja usposabljanje udeleženca za sistematično iskanje zaposlitve. To jim omogoča samostojno in aktivnejše sodelovanje na trgu dela in hitrejše iskanje zaposlitve. V klubu se brezposelne osebe naučijo iskanja zaposlitev in vzpostavijo stike s potencialnimi delodajalci. Cilj vključitve v klub je čim prej dobiti zaposlitev, ki je za iskalca najbolj ustrezna.

5.2.2 Usposabljanje in izobraževanje

Vlaganje v izobraževanje brezposelnih in tistih, ki so z njo ogroženi, postaja vse nujnejše. Temu v prid govori hiter razvoj znanosti in še hitrejši prenosi teh dosežkov v aplikativno uporabo z novimi tehnologijami. Na trgu delovne sile se zahteva ljudi, ki so dovolj fleksibilni. Le-to pa se lahko doseže z nadaljnjim izobraževanjem in usposabljanjem. Namen tega ukrepa je torej povečanje zaposljivosti in konkurenčnosti na trgu dela s pridobivanjem novega znanja, spretnosti in zmožnosti ter z dvigom izobrazbe in kvalifikacijske ravni zaposlenih in brezposelnih.

- *Institucionalna usposabljanja* so aktivnosti, ki udeležencem omogočajo pridobitev dodatnih znanj, veščin in spretnosti za opravljanje različnih del in nalog ter tako povečujejo svoje zaposlitvene možnosti.
- *Nacionalne poklicne kvalifikacije – NPK* je aktivnost za pridobitev javne listine, ki izkazuje poklicno kvalifikacijo in stopnjo zahtevnosti del, ki jih posameznik obvlada. Cilj vključitve v program je povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb, dvig kvalifikacijske ravni ter zmanjšanje poklicnega strukturnega neskladja na trgu.
- *Delovni preizkus* je pridobitev delovnih izkušenj na konkretnih delovnih nalogah. Brezposelnim se poskuša omogočiti, da pred zaposlitvijo oz. pred odločitvijo o nadaljnjih korakih pri izdelavi zaposlitvenega načrta preizkusijo svoja znanja, veščine, spretnosti in delovne navade. Brezposelna oseba dobi priložnost, da se lahko vključi v preizkus za konkretno delovno mesto, preden sklene delovno razmerje pri delodajalcu. To je zelo pozitivna izkušnja za brezposelno osebo, saj se tako lažje in hitreje vključi v delo. Pri delodajalcu je lahko na preizkusu do največ enega meseca. V tem času, ko je na delovni preizkušnji, pa oseba ohrani status brezposelne osebe. Zavod jim krije dodatek za aktivnost do višine 60 % minimalne mesečne plače za polni mesec vključitve za polni delovni čas. Izvajalcu tega programa pa Zavod krije stroške izvedbe aktivnosti v višini 250 EUR (stroški mentorja, stroški predhodnega zdravniškega pregleda, stroški zavarovanja za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni in zaščitna sredstva, ki so potrebna za delo na konkretnem delovnem mestu).
- *Usposabljanje na delovnem mestu* je program, ki je namenjen vključevanju oseb v delovne procese na konkretnem delovnem mestu pri delodajalcu, z namenom pospeševanja zaposlovanja in ponovne delovne vključenosti oseb, katerih obstoječa znanja, veščine, spretnosti in delovne izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve ali ohranitve zaposlitve. To je predvsem pomoč brezposelnim osebam s pomanjkljivimi ali neustreznimi veščinami in spretnostmi za opravljanje dela. Predstavlja pa tudi pomoč delodajalcem pri zaposlovanju novih sodelavcev, pri zagotavljanju ustrezno usposobljene delovne sile in hkrati priložnost, da lahko delodajalec bodočega sodelavca usposobi s potrebami podjetja.
- *Formalno izobraževanje* se izvaja na podlagi zaposlitvenega načrta in zajema javno veljavne izobraževalne programe, ki potekajo od osnovne šole do dodiplomskega izobraževanja. Namen tega izobraževanja je zmanjševanje

strukturnega neskladja, povečanje zaposljivosti in fleksibilnosti brezposelnih ter dvig njihove izobrazbene in kvalifikacijske ravni. Ciljna skupina so brezposelne osebe, ki so brez strokovne izobrazbe, osebe, ki imajo poklicno oz. strokovno izobrazbo, pa v svojem poklicu ne uspejo dobiti zaposlitve in osebe, ki jim je delovno razmerje prenehalo kot presežnim delavcem in so imele z delodajalcem sklenjeno pogodbo o izobraževanju. Leta 2007 so se v te programe osebe vključevale individualno pri izobraževalnih organizacijah, vpisanih v razvoj izvajalcev javno veljavnih programov vzgoje in izobraževanja pri Ministrstvu za šolstvo in šport in Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.

- *Projektno učenje za mlade* je splošno veljavni program neformalnega izobraževanja za mlajše odrasle (do 26 let), ki niso dokončali svojega šolanja. Program je namenjen spodbujanju mladih brezposelnih oseb, da se vrnejo v izobraževanje ali se zaposlijo, prispevajo k dvigu splošne izobraženosti in formiranju poklicne identitete ter socialno-kulturnemu delovanju. Poteka na podlagi zaposlitvenega načrta.
- *Skladi dela* – Sklad dela Posočje je sklad, ki pokriva celotno Primorsko in je namenjen osebam, ki so v postopku izgubljanja zaposlitve. V skladu dela potekajo različne aktivnosti, v katere se vključujejo brezposelne osebe z namenom pridobitve novega znanja in izkušenj, pa tudi veččin iskanja zaposlitve.

5.2.3 Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja

- *Subvencije za samozaposlitev* prejmejo tisti, ki želijo uresničiti svojo poslovno idejo ter izkažejo pogoje in možnosti samozaposlitve. S tem spodbujajo pospeševanje podjetništva in odpiranje novih delovnih mest.
- *Spodbujanje novega zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb – prejemnikov DSP* je pomoč pri zaposlovanju oseb iz skupine brezposelnih oseb za nedoločen ali določen čas. Cilj vključitve v aktivnost pa je spodbujanje novega zaposlovanja s subvencijami.

5.2.4 Programi za povečanje socialne vključenosti

- *Javna dela* so lokalni ali državni zaposlitveni programi, ki so namenjeni vzpodbujanju novih delovnih mest in ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti brezposelnih oseb. Mladi s pomočjo javnih del pridobivajo dragocene delovne izkušnje, medtem ko starejši pridobivajo manjkajočo delovno dobo. Od leta 1991 dalje so se javna dela v Sloveniji uveljavila kot eden uspešnejših ukrepov APZ, čeprav so se na začetku izvajanja srečevali pri brezposelnih z odklonilnim odnosom do tovrstnih zaposlitev, saj je bila prisotna negativna podoba del iz preteklosti, zlasti v smislu prisile. Z obsežnim obveščanjem naročnikov in brezposelnih, so javna dela dobila v Sloveniji drugačen pomen in pomenijo dejansko priložnost za lokalno skupnost in druge naročnike in brezposelne (Kolarič, Batič, 2002, str. 305).

Cilji, ki jih želimo v Sloveniji z izvajanjem programov javnih del doseči so (Kolarič, Batič, 2002, str. 305):

- »ohraniti in razvijati delovne sposobnosti brezposelnih oseb,
- dvigniti raven znanja, sposobnosti ter spretnosti brezposelnih oseb,
- povečati odgovornost brezposelnih za njihov poklicni razvoj in zaposlitev,
- zagotoviti organizirano pomoč brezposelnim pri iskanju zaposlitve,
- spodbu iti prehod programov javnih del v redno dejavnost in s tem samozaposlitev oziroma redno zaposlitev,
- spodbuditi razvoj lokalnih skupnosti in storitev za občane«.

Ciljne skupine vključevanja v javna dela so (Kolarič, Batič, 2002, str. 305):

- »dolgotrajno brezposelne osebe,
- brezposelne oseb starejše od 40 let,
- brezposelne osebe, mlajše od 26 let, brez strokovne izobrazbe, ki so dalj časa brezposelne,
- invalidi,
- prejemniki denarnega nadomestila ali denarne pomoči med brezposelnostjo ali prejemniki denarnega dodatka na centrih za socialno delo,
- druge težje zaposeljive osebe«.

Z izvajalcem javnih del se sklene posebna pogodba o delu, na podlagi katere so brezposelne osebe vključene v javna dela. Pravice oseb, ki so vključene v javna dela so (Kolarič, Batič, 2002, str. 308-309):

- »plača v višini izhodiščne plače tarifnega razreda ustrezne kolektivne pogodbe za delo, ki ga upravlja,
- povrnitev potnih stroškov ter stroškov prehrane ter
- pravica do vključitve v ustrezen program usposabljanja ali izobraževanja«.

Programi, ki so se nadaljevali iz leta 2006:

- *Nadomestitev dela plače invalidu*
- *Pomoč na domu invalid invalidu*
- *Spodbujanje novega zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb*

5.3 REGIONALNA RAZVOJNA STRATEGIJA

V državah članicah EU je kar tretjina vseh proračunskih sredstev namenjenih regionalni politiki. Sredstva so namenjena za regije, področja ali skupine prebivalstva, ki imajo največje razvojne probleme. Skupna regionalna politika poskuša ublažiti razvojne razlike med državami članicami in posameznimi regijami znotraj njih.

Kljub temu, da je Slovenija relativno majhna država, so razlike med posameznimi regijami velike. Po prehodu gospodarstva v tržno, je bilo jasno, da je potrebna drugačna regionalna politika od obstoječe, saj reševanje težav, ki so nastale takrat, ni bilo uspešno. Šlo je namreč za regionalne razvojne probleme, ki jih je država skušala reševati kot posamične težave.

5.4 SWOT ANALIZA ZA GORIŠKO REGIJO²³

V tem podpoglavju na osnovi dosedanjih spoznanj navajam SWOT analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti, ki vplivajo na Goriško statistično regijo. S pomočjo SWOT analize namreč želimo preučiti možne smeri razvoja obravnavane regije.

PREDNOSTI:

- Strateška lega regije v evropskem prostoru,
- obmejni prostor in bližina velikih trgov,
- ohranjena narava ter bogata in raznolika kulturna dediščina,
- biotska in krajinska raznolikost,
- nizka stopnja brezposelnosti,
- vzpostavljene izobraževalne institucije in programi za razvoj deficitarnih kadrov in vseživljenjsko učenje,
- vzpostavljajo se ključne podporne institucije za gospodarstvo (inkubatorji, tehnološki centri in parki, raziskovalni inštituti ipd.),
- tradicija v vrsti industrijskih panog,
- izvozno usmerjanje podjetja,
- kakovostni in prepoznavni produkti na področju turizma, kmetijstva in kulturne dediščine,
- tradicija kmetovanja ter raznoliki in prepoznavni lokalni kmetijski proizvodi,
- velik potencial za izkoriščanje obnovljivih virov energije,
- razvito društveno življenje na podeželju,
- povezovanje občin in komunalnih podjetij na področju lokalnega cestnega omrežja in ravnanja z odpadki,
- zakonska sredstva in poseben program za razvoj Posočja.

SLABOSTI:

- Slaba demografska in izobrazbena struktura prebivalstva in zaposlenih,
- premajhna povezanost in sodelovanja v regiji nasploh, med javnim in zasebnim sektorjem ter še posebej med podpornimi institucijami in gospodarstvom,
- razvojne razlike med območji znotraj regije,
- nezadovoljiva prometna dostopnost Zgornjega Posočja in Idrijsko-Cerkljanske regije,
- nezadovoljstvo in obsežno lokalno cestno omrežje,
- odliv in pomanjkanje ustreznih kadrov na trgu dela,
- majhno število raziskovalno-razvojnih institucij,
- pomanjkanje prostorov za izobraževalne institucije in študente,
- počasno prilagajanje izobraževalnih programov in usposabljanja za potrebe gospodarstva,
- pomanjkanje finančnih mehanizmov za podporo gospodarstva in razvoja,

²³ Besedilo je povzeto po: Regionalni razvojni program Severne Primorske, 2006, str. 66

- visoke cene zemljišč in poslovnih prostorov,
- počasno urejanje poslovnih in obrtnih con,
- pomanjkanje podjetnosti in podjetniških iniciativ,
- nizka samoiniciativnost prebivalcev podeželja,
- razdrobljenost turistične ponudbe in nepovezanost turističnega gospodarstva,
- opuščanje kmetovanja in zaraščanje kulturne krajine,
- neugodna posestna in proizvodna struktura kmetij,
- nezadostna opremljenost regije s komunalno infrastrukturo,
- odsotnost regijskega pristopa k zbiranju in ravnanju z odpadki,
- odsotnost regionalnega prostorskega načrtovanja in delitev funkcij v prostoru,
- ni upravljavskih načrtov zaščitenih območij,
- izginjanje tipične arhitekture in propadanje objektov kulturne dediščine.

PRILOŽNOSTI:

- Čezmejno sodelovanje,
- razvoj in prilagajanje izobraževalnih programov in usposabljanja za potrebe gospodarstva,
- razvoj R&R institucij v sodelovanju z gospodarstvom,
- razvoj vseživljenjskega učenja,
- ustvarjanje privlačnega okolja za različne ciljne skupine,
- strateško in poslovno sodelovanje med podjetji,
- povezovanje podjetij in podpornih institucij ter javnega in zasebnega sektorja,
- pritek tujega kapitala in več evropskih sredstev za razvoj v obdobju 2007-2013,
- skupna in celovita promocija regije,
- razvoj prepoznavnih proizvodov in turizma v povezovanju z razvojem podeželja,
- informacijsko-komunikacijska tehnologija,
- podpora javno-zasebnemu partnerstvu,
- varovana in zavarovana območja kot poseben proizvod in razvojni potencial podeželja,
- povečano zanimanje za trajnostni razvoj, zdravo življenje in zdravo hrano,
- policentrični razvoj regije,
- izraba geotermalnih virov,
- obnovljivi viri energije.

OVIRE/NEVARNOSTI:

- Pomanjkanje prostorskih in drugih pogojev za razvoj in izvajanje izobraževalnih programov,
- šibak pretok znanj iz akademske sfere v podjetja,
- majhno zanimanje mladih za tehnične in deficitarne poklice,
- nizka zavest o nujnosti vseživljenjskega učenja,
- gospodarstvu nenaklonjena zakonodaja in velika zbirokratiziranost upravno-administrativnih postopkov,
- pomanjkanje finančnih mehanizmov za vzpostavljanje konkurenčnega gospodarstva,
- šibka podpora inovacijam,

- neusklajenost, počasno sprejemanje in zahtevnost prostorske in okoljevarstvene zakonodaje,
- šibka državna podpora celovitega razvoja podeželja in podjetništva na podeželju,
- ne vključevanje javnosti v programe varovanja okolja in načrte upravljanja zavarovanih območij,
- majhna ponudba zdravju prijaznih storitev v lokalnih skupnostih,
- usmerjanje razvojnih sredstev samo v velike investicijske projekte, ne pa tudi v manjše projekte na lokalnem nivoju,
- naravne katastrofe in pojavi v okolju,
- vplivi na okolje iz Furlanije – Julijske krajine,
- strokovno, institucionalno in finančno močnejše čezmejne regije.

Glede na to, da leži Goriška regija v evropskem prostoru, je soseda Italije in ima bližino velikih tržišč mislim, da bi morala izkoristiti svoje kadre, znanje in kapital za čezmejno sodelovanje ter ustvariti okolje, ki bi bilo privlačno za gospodarska vlaganja. Gospodarskim družbam bi bil omogočen razvoj novih tehnologij in proizvodov, ki bi bili konkurenčni na tujih trgih. Hkrati s tem je potrebno ustvariti pogoje bivanja, ki bodo privlačni za mlade in ustvarjalne ljudi. Potrebno je izboljšati transportno odprtost (tako proti Ljubljani kot proti Evropi). To ne bi vplivalo dobro le na gospodarstvo, ampak tudi na turizem. Ker ima regija veliko naravnih danosti, bogato dediščino kulture in zgodovino ima regija priložnost, da izkoristi vse naštetu za razvoj prepoznavnosti proizvodov.

V regiji so izobraževalne institucije in programi, ki nastajajo, vendar pa premalo sodelujejo med seboj in z gospodarstvom. Menim, da je potrebno izobraževalne programe in programe usposabljanja prilagoditi potrebam gospodarstva.

Veliko priložnost za gospodarsko rast in povečevanje podjetništva v tej regiji vidim tudi v razvoju ekološkega kmetovanja oziroma ponudbi »bio« pridelkov, saj je povpraševanje po njih v velikem porastu, dosedanja ponudba pa skoraj neizkoriščena. Ker je intenzivnejše kmetovanje na večjem delu regije onemogočeno, bi se moralo prebivalstvo odločati za različne oblike ekoturizma. To bi bila rešitev za obstoj in razvoj mnogih, predvsem pa manjših kmetij.

5.5 REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM

Regionalni razvojni program se je v Goriški regiji začel pripravljati leta 2006. Regionalni razvojni center je s svojimi sodelavci začel analizirati trenutno stanje na področju gospodarstva, človeških virov, okolja ter sprejel in uskladi razvojna predvidevanja in naloge. S tem je Goriška regija dobila dobro osnovo za sprejemanje nadaljnjih odločitev in zagotavljanje finančnih virov za projekte. Prebivalci Goriške statistične regije imajo usmeritve strnjene v razvojni viziji, ki je: spodbujati inovativnost, razvijati kompetence in sodelovanja na vseh področjih življenja in dela. Okrepiti konkurenčnost gospodarstva, zagotoviti trajnostni razvoj, varovanje in raba

naravnih danosti, ohraniti poseljenost podeželja in visoko kakovost življenja na ravni razvitih evropskih regij. To so ključne usmeritve in strateški cilji, ki jih prebivalci te regije želimo doseči do leta 2013.

Regionalni center za razvoj je v programskem obdobju 2007-2013 postavil naslednje strateške cilje:

- Dvig inovativnosti v gospodarstvu,
- nadaljnji dvig znanj oz. širitev znanj in izobrazbene ravni prebivalcev, predvsem zaposlenih,
- dvig socialnega kapitala za nadaljnji razvoj podjetnosti in inovativnosti v gospodarstvu in življenju regije,
- razvoj odličnosti in konkurenčnosti v turizmu,
- ohranjanje poseljenosti podeželja,
- optimalno varstvo okolja in skladen prostorski razvoj ter
- izboljšanje infrastrukturne opremljenosti regije.

Rezultati, ki jih želi doseči Goriška statistična regija do leta 2013 so:

- Dvig deleža delovno aktivnega prebivalstva z najmanj visoko izobrazbo na približno 23 do 25 % do leta 2013,
- dvig deleža delovno aktivnega prebivalstva s srednjo izobrazbo na 35 % do leta 2013
- dvig bruto družbenega proizvoda regije na 5 % na letni ravni po letu 2010,
- dvig stopnje zaposlenosti na 59,5 % do leta 2013,
- dvig prihodka iz poslovanja gospodarskih družb v turizmu za 8 % na leto,
- povečanje števila prebivalcev na podeželju za 2 % do leta 2013,
- vzpostavljena regionalna raven prostorskega načrtovanja.

Regija svojo razvojno vizijo in strateške cilje uresničuje s programi, ukrepi in projekti, ki so razdeljeni na 5 razvojnih strategij oz. razvojnih prioritet:

- znanje za razvoj in podjetnost,
- inovativnost v gospodarstvu,
- odličnost v turizmu,
- celostni razvoj podeželja in
- trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost regije.

5.5.1 Znanje za razvoj in podjetnost

Izobrazbena raven oziroma človeški viri so eden osnovnih dejavnikov regionalnega razvoja. Predpostavlja se, da imajo regije z bolj izobraženim prebivalstvom tudi višji BDP na prebivalca, splošna razvitost regije je boljša, posamezniki imajo višje dohodke ipd. V letu 2006 je imela Goriška statistična regija (glej Tabelo 13 v prilogi) 29,5 % prebivalstva z največ osnovnošolsko izobrazbo, ki je presegalo slovensko povprečje za 1,8 odstotne točke. Je pa imela v letu 2006 17,1 % prebivalcev z najmanj višješolsko izobrazbo.

Pri razvoju človeških virov je izredno pomembna raven izobraženosti, zato je temeljni namen razvojnih prizadevanj dvig znanj in izobrazbena raven (predvsem zaposlenih)

ter dvig socialnega kapitala za nadaljnji razvoj podjetnosti in inovativnosti v gospodarstvu. S tem se zmanjšajo strukturna neskladja na trgu, gospodarstvu in življenju regije. V regiji mora biti v ta namen zagotovljena možnost za: nadaljnji razvoj srednje, višje in visoke šole; regija mora sodelovati z institucijami kot so izobraževalno-raziskovalna in uporabniška sfera; osveščati in motivirati mora tako posameznike kot podjetja ter druge institucije za povečanje vključitve prebivalstva v programe vseživljenjskega učenja ter s povezovanjem vsebin, programov in dejavnosti zagotavljati kakovostne pogoje bivanja in dela za vse prebivalce, zlasti mlade (stanovanja, štipendije, kulturna in športna infrastruktura, društveno življenje).

Programi:

- *Ustvarjanje pogojev za izvajanje sedanjih izobraževalnih programov v regiji in njihov nadaljnji razvoj* je program, katerega cilj je ustvariti pogoje za izvajanje obstoječih izobraževalnih programov v regiji ter razvijati nove srednješolske, višješolske in visokošolske ter univerzitetne izobraževalne programe, ki jih gospodarstvo v regiji potrebuje. Tako bo povečan delež mladih, ki se šolajo, v regiji jih bo ostalo več, prav tako pa bodo prihajali tudi od drugod. Goriška regija utemeljuje ta program s tem, da izobrazbena struktura v tej regiji še vedno zaostaja za državnim povprečjem in ni dovolj visoka za razvijanje v smeri inovativne regije. Treba je ustvariti pogoje za izvajanje sedanjih izobraževalnih programov ter začeti razvijati nove programe. Učinek naj bi bil povečanje izobrazbene ravni, usposobljenost prebivalstva, večja usklajenost med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili, zagotavljanje kadrov, ki jih regija potrebuje ter zaustavljanje odliva šolanih ljudi iz regije.
- *Razvoj vseživljenjskega učenja* v regiji je program s ciljem razviti in izvajati čimveč programov vseživljenjskega učenja, v katere bi se lahko vključevalo vedno več prebivalcev. Glede na stopnjo prebivalcev, ki so vključeni v vseživljenjsko učenje, Goriška regija zaostaja za slovenskim povprečjem. Zato je potrebno bistveno več vlagati v to področje (organiziranost, osveščanje, motiviranje in sredstva). Vseživljenjsko učenje je potrebno za razvoj gospodarstva in celotne regije.
- *Izboljšanje kakovosti življenja v regiji* pa je program, ki ima cilj razviti in izvajati čim več partnersko zastavljenih programov za različne ciljne skupine prebivalcev. To so aktivnosti v smislu ustrezne stanovanjske in štipendijske politike, bogatejše ponudbe zahtevanih delovnih mest ter programov za kakovostno in zdravo življenje. Učinki naj bi bili vidni v tem, da bi se več mladih po končanem študiju vrnilo v regijo oz. bi jih v regiji ostalo, in da bi drugi mladi usposobljeni kadri prihajali od drugod.

5.5.2 Inovativnost v gospodarstvu

Cilji te strategije je spodbuditi inovativnost in hitrejši tehnološki razvoj v gospodarstvu ter povečati globalno konkurenčnost regije. Osnovni namen je postavitve temeljev konkurenčnega in inovativnega gospodarstva, ki bo dopolnilo

privlačnost regije z novimi ustvarjalnimi delovnimi mesti. Regija naj bi razvoj gospodarstva gradila na obstoječih temeljih ter se trudila, da bi podjetje hitreje razvijala nove tehnologije in inovativne produkte z več vloženega znanja in inovativnosti. S tem bi dosegali višjo dodano vrednost. Vlagala naj bi v razvoj informacijske in telekomunikacijske tehnologije, tehnologije materialov, biotehnologije, živilstva in kemije, tehnologije prometa in mobilnosti, okoljsko ustrezne tehnologije, trajnostno gradnjo in energetiko.

Ker konkurenčnost, rast in kulturo inoviranja zagotavlja le usposobljen in izobražen človek, se bo v regiji investiralo v izobraževalne, razvojne in raziskovalne institucije, ki bi vzgajale in pripravljale nove generacije ustvarjalnega potenciala Primorske. To bi predstavljalo regijski inovacijski kapital. Z vzpostavljeno razvojno infrastrukturo, ustreznimi ustvarjalnimi kadri in spodbudnim socialnim okoljem ter s povezovanjem med institucijami podpornega okolja in gospodarstvom, naj bi se vzpostavilo posebno okolje ustvarjalnosti za globalno ekonomijo.

Programi:

- *Izgradnja razvojne infrastrukture* je program, kateri ima dva cilja. To sta urejanje novih površin za podjetja in izgradnja infrastrukture za izobraževalne, raziskovalne in razvojne institucije (da se zagotovijo pogoji za hitrejšo rast in konkurenčnejši razvoj lokalnega gospodarstva). V Goriški regiji so v preteklem obdobju v okviru izgradnje razvojne infrastrukture pridobili prostore Primorskega tehnološkega parka, ustanovili Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske (VIRS), pridobili Univerzo v Novi Gorici in prve tehnološke centre v gospodarstvu. Začela se je postavitve univerzitetnega inkubatorja Univerze v Novi Gorici, inkubatorja v Tolminu ter Tehnološkega parka in inkubatorja v Ajdovščini. Eden izmed rezultatov je prenos rezultatov raziskav inštitutov in laboratorijev Univerze v Novi Gorici in drugih znanstveno-raziskovalnih institucij v praktično okolje tehnoloških parkov in inkubatorjev. Inovacija je proces, ki vključuje različne ljudi z različnimi vlogami, zato v Goriški regiji spodbujajo inovacijske mreže, pri čemer povezujejo ljudi, premostijo ovire in pospešujejo učenje. Zavedajo se, da brez takšnih pristopov ni mogoče povečevati produktivnosti, konkurenčnosti in dodane vrednosti.

- *Ustvarjanje novih in kakovostnih delovnih mest*

Ker so v letih od osamosvojitve Slovenije nastale spremembe v globalnem gospodarstvu, in je posledično prišlo do upadanja nekaterih gospodarskih dejavnosti, je potrebno iskati nove možnosti za ohranjanje ali povečanje blaginje. Zaradi tega iskanja je potrebno ustvarjati nova podjetja z novimi pristopi, izdelki in storitvami. Cilj tega programa je torej ustvarjanje novih delovnih mest, pri katerih je poudarek na prevladujočem deležu bolj zahtevnih ustvarjalnih delovnih mest s čim višjo dodano vrednostjo. Ciljne skupine tega programa so obstoječa podjetja, podporne institucije in občine, ki bi morale še vedno sofinancirati osnovno infrastrukturo za razvoj visokošolskega središča in podjetništva.

- *Program spodbujanja razvoja v Posočju 2007-2013*

Ta program obravnava občine Bovec, Kobarid in Tolmin oziroma Zgornje Posočje. Namenjen pa je predvsem območjem, ki so demografsko in razvojno ogrožena (potresi). Nameni programa je vzpostavljanje razvojne infrastrukture; pospeševanje podjetniških vlaganj, razvoj gospodarstva in odpiranje novih delovnih mest; usposabljanje in razvoj kadrov.

5.5.3 Odličnost v turizmu

V Goriški statistični regiji turizem predstavlja perspektivno gospodarsko panogo. Igralništvo še vedno predstavlja enega izmed bolj razvitih turističnih proizvodov regije, seveda pa ne smemo pozabiti omeniti tudi doživljajske športe. Regija ima sicer tudi druge primerne potenciale, kot so naravno okolje, dediščina, vino in kulinarika, ki pa so še premalo izkoriščeni. Cilj je doseči odličnost v turizmu in okrepiti konkurenčnost turističnega gospodarstva. To pa se lahko doseže z: razpoznavno in konkurenčno turistično ponudbo na regionalni ravni (turistična destinacija Smaragdna pot); zagotoviti trženje in promocijo razvoja turizma ter primeren management; dvigniti usposobljenost kadrov v turizmu; spodbujati razvoj trajnostnega turizma; izboljšati turistično infrastrukturo in prometno dostopnost do regije ter povečati dohodek iz turizma s ponudbo različnih turističnih produktov.

Programi:

- *Regionalna turistična destinacija Smaragdna pot*

Strategija razvoja regionalne turistične destinacije Smaragdna pot si prizadeva povečati prepoznavnost regije z naravo; zdravjem, športom in rekreacijo; dediščino kulture, zgodovine ter tehnično dediščino; vinom in kulinariko ter igralništvom in zabavo.

- *Usposabljanje in izobraževanje v turizmu* je program, s katerim se želi dvigniti izobraženost in usposobljenost zaposlenih v turizmu, zagotoviti kakovosten kader v vseh segmentih turistične dejavnosti in tako usposobiti turistično gospodarstvo v regiji za uspešno tekmo na trgu. Ta program je potreben zato, ker je na področju človeških virov v turizmu opaziti pomanjkanje veščin in znanj, potrebnih za zagotavljanje odličnosti v turizmu. Ravno ljudje pa predstavljajo najpomembnejši vir uspešnega delovanja turizma.

- *Zagotavljanje infrastrukturne opremljenosti regije za turizem*

Za razvoj turizma je izredno pomembna transportna (cestna in železniška) povezava med regijami in državami, ravno tako je pomembna infrastrukturna opremljenost regije. Investicije v Goriški regiji naj bi se prednostno usmerile v vzpostavitev pogojev za delovanje managementa turistične destinacije Smaragdna pot ter izgradnjo zahtevnih kompleksov zimsko-športnega, zdravstveno-termalnega in kongresnega turizma, ki bi temeljil na rabi naravnih danosti in obnovljivih virov energije v regiji. Rezultati bodo izboljšana turistična ponudba, več turistov in njihovo daljše bivanje, večja mobilnost zaposlenih itd.

5.5.4 Celostni razvoj podeželja

Podeželje predstavlja življenjski prostor večini prebivalcev Goriške statistične regije, vendar pa kljub temu število kmečkega prebivalstva iz leta v leto upada. S celostno usmeritvijo razvoja podeželja ne smemo razumeti le razvoja kmetijstva, vendar pa si podeželja brez kmetijstva ne predstavljamo. Zaradi izseljevanja mladih in s tem staranja prebivalstva, problema propadanja kmetij, celo vasi je potreben organiziran pristop k ohranjanju poseljenosti podeželja. Potrebno ga je ustrezno opremiti za bivanje in razvoj podjetništva. Potrebna je večja informiranost prebivalcev glede trendov in razvojnih možnosti, ki se ponujajo v njihovem okolju. Mladi se ne odločajo za bivanje na podeželju zaradi pomanjkljivosti, ki jo predstavlja nerazvita skupna infrastruktura. Obstajajo pa tudi prednosti bivanja na podeželju, kot so nižje cene nepremičnin in večja varnost bivanja. Z izvajanjem spodbujevalnih ukrepov za mlade družine poskušajo vplivati na dvig poseljenosti podeželja. Slabost Goriške regije je šibko povezovanje med lokalnimi in regionalnim okoljem ter med strokovnimi institucijami in terenom.

Programi:

- *Podjetnost in zaposlitvene možnosti na podeželju*

Na podeželju prebivalcem primanjkuje samoiniciativnost in motivacija za aktivno delovanje v smeri osebnega in poklicnega razvoja. Nezadostno je razvito trženje lokalnih pridelkov in izdelkov ter njihovo vključevanje v širšo ponudbo. Ukrep naj bi bil ciljno usmerjen v ustvarjanje novih delovnih mest ali pa različnih oblik zaposlitve, s katerimi bi izboljševali ekonomsko stanje podeželskega prebivalstva. Pri tem gre za krepitev in povečevanja vloge kmetijstva ter ustvarjanje podjetniških idej na podeželju. Aktualno je predvsem izobraževanje za ekološko kmetovanje. MKGP spodbuja s subvencijami investicije v kmetijstvo.

- *Kakovost življenja na podeželju*

Kljub temu, da se danes večina prebivalcev na podeželju ne preživlja več s kmetijstvom, postaja to okolje privlačno za življenje, delo in sprostitev. Vendar pa ima urbano okolje še vedno prednosti pred podeželjem zaradi neustrezne infrastrukture. S tem programom se želi doseči potrebne investicije v infrastrukturo, s katero bi se ustvarilo pogoje za nadaljnji razvoj in višjo kvaliteto bivanja ter dodatne možnosti za delo na podeželju. Infrastruktura bi omogočila tudi ohranjanje perspektivnih kmetijskih dejavnosti v posameznih območjih v regiji.

- *Trajnostna raba naravnih danosti in ohranjanje kulturne dediščine*

Naravne danosti imajo s svojo socialno, ekonomsko in ekološko funkcijo potrebo po trajnostnem načinu gospodarjenja. V Goriški regiji so še posebej obsežna gozdna bogastva. Izvajajo se ukrepi, ki podpirajo trajnostno rabo obnovljivih virov energije in izboljšujejo gospodarsko vrednost gozdov, hkrati pa podpirajo ukrepe, ki pomenijo ohranjanje kulturne dediščine podeželja. Poleg osnovne funkcije, se pravi kmetovanja, ima kmetijska dejavnost tudi pomembno okoljsko, prostorsko in estetsko funkcijo. Z opuščanjem kmetijske rabe se zemljišča zaraščajo, kar slabo

vpliva na izgled, zato bo program spodbujal ohranjanje videza kulturne krajine in ostale ukrepe ohranjanja narave.

5.5.5 Trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost regije

Ne smemo pozabiti na okolje in prostor, ki je v zadnjih stoletjih bistveno spremenil svojo podobo. V Goriški regiji so izredno biotske in krajinske raznolikosti. Ohranjanja, varovanja in obnavljanja naravnih in krajinskih raznolikosti so v skladu z načrtnim, sistematičnim upravljavskim pristopom za posamezna zavarovana in občutljiva območja. Zaradi tega je pomembno vzpostaviti učinkovit regijski sistem ravnanja z odpadki. Prometna dostopnost je zelo neugodna, saj so ceste sorazmerno razvejane in ne zagotavljajo ustreznih potovalnih hitrosti in varnosti.

Programi:

- *Celovit prostorski razvoj regije*

Program predstavlja vzdržen prostorski razvoj, ki temelji na razvojni nadgradnji primerjalnih prednosti regije. Prostorsko razvojni cilji so: policentrični razvoj regije s čezmejnimi povezavami, izboljšana dostopnost in učinkovita povezanost ter privlačnost podeželskega prostora.

- *Optimalno varstvo okolja*

Za Goriško statistično regijo velja visoko vrednotenje kakovosti narave, izredna biotska in krajinska raznolikost, bogastvo z vodnimi viri in sorazmerno neonesnaženo okolje. Cilji programa so optimalno varstvo okolja, sonaravno upravljanje vodnih virov in ohranjanje biotske raznovrstnosti in raznolikosti kulturne krajine ter izboljšanje stanja degradiranega okolja in kakovosti bivanja v sodelovanju z okolju prijaznim gospodarstvom.

- *Uravnotežena in kvalitetna javna gospodarska in informacijska infrastruktura regije*

Regija ima dobro razvejano cestno omrežje, toda njegova kakovost ne zagotavlja primerne hitrosti in varnosti, zato je ocenjena kot manj ugodna. Izrazito slabo dostopno je Zgornje Posočje in Idrijsko-Cerkljanska regija. S Četrto razvojno osjo²⁴ bosta mobilnost in dostopnost izrazito povečani. Železniški promet v Goriški regiji izgublja svojo vlogo, saj so vozni park in proge zastareli. Cilji tega programa so uravnotežena in kvalitetna infrastrukturna opremljenost regije s poudarkom na izboljšanju prometnih povezav.

- *Trajnostna energetika*

Obnovljivi viri energije bi bil pomemben domači strateški vir primarne energije. Energetska politika se namerava usmeriti v povečevanje energetske rabe biomase, geotermalne, sončne in vetrne energije in v porabo odpadne toplote.

²⁴ Načrtovana izgradnja predora pod Kladjami in obnova Keltike

6 ZAKLJUČEK

Za Slovenijo kot tudi za Goriško statistično regijo in znotraj nje občino Idrijo, je značilna brezposelnost zaradi premajhnega povpraševanja in vse izrazitejša strukturna brezposelnost. Slednja se kaže v visokem in naraščajočem deležu starejših, slabše oziroma neprimerno izobraženih brezposelnih ter mladih med vsemi registrirano brezposelnimi. Stopnja brezposelnosti v Goriški regiji in na Idrijskem je še vedno najnižja v državi, kljub temu pa je v zadnjih letih opaziti njeno naraščanje. Recesija v Goriški regiji se odraža v manjšem zaposlovanju delovne sile, kar posledično vpliva tudi na večanje deleža brezposelnih mladih in starejših med vsemi registrirano brezposelnimi. Kot študentka javne uprave bi omenila, da je to tudi posledica krčenja delovnih mest v javnem sektorju in postopnem ukinjanju pripravništva.

Delež brezposelnih žensk v občini Idrija konstantno upada, v Goriški regiji pa se giblje vedno malo nad 50 %, vendar je še vedno nižje od slovenskega povprečja. Delež brezposelnih mladih do 25 let je v občini Idrija krepko nad deležem v celotni Goriški statistični regiji in višji od slovenskega povprečja. Temu nadpovprečnemu deležu pripisujem številu iskalcev prve zaposlitve, ki predstavlja najpomembnejšo in najštevilčnejšo kategorijo v prilivu brezposelnosti. V Goriški regiji je bilo iskalcev prve zaposlitve v letu 2007 16,7 %.

Izobrazbena struktura se v Goriški statistični regiji v zadnjih letih izboljšuje. Kljub temu ugotavljam, da je bila izobrazbena struktura prebivalcev v regiji leta 2006 dokaj neugodna, saj so največji delež, kar 53,6 % predstavljali prebivalci brez poklicne izobrazbe. Tudi v občini Idrija je izobrazba med brezposelnimi relativno nizka. Med tistimi, ki so čakali na zaposlitev konec leta 2007, jih je bilo kar 54,7 % z največ poklicno izobrazbo. Med njimi pa 30,5 % brezposelnih, ki imajo največ osnovno šolo. Delež brezposelnih z nizko izobrazbo se postopoma iz leta v leto zmanjšuje.

Menim, da to predstavlja resen problem, ki se bo v prihodnosti še bolj izostril. Delodajalci bodo vse pogosteje povpraševali po bolj izobraženih kadrih, medtem ko bodo slabše in neustrezno izobraženi ostajali brezposelni. Se pa iz leta v leto povečuje delež mladih z visoko oz. višjo izobrazbo kar gre pripisati dejstvu, da je v regiji premajhno povpraševanje po visoko izobraženih kadrih. Med njimi sicer prevladujejo tisti, ki so zaključili študij na družboslovnih smereh, za katere je znano, da zaposlitev težje najdejo. Mladim diplomantom namreč predstavljajo resno konkurenco na trgu delovne sile študentje, ki so dobro izobražena, fleksibilna in relativno poceni delovna sila. Po mojem mnenju zaradi tega iz leta v leto narašča število brezposelnih mladih diplomantov. Menim, da bo v prihodnjih letih postal pereč problem zaposlovanje brezposelnih z visoko izobrazbo, saj se mladi s tem soočamo že sedaj.

Učinkovitost ukrepov, ki se izvajajo v okviru aktivne politike zaposlovanja v Goriški statistični regiji, se kaže predvsem na področju krepitve konkurenčnosti gospodarstva z dvigom inovativnosti, širitvi izobraževanja prebivalcev, razvoju turizma, varstva

okolja in izboljšanja infrastrukture. V Sloveniji se srečujemo in se bomo še srečevali z izzivi globalizacije in liberalizacije, zato lahko pričakujemo, da se bo v naslednjih letih brezposelnost zmanjševala in zaposlenost naraščala, če bo ustvarjeno spodbudno okolje za nastajanje novih in rast malih ter srednjih podjetij, hitrejša rast podjetniških naložb, hitrejši tehnološki razvoj in večja vlaganja v človeški kapital.

LITERATURA

1. BAUMKIRHER, Tanja. Mladi naj ne bodo žrtve gospodarske krize. Mladinski svet Slovenije, Ljubljana, 2009.
2. CVETKO, Roman. Razvijanje delovne kariere. Znanstveno-raziskovalno središče RS, Koper: Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2002.
3. DOMADENIK, Irena. Merjenje brezposelnosti. V: MARN, Stane. KRAMBERGER, Anton (ur.): Slovenija, statistika, Evropska unija: zbornik posvetovanja statistikov. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Radenci, 1994.
4. DOMIJAN, Tanja. KOZLEVČAR, Nataša. Spremljanje povezanosti med poklici, dejavnostjo in izobrazbo na slovenskem trgu dela. SURS, Ljubljana, 2004.
5. HROVATIN, Nevenka. Uvod v gospodarstvo, 2. izdaja. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2000.
6. JOGAN, Maca et al.: Ženske in diskriminacija. Delavska enotnost, Ljubljana, 2000, str. 156.
7. KAJZER, Alenka. Izzivi trga dela z vidika varne prožnosti. V: PETERNELJ, Mateja (ur.): Ekonomski izzivi 2008. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, 2008.
8. KAJZER, Alenka. Trg dela in brezposelnost v Sloveniji. Doktorska disertacija. Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, 1996.
9. KAVČIČ, Janez. Pet stoletij rudnika živega srebra in mesta Idrije. V: BEVK, Samo. KAVČIČ, Janez. LESKOVEC, Ivana (ur.): Idrijska obzorja – pet stoletij rudnika in mesta. Mestni muzej Idrija, Idrija, 1993.
10. KOLARIČ, Zinka. BATIČ, Mavricija. Javna dela. V: SVETLIK, Ivan. GLAZER, Jože. KAJZER, Alenka. TRBANC, Martina (ur.): Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2002, str. 305.
11. KRAMBERGER, Anton. Problem zaposljivosti v informacijski dobi. V: KRAMBERGER, Anton. PAVLIN, Samo (ur.): Zaposljivost v Sloveniji: analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2007, str. 13.
12. MALAČIČ, Janez. Brezposelnost v Sloveniji in EU – Podobnosti in razlike – Kratke teze. Ljubljana, 1999.

13. MALAČIČ, Janez. Ekonomski vidiki kadrovske dejavnosti. Zveza društev za kadrovske dejavnosti, Ljubljana, 1995.
14. MALAČIČ, Janez. Demografija: teorija, analiza, metode in modeli. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2006.
15. MALAČIČ, Janez. Trendi zaposlovanja in ekonomskih migracij na slovenskem trgu dela. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ljubljana, november, 2006.
16. MEDVED, Roman. PIRIH, Almira. BREŽAN, Uroš. KUTIN, Mateja. Program spodbujanja razvoja v Posočju 2007-2013 (Soča 2013): povzetek. Posoški razvojni center, Kobarid, 2007.
17. MEDVED, Roman. Študija izvedljivosti poslovnih con v Goriški statistični regiji: povzetek. Posoški razvojni center, Kobarid, 2005.
18. PEČAR, Janja. Regije 2008: izbrani socioekonomski kazalniki po regijah. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2008.
19. PIRHER, Sonja. Mednarodna primerjava brezposelnosti. V: PIRHER, Sonja. SVETLIK, Ivan (ur.): ZAPOSLOVANJE: približevanje Evropi. Fakulteta za družbene vede, 1994, str. 43-56.
20. SMNOKAR, Jasna. Brezposelni in iskanje zaposlitve. V: PIRHER, Sonja. SVETLIK, Ivan (ur.): ZAPOSLOVANJE: približevanje Evropi. Fakulteta za družbene vede, 1994, str. 81-104.
21. SVETLIK, Ivan. BATIČ, Mavricija. Aktivna politika zaposlovanja. V: SVETLIK, Ivan. GLAZER, Jože. KAJZER, Alenka. TRBANC, Martina (ur.): Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2002.
22. SLOVAR slovenskega knjižnega jezika: priročni ponatis v petnajstih knjigah. DZS, Ljubljana, 2008.
23. ŠČANČAR, Rosana. PIRIH, Almira. VADJUNEC, Tomaž. PETELIN BAČAR, Tjaša. ŽVOKELJ FERJANČIČ, Suzana. TROJAR LAPANJA, Andreja. Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2007-2013: povzetek. Posoški razvojni center, Kobarid, 2007.
24. ZALAZNIK, Janez. Po Manjkajoče delavce v tujino. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2004, str. 40.

VIRI

1. Aktivno prebivalstvo, Slovenija, 2007. Trg dela. Statistične informacije. SURS. URL= »<http://www.stat.si/doc/statinf/07-SI-009-0806.pdf>«. 4.5.2009.
2. ALLEN, Tim. Employment rate in the EU27 rose to 65,4 % in 2007. URL= »http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008_MONTH_07/3-22072008-EN-AP.PDF«. 22. 7. 2008.
3. E-uprava. Stopnja registrirane brezposelnosti. URL= »<http://e-uprava.gov.si>«. 20. 08. 2008.
4. Evropski sistem nacionalnih in regionalnih računov. URL= »http://www.stat.si/doc/pub/ESR1995/11.POGLAVJE_PREBIVALSTVO_IN_INP_UTI_DELA.pdf«. 20. 8. 2008.
5. Evropski socialni sklad. Ženske in zaposlitev. URL= »http://ec.europa.eu/employment_social/esf/fields/woman_sl.htm«. 4.5.2009.
6. ISPO – Informacijski servis podatkov. Delovno aktivno prebivalstvo. URL= »<http://e-uprava.gov.si/ispo/delovnoprebivalstvo/zacetna.ispo>«. 12. 09. 2008.
7. Izzivi trga dela z vidika varne prožnosti. Ekonomski izzivi 2008. URL= »http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/izzivi/2008/PoglavjeIV.pdf«. 2.5.2009.
8. Ključna sporočila Poročila o zaposlovanju v Evropi 2007. URL= »http://ec.europa.eu/employment_social/employment_analysis/eie/eie2007_summary_sl.pdf«. Bruselj, 23. 10. 2007.
9. Mestna občina Nova Gorica. URL= »<http://www.nova-gorica.si>«. 18. 8. 2008.
10. Metodološka pojasnila, 2008. ISPO – Informacijski center podatkov. URL= »<http://e-uprava.gov.si/ispo/delovnoprebivalstvo/osnovna.ispo?pageTo=/delovnoprebivalstvo/metodologija.jsp>«. 4.5.2009.
11. Natura 2000. URL= »<http://www.natura2000.gov.si/>«. 18. 8. 2008.
12. Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2008. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Ljubljana, april 2008.
13. Poročilo za leto 1999. Zavod za zaposlovanje. Gibanja na področju zaposlovanja in brezposelnosti. Ljubljana, 2000. URL=

- »<http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp99/pogl3.htm#4>«. 20.5.2009.
14. Poročilo za leto 2007. Zavod RS za zaposlovanje. Gibanje zaposlovanja in brezposelnosti. Ljubljana, 2008. URL =
»<http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp07/Slovenija/index.htm>«. 20.5.2009.
15. Program ukrepov APZ za obdobje 2007 – 2013. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ljubljana, 2006.
16. RAKAR, Robert. Vstop na evropski trg delovne sile prinaša prednosti in slabosti. Evrobilten, št. 19, junij 2000. URL =
»<http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-19-02/>«. 20.2.2009
17. RANT, Domen. Kjer manjka domačih, delajo tuji. Finance, Ljubljana, 1994.
18. Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške statistične regije 2007-2013). Posoški razvojni center, Kobarid, 2006.
19. Slovenske občine v številkah. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana, 2009.
20. Slovenske regije v številkah. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana, 2009.
21. Statistične informacije, 2008. URL=
»<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/2008/0808.htm>«. 4.5.2009
22. Trg dela nacionalna raven. URL=
»<http://www.ess.gov.si/SLO/Eures/TrgDela/Slo.pdf>«. 1. 9. 2008.
23. Zakon o tujcih. Ur. list RS, št. 107/2006 (UPB3).
24. ZRSZ. URL= »<http://www.ess.gov.si>«. 26. 8. 2008.

PRILOGE

Tabela 1: Struktura prebivalstva po osnovnih starostnih skupinah za leto 2002 in 2007 v regijah po Sloveniji

STATISTIČNE REGIJE	0-14 let (v %)		Nad 64 let (v %)		Delovno sposobni (15-64) (v %)	
	Popis	Register	Popis	Register	Popis	Register
	2002	30.6.2007	2002	30.6.2007	2002	30.6.2007
Osrednjeslovenska	15,5	14,5	14,3	15,9	70,2	69,6
Obalno-kraška	13,1	11,9	15,9	17,3	71,0	70,8
Gorenjska	16,3	14,9	14,3	16,1	69,5	69,0
Goriška	14,7	13,3	16,4	17,9	68,9	68,8
Savinjska	15,8	14,2	13,7	14,8	70,5	70,9
Jugovzhodna Slovenija	17,3	15,1	14,3	15,2	68,4	69,7
Pomurska	14,6	13,2	15,5	16,0	69,9	70,8
Notranjsko-kraška	14,9	13,7	16,0	16,9	69,0	69,4
Podravska	14,3	13,0	15,1	16,3	70,6	70,7
Koroška	16,0	14,1	13,1	14,8	70,9	71,1
Spodnjeposavska	15,6	13,9	15,9	16,4	68,5	69,8
Zasavska	14,3	12,7	15,6	16,7	70,1	70,6
SLOVENIJA	15,3	13,9	14,7	16,0	70,0	70,1

Vir: Regije 2008, str. 15

Tabela 2: Nekateri kazalniki naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva v letu 2007 po slovenskih regijah

STATISTIČNE REGIJE	Živorajeni v %	Umrli v %	Naravni prirast v %	Priseljeni iz tujine v %	Odseljeni v tujino v %	Selitveni prirast s tujino v %	Priseljeni iz drugih regij Slovenije v %	Odseljeni v druge regije Slovenije v %
Osrednjeslovenska	11,0	7,9	3,1	17,1	9,4	7,7	5,9	4,5
Obalno-kraška	9,2	9,4	-0,2	25,5	11,3	14,2	6,1	5,5
Gorenjska	10,7	8,7	2,1	10,3	5,4	4,8	4,7	5,6
Goriška	9,8	9,8	0,0	17,1	7,2	9,9	7,5	4,6
Savinjska	9,8	8,8	1,0	16,7	8,0	8,7	2,4	3,7
Jugovzhodna Slovenija	10,6	9,7	0,9	14,7	7,6	7,1	4,4	5,1
Pomurska	8,2	11,0	-2,8	4,5	3,8	0,7	2,8	3,3
Notranjsko-kraška	9,8	10,5	-0,8	18,7	8,3	10,3	7,2	6,6
Podravska	8,3	10,0	-1,7	12,7	6,0	6,7	3,0	2,5
Koroška	9,3	8,9	0,4	5,5	2,9	2,6	2,2	5,2
Spodnjeposavska	8,4	11,0	-2,7	13,7	8,6	5,0	5,5	4,9
Zasavska	9,9	9,8	0,1	6,7	4,4	2,3	5,8	8,4
SLOVENIJA	9,8	9,2	0,6	14,5	7,4	7,1	4,4	4,4

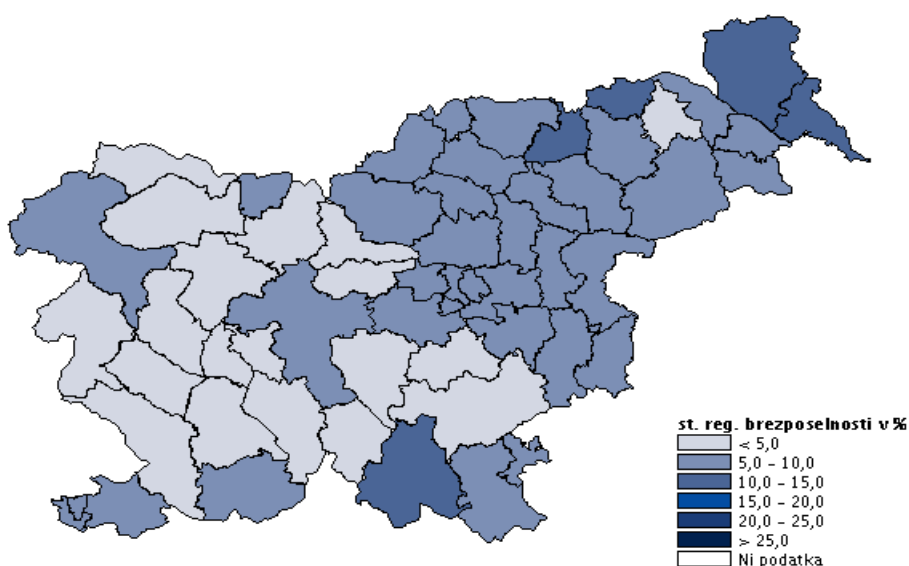
Vir: Regije 2008, str. 21

Tabela 3: Indeks staranja in stopnja rasti prebivalstva od leta 1991–2007 po regijah v Sloveniji (v %)

Regije	Stopnja rasti 1991-2007	Popis 1981	Popis 1991	Popis 2002	Register 30.6.2007
Osrednjeslovenska	9,3	45,6	49,4	92,4	108,4
Obalno-kraška	9,4	48,8	60,2	121,1	144,1
Gorenjska	6,5	43,2	46,6	87,8	104,9
Goriška	1,7	62,3	67,7	111,8	131,1
Savinjska	4,5	46,1	47,8	86,9	101,4
Jugovzhodna Slovenija	7,2	49,4	45,9	83,0	98,2
Pomurska	0,2	60,2	66,1	106,6	117,0
Notranjsko-kraška	5,3	67,3	65,5	107,4	122,2
Podravska	4,7	48,7	56,5	105,2	121,0
Koroška	1,7	37,2	41,9	82,3	101,6
Spodnjeposavska	2,6	65,1	61,5	102,4	116,5
Zasavska	-2,6	51,1	58,2	109,2	128,6
Slovenija	5,5	49,3	53,1	96,3	112,4

Vir: Pečar, 2008, Tabele – slike – karte

Slika 1: Prikaz stopnje registrirane brezposelnosti v Sloveniji za junij 2008 v posameznih upravnih enotah

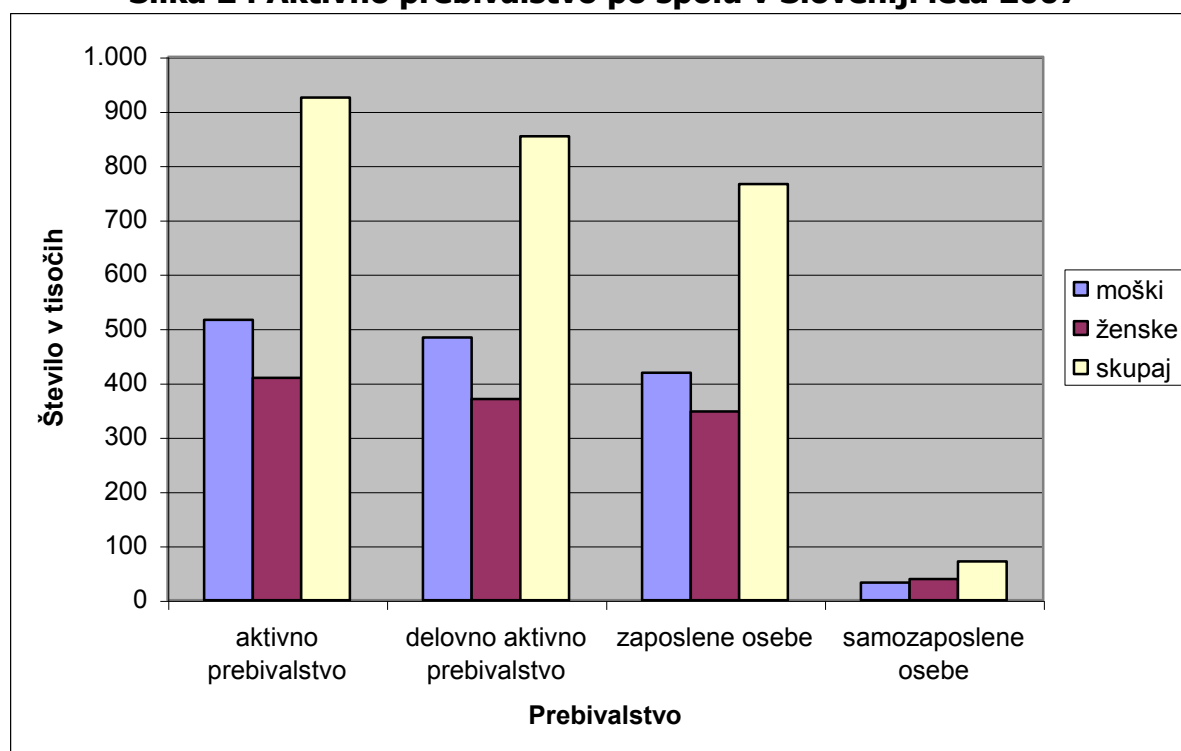
Vir: e-uprava

Tabela 4: Stopnje zaposlenosti v Sloveniji po starostnih skupinah od leta 2000 do 2007 (v %)

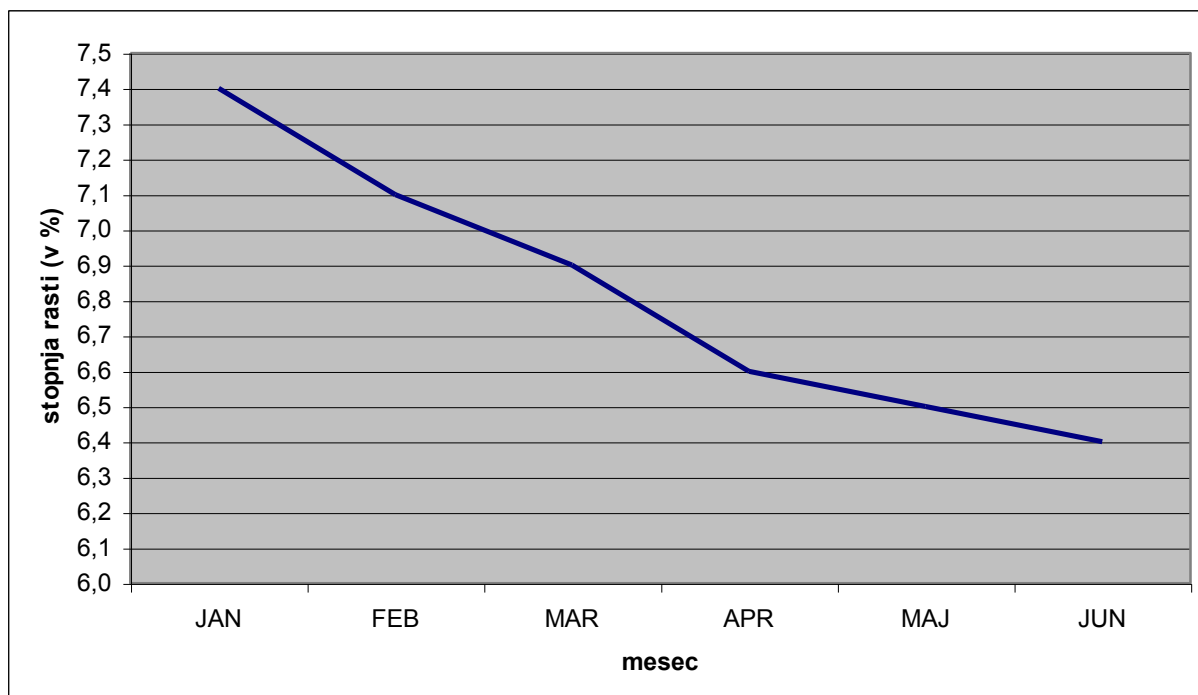
	15 – 24 let	25 – 49 let	50 – 64 let	55 – 64 let	15 – 64 let
2000	33,6	85,6	37,3	22,5	62,9
2001	31,4	86,6	41,1	25,0	63,9
2002	30,6	86,3	41,3	24,4	63,4
2003	29,3	85,5	41,1	23,5	62,6
2004	34,0	86,3	45,8	29,0	65,3
2005	34,1	86,3	47,3	30,5	65,9
2006	35,0	86,3	49,1	32,6	66,6
2007	37,6	87,6	49,5	33,4	67,8

Vir: Kajzer, 2008, str. 126

Slika 2 : Aktivno prebivalstvo po spolu v Sloveniji leta 2007

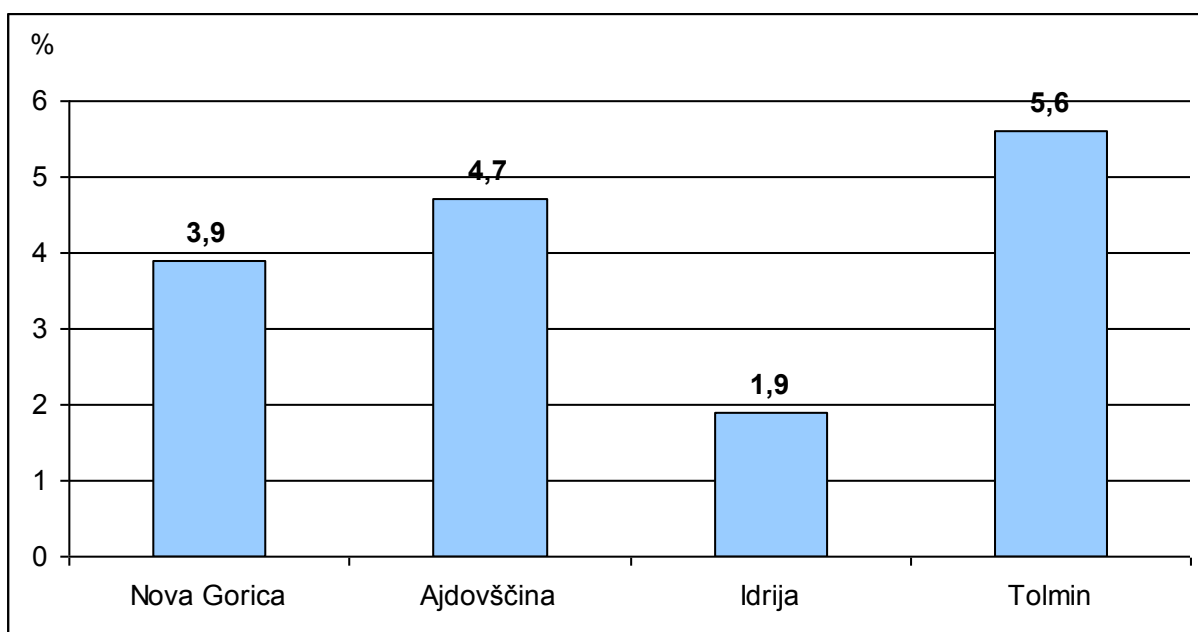

Slika 3: Gibanje stopnje registrirane brezposelnosti v obdobju od 01/2008 do 06/2008 v Sloveniji

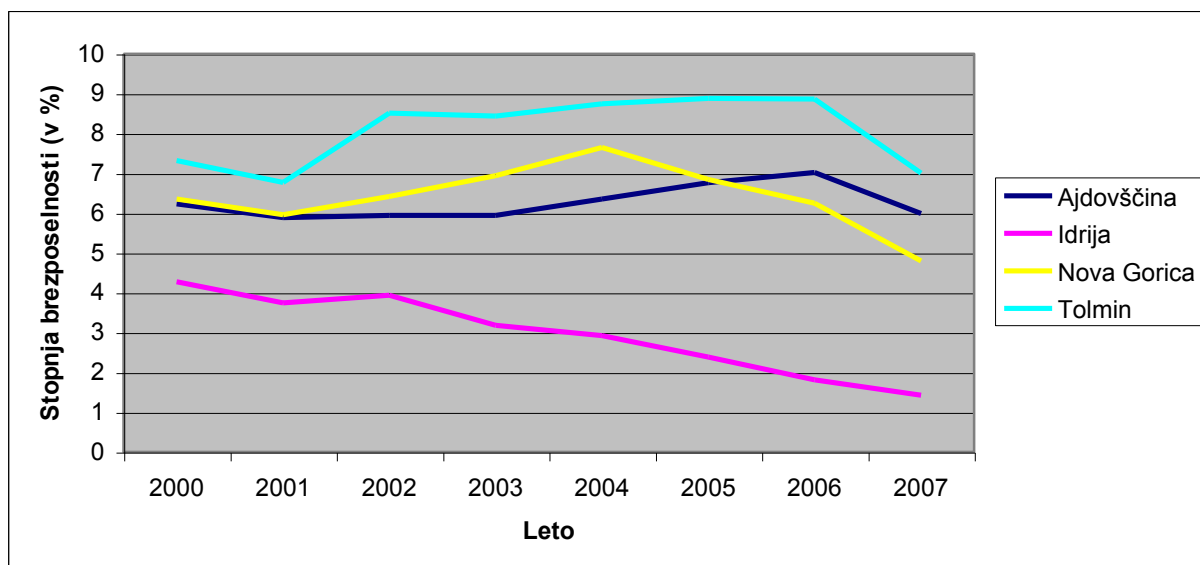
Vir: SURS

Slika 4: Stopnja brezposelnosti v Goriški statistični regiji za mesec junij 2008 po UE v %:

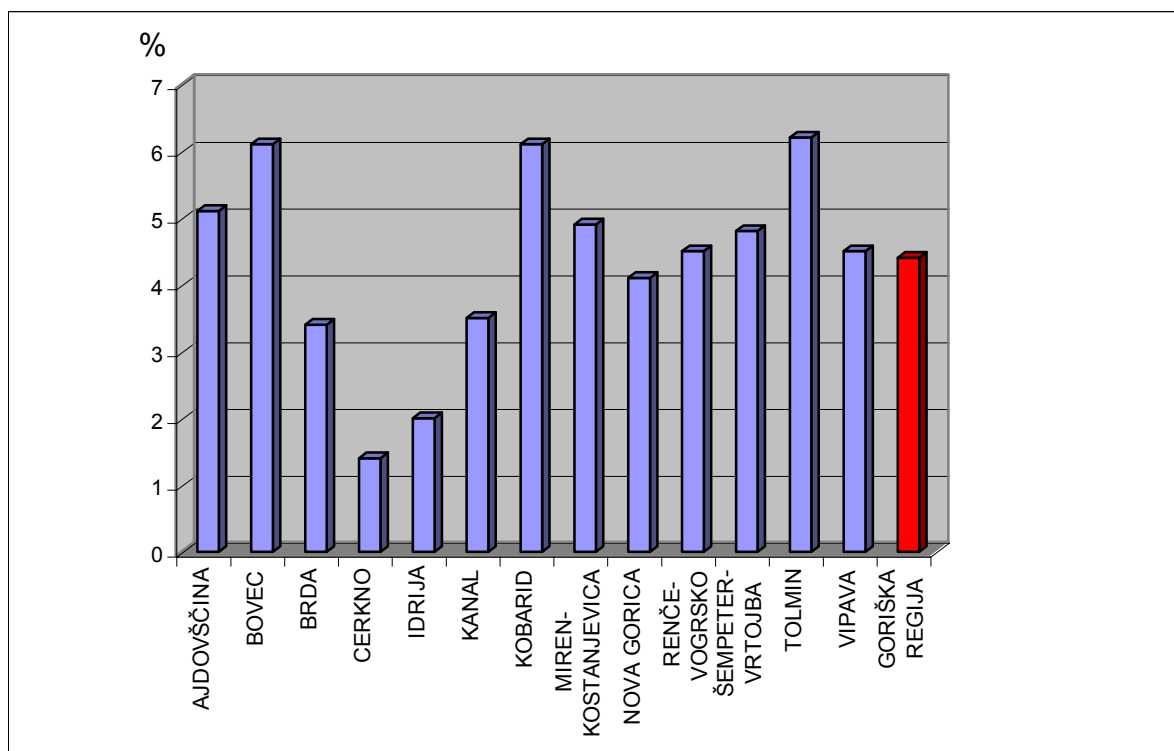
Vir: e-uprava

Slika 5: Stopnje registrirane brezposelnosti po letih od 2000-2007 v Upravnih Enotah Severno Primorske regije (v %)

Vir: e-uprava

Slika 6: Povprečna stopnja brezposelnosti v občinah Goriške regije v 1. polletju leta 2008

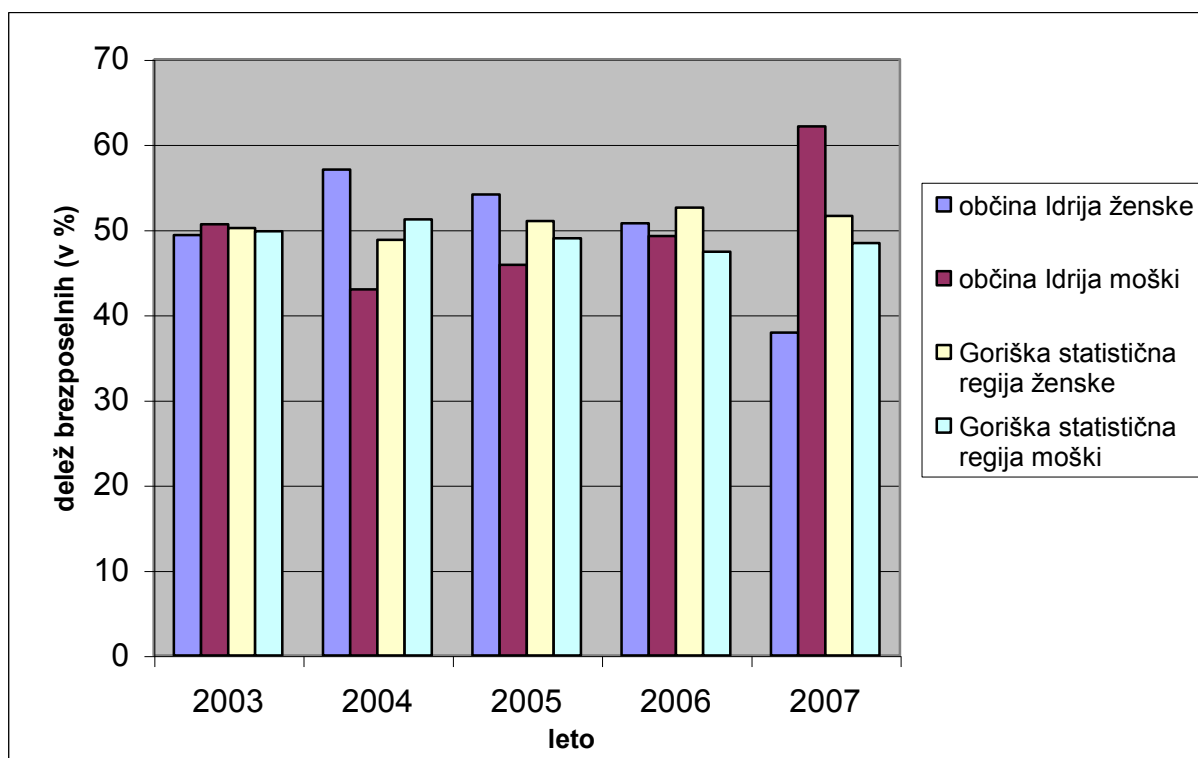
Vir: Lastni izračuni

Tabela 5: Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb konec decembra 2007 po upravnih enotah Goriške statistične regije

Upravna enota	Vsi	Ženske	Moški	Delež žensk (%)	Delež moških (%)
Ajdovščina	582	315	267	54,1	45,9
Nova Gorica	1.180	582	598	49,3	50,7
Tolmin	575	287	288	49,9	50,1
Idrija	119	48	71	40,3	59,7
Goriška	2.456	1.232	1.224	50,1	49,9
Slovenija	68.411	36.737	31.674	53,7	46,3

Vir: Poročilo za leto 2007

Slika 7: Delež žensk in moških v registrirani brezposelnosti v občini Idrija in Goriški regiji v obdobju med 2003-2007

Vir: Letna poročila od leta 2003–2007, Regije 2008

Tabela 6: % mladih do 25 let med brezposelnimi od leta 2000 do 2007 v Goriški regiji in Sloveniji

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Goriška	22,5	22,0	18,0	20,5	20,8	16,5	13,5	9,5
SLOVENIJA	20,9	21,2	21,0	22,7	22,5	19,9	17,7	13,5

Vir: Regije 2008 - priloga

Tabela 7: % starih nad 50 let med brezposelnimi od leta 2000 do 2007 v Goriški regiji in Sloveniji

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Goriška	26,7	27,6	23,8	21,9	22,5	25,9	29,2	36,2
SLOVENIJA	27,5	27,0	25,4	21,4	21,0	22,7	25,4	31,1

Vir: Regije 2008 – priloga

Tabela 8: % brezposelnih s I. in II. stopnjo izobrazbe v Goriški statistični regiji in Sloveniji od leta 2000 do 2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Goriška regija	44,9	43,8	38,8	39,6	38,5	36,7	36,3	35,8
Slovenija	47,2	47,0	47,0	44,2	41,6	40,8	39,3	39,2

Vir: Regije 2008, str. 45

Tabela 9: % brezposelnih s VI. in VII. stopnjo izobrazbe v Goriški statistični regiji in Sloveniji od leta 2000 do 2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Goriška regija	6,3	7,1	7,9	9,9	11,0	10,9	11,5	13,5
Slovenija	4,5	4,6	4,8	6,1	7,2	7,6	8,8	10,1

Vir: Letno poročilo 2007

Tabela 10: % brezposelnih po izobrazbi po občinah Goriški statistični regiji na dan 31. 12. 2007

Občina	stopnja izobrazbe (v %)				
	I. in II	III. in IV.	V.	VI.	VII. + VIII.
Ajdovščina	43,1	20,7	26,4	2,1	7,7
Bovec	33,0	26,0	20,0	4,0	17,0
Brda	31,5	21,3	33,7	2,2	11,2
Kanal	42,2	17,8	24,4	4,4	11,1
Kobarid	35,3	28,4	19,8	7,8	8,6
Miren-Kostanjevica	32,7	25,5	30,0	5,5	6,4
Nova Gorica	34,7	20,3	27,9	4,0	13,1
Renče-Vogrsko	32,6	24,2	34,7	1,1	7,4
Šempeter-Vrtojba	33,8	21,6	30,4	4,1	10,1
Tolmin	36,1	20,2	28,3	4,6	10,8
Vipava	37,8	20,7	28,8	2,7	9,9
Cerkno	26,7	10,0	46,7	/	16,7
Idrija	30,5	24,2	30,5	/	14,7

Vir: Letno poročilo 2007

Tabela 11: Delež registrirano brezposelnih: osebe, ki čakajo na zaposlitev na dan 31. 12. 2007 po trajanju brezposelnosti in stopnji izobrazbe v upravni enoti Idrija

trajanje brezposelnosti	skupaj		stopnja izobrazbe (v %)						
	št.	%	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII. + VIII.
do 3 mes.	46	38,7	10,0	2,0	0,0	6,0	20,0	0,0	8,0
3 do 6 mes.	24	20,2	7,0	1,0	0,0	8,0	7,0	0,0	1,0
6 do 12 mes.	23	19,3	4,0	1,0	0,0	7,0	7,0	0,0	4,0
12 do 24 mes.	16	13,4	3,0	1,0	0,0	3,0	4,0	0,0	5,0
24 mes. in več	10	8,4	5,0	0,0	1,0	0,0	3,0	0,0	1,0
Skupaj	119	100,0	29,0	5,0	1,0	24,0	41,0	0,0	19,0

Vir: Letno poročilo 2007

Tabela 12: Delež registrirano brezposelnih oseb, ki čakajo na zaposlitev na dan 31. 12. 2007 po trajanju brezposelnosti in stopnji izobrazbe v Goriški statistični regiji

trajanje brezposelnosti	skupaj		Slovenija (%)	stopnja izobrazbe (v %)							
	št.	%		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII. + VIII.	
do 3 mes.	525	21,4	21,7	6,0	0,5	0,1	3,7	7,2	0,7	3,2	
3 do 6 mes.	341	13,9	12,6	4,0	0,3	0,0	2,7	4,1	0,4	2,4	
6 do 12 mes.	358	14,6	15,0	4,3	0,5	0,2	2,9	4,4	0,4	1,9	
12 do 24 mes.	454	18,5	18,2	6,4	0,4	0,1	3,7	5,2	0,9	1,7	
24 mes. in več	778	31,7	32,5	13,2	1,0	0,5	7,6	7,0	1,1	1,3	
Skupaj	2456	100,0	100,0	33,9	2,7	0,9	20,5	28,0	3,5	10,4	

Vir: Poročilo za leto 2007

Tabela 13: Izobrazbena sestava prebivalstva po stopnjah dosežene izobrazbe v letu 2006 v Slovenskih regijah

STATISTIČNE REGIJE	I. + II. (v %)	III. (v %)	IV. (v %)	V. (v %)	VI. (v %)	VII. + VIII. (v %)
Osrednjeslovenska	21,1	25,4	9,7	9,7	6,1	17,8
Obalno-kraška	26,5	26,2	6,4	6,4	6,7	11,7
Gorenjska	25,4	26,7	6,3	6,3	5,5	9,9
Goriška	29,5	24,1	5,9	5,9	5,1	12,0
Savinjska	31,9	22,1	2,7	2,7	5,0	7,2
Jugovzhodna Slovenija	31,9	21,3	4,2	4,2	4,6	9,4
Pomurska	36,9	23,4	3	3	3,8	7,3
Notranjsko-kraška	29,0	21,0	6,1	6,1	6,9	13,4
Podravska	28,4	25,8	5,6	5,6	5,9	8,6
Koroška	28,7	23,7	4,7	4,7	4,7	7,8
Spodnjeposavska	32,2	30,1	4,6	4,6	4,5	6,5
Zasavska	31,0	26,5	5,1	5,1	3,9	5,6
SLOVENIJA	27,7	24,7	6,0	6,0	5,5	11,1

Vir: Regije 2008, str. 62

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Spodaj podpisana Kristina Velikonja izjavljam, da sem avtorica tega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Janeza Malačiča, in dovolim objavo diplomskega dela na spletnih straneh.

Diplomsko delo je lektorirala Marjanca Šoško, prof., dne 30. 5. 2009.